

BOŻY (15471) ai

o jasne.

sg m N boży (1669). ◇ G bożégo (1663); -égo (72), -ego (26), -(e)go (1565); -égo *OpecŻywSandR* (2), *OrzQuin* (18), *SienLek*, *Oczko*, *ZawJeft*, *JanNKar*, *SiebRozmysł*; -ego *OpecŻywPrzedm*, *MurzHist* (8), *MurzNT* (4); -égo : -ego *OpecŻyw* (23 : 8), *BiałKat* (12 : 4), *SarnStat* (12 : 1). ◇ D bożému (272); -ému (8), -emu (5), -ęmu (1), -(e)mu (258); -ému *JanNKar* (2), *SarnStat* (2); -emu *OrzQuin*, *BiałKat* (3); -ému : -emu *OpecŻyw* (3 : 1); -ému : -ęmu *MurzNT* (1 : 1). ◇ A boży (467), bożégo (419); -égo (12), -ego (8), -(e)go (399); -égo *OpecŻywList*; -égo : -ego *OpecŻyw* (6 : 6), *BiałKat* (5 : 2). ◇ I bożym (640), bożem (10); -em *RejPs* (4), *RejKup*, *MurzHist* (2), *GórnRozm*; -ym : -em *BibRadz* (14 : 1), *GrzegRóżn* (28 : 1); -em (2), -(e)m (8). ◇ L bożym (422), bożem (13); -em *MurzNT* (2), *RejFig*, *BudNT* (3), *Oczko*; -ym : -em *PatKaz II* (4 : 4), *PatKaz III* (2 : 1), *SkarKaz* (29 : 1); -em (1), -ém (1), -ęm (1), -(e)m (10); -ém *Oczko*; -em : -ęm *MurzNT* (1 : 1). ◇ V boży (89). ◇ f N bożã (645); -ã (581), -(a) (64). ◇ G bożéj (1440), bożyj (36), bożé (20), boży (7); -yj *MurzHist* (15), *MurzNT* (21); -é *OpecŻyw* (17), *OpecŻywSandR* (2), *KlerPow*; -y *LibMal*, *ZapKościer* (2); -éj : -y *PatKaz III* (12 : 1), *Leop* (22 : 1), *BielKron* (35 : 1), *GrabowSet* (3 : 1); -éj (117), -ej (12), -(e)j (1311); -éj : -ej *BiałKat* (16 : 4), *SarnStat* (81 : 8). ◇ D bożéj (357), bożyj (7) *MurzHist* (4), *MurzNT* (3), bożé *OpecŻyw* (6); -éj (14), -ej (2), -(e)j (341); -éj : -ej *BiałKat* (3 : 2). ◇ A bożã (692). ◇ I bożã (558). ◇ L bożéj (439), bożé (10) *OpecŻyw* (9), *OpecŻywPrzedm*, bożyj *MurzHist* (3); -éj (5), -ej (1), -(e)j (433); -éj *OrzQuin* (2), *SiebRozmysł*; -éj : -ej *BiałKat* (2 : 1); -é *OpecŻyw* (9), -e (1) *OpecŻywSandR*. ◇ V bożã (51); -ã (43), -a (1), -(a) (7); -ã : -a *OpecŻyw* (4 : 1). ◇ n N bożé (590); -é (25), -e (16), -(e) (548); -é *OpecŻyw* (4), *SienLek*, *KochFr*, *KochPieś*; -e *Oczko*, *SarnStat* (2); -é : -e *MurzHist* (3 : 8), *MurzNT* (5 : 1), *OrzQuin* (1 : 1), *BiałKat* (9 : 3). ◇ G bożégo (1686); -égo (63), -ego (32), -(e)go (1591); -égo *OpecŻywSandP*, *OpecŻywSandR*, *ForCnR*, *OrzQuin* (4), *SiebRozmysł*; -ego *ForCnRWiet*, *MurzHist* (8); -égo : -ego *OpecŻyw* (12 : 4), *MurzNT* (13 : 8), *BiałKat* (12 : 8), *SarnStat* (18 : 3). ◇ D bożému (279); -ému (5), -emu (2), -ęmu (2), -(e)mu (270); -ému *BiałKat*; -emu *MurzHist*; -ęmu *MurzNT* (2); -ému : -emu *SarnStat* (4 : 1). ◇ A boże (770), boży (1) *KlonFlis*; -e (41), -é (39), -(e) (690); -e *OpecŻywSandR*, *MurzHist* (2), *Strum*; -é *OpecŻyw* (14), *OrzQuin* (7), *SienLek*, *Oczko*; -e : -é *MurzNT* (3 : 4), *BiałKat* (2 : 11), *SarnStat* (32 : 1). ◇ I bożym (380), bożem (27); -em (2) *Diar*; -ym : -em *FalZioł* (6 : 5), *RejKup* (2 : 1), *MurzHist* (1 : 1), *MurzNT* (1 : 2), *BibRadz* (8 : 15), *ModrzBaz* (5 : 1); -em *MurzNT* (2), -ęm (1) *MurzHist*, -(e)m (24). ◇ L bożym (321), bożem (8); -em *LudWieś*, *ModrzBaz* (3); -ym : -em *Krom Rozm I* (7 : 1), *MurzHist* (1 : 1), *MurzNT* (3 : 1), *HistRzym* (4 : 1); -em (2) *MurzHist*, *MurzNT*, -(e)m (6). ◇ V boż(e) (3). ◇ pl N m pers boży (240), boż(e) (2); -y : -(e) *RejAp* (9 : 1), *WujJudConf* (2 : 1). an boży (1). subst bożé (132), boży (1); -é : -y *LubPs* (2 : 1); -é (7) *OpecŻyw* (2), *MurzHist*, *OrzQuin* (2), *BiałKat* (2), -e (2) *SarnStat*, *GosłCast*, -(e) (123). ◇ G bożych (437). ◇ D bożym (85), boż(e)m *ModrzBaz* (2). ◇ A m pers bożé (101), bożych (3); -ych *CzechRozm*, *WujNT*; -é : -ych *BielKron* (1 : 1); -é (8), -(e) (93). subst bożé (180); -é (14), -e (3), -(e) (163); -é : -e *MurzHist* (1 : 1), *MurzNT* (1 : 1), *SarnStat* (2 : 1). ◇ I m bożymi (146), bożemi (32); -emi *SeklWyzn*, *MurzHist*, *MurzNT*, *GliczKsiąż* (2), *LubPs*, *Leop* (5); -ymi : -emi *BibRadz* (4 : 2), *RejPos* (12 : 5), *RejZwierc* (1 : 5), *WujJud* (2 : 3), *SkarŻyw* (5 : 2), *SkarKaz* (7 : 4); -emi (1) *MurzHist*,

-ęmi (1), MurzNT; -(e)mi (30). *f* bożemi (6) MurzHist, BielKron (2), RejAp, ModrzBaz (2), bożymi (4) KrowObr, KuczbKat, CzechRozm, NiemObr; -emi (1), -(e)mi (5). *n* bożymi (10), boż(e)mi (3); -ymi CzechRozm (4), CzechEp (2), NiemObr, ReszPrz, WujNT; -(e)mi BibRadz, WujJud; -ymi : -(e)mi BudNT (1 : 1). ◊ *L* bożych (76). ◊ *V m pers* boży (18). *subst* boż(e) (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

Przymiotnik od rzeczownika „Bog”; *divinus Calep, Cn (15471)* : BierRaj 17; Ani ten człowiek zgrzełfyl/ ani iego rodzicy/ ale fie to łtalo/ aby wczynki bożę byly w nimj ziawioné. *OpecŻyw* 63, 48, 114, 130, 133, 180v (16); *PatKaz I* 5v, 17v; A takofch ta myla panna byla poczata zwyczajnołczy bozey woczczu nyebyełkym *PatKaz II* 22v, 37v, 50v, 60, 63 [2 r.], 66; *PatKaz III* 114v, 117, 129, 133, 138; *HistJóz* A4; modlythwa naczye nyech bandzye. y wyelye dzywow ktorełz czynil za bozym danym *MetrKor* 46/175, 46v, 117; *FalZioł* V 66; *FalZiołUng* V 119; *BielŻyw* 136, 155; mamy ye [synów] krczyczy na bołchv wyare na łthary zakon *LibLeg* 8/161, 133, 11/57; Y iakoż mamy łpiewać piołnki bożę/ w ziemi czudzey. *WróbŻołt* 136/4, k. Sv, aa4, ff3, nn4v (8); *RejPs* 31v, 139 *marg*, 163v, 222; *RejRozpr* B3; *SeklWyzn* 3, b4v, Ev, e2, g4 (7); *SeklKat* A2v, E2, F3, G2, Sv (6); *RejKup* b2v, c2, g3v, r2; iż dla wielkih bogactw kthorem miał/ nie Bożę łtworzenie ále towarzylzem Bozym mnimałem fie być *HistAl* Gv, C2 [2 r.]; *KromRozm I* Ev, [H3v], M4; a łkoro pana opułcił/ każe słowko bożę zdało mu się potępieniem *MurzHist* H, B3v, I3v, Lv, L2v, P (8); *MurzNT* 18v, 51, 103v, 168v *marg*, *Luc* 7/30; *MurzOrt* Bv [2 r.]; *KromRozm II* i, p4v, q4v, r2, yv (8); *KromRozm III* A6v, A7v, B2v, D8v, E8 (7); Tobie łkruchá nie pomoże/ Załz nie wielz łrogołci Bożey *BielKom* D; *GliczKsiąż* C8, H; *LubPs* P5v *marg*, R5v, Y3v, Z4v, ee6v *marg* (16); *GroicPorz* c4, i4; O oblubienico Boża wybrána bądz nam drogá práwá/ do wietznego wełela. *KrowObr* 164v; niedziwuy fie [...] iż fie wlyłcy wierni y wybráni Boży Młzá wálzá iako bluznierłtwem [...] brzydzą *KrowObr* 190, C2v, 12, 110, 175, 189v (96); *RejWiz* 26v, 71v, 87, 111 *marg*, Dd (6); *Leop Eccli* 2.Par 32/12, AAa, 1.Mach 3 *arg*, *Ioann* 6/29, *Rom* 3/3 (23); *RejFig* Bb7; Pánie łłuchay nas/ Tyś ielt miedzy námi Kłiáżęciem Bozym *BibRadz* *Gen* 23/6, *Ps* 49/23, II 59v *marg*, 1.*Cor* 15/15, 2.*Tim* 2/19, *Hebr* 9/9 (48); bo cożkolwiek my mamy dobrego to Bożę ielt *OrzRozm* P4v, G2; A iuż to trzeći raz przez znáki Bożę Aaron káplánłtwo odzyerzał. *BielKron* 41v, 31, 34v, 101v, 266v, 463 (27); *GrzegRóżn* C2, H2v, K, K2, N3 (11); *Mącz* 453a; *OrzQuin* P3; *SarnUzn* B6, C4v, F4v, G5, G7v (8); że ono ozdobne y łubtylne budowánie/ ielt łprawione wedle myłli Bożey *LeovPrzep* a2, Gv [2 r.], G2v, G3, H3, I2v; ktorzy [niewierni] opułciłwly łtrách Boży vdáli fie zá łtráchem łwiátá tego. *RejAp* 121v, 76, 131, 168, 169, 197 (8); o pięknołci powiedział/ iákoby miałá być promieniem dobroci Bożey/ á kthemu záwdy dobra *GórnDworz* L14, Ce7v, Gg2, Gg4v, L1v, Mm5; *HistRzym* 127; *RejPos* A6v, 22, 64, 84v, 284v (12); Według tedy łtworzenia/ Szátan Boży ielt: ále według łwego wyłłepku/ łam łwóy ielt. *BiałKat* 16, 13v, 56, 88v, 148v, 283v (20); Gdzie ład álbo Ray Boży/ známionuie Krolełtwo Bożę y żywot wieczny *GrzegŚm* 41, A3v, A4v, 21, 24, 41 (10); *KuczbKat* 5, 95, 140, 280, 380 (12); Iuż moie látá u dyablá/ Com ná Boży kábat łłuzył *RejZwierc* 233v, 45v, 53, 57v, 79v, 266 (15); *BielSpr* 43 *marg*; Bo nie łkąd inąd [...] włzczęły fie odłzczępienłtwá/ iedno łtąd/ że Káplána Bożego niełłucháią. *WujJud* 20v, 39v, 123v, 185, 236, 249v (23); *WujJudConf* 8, 46, 59v, 138, 180v (10); y zacni wykłádáczę piłmá łwięthego z ółwienienia Bożego/ mogą być názwáni Prorocy. *RejPosRozpr*

c3, c, cv; *RejPosWstaw* [21³]v, [41³] [2 r.], 42; Z przepużczenia Bożego bywa dan mroz *BudBib Job* 37/10, 15/8, 31/2, *Is* 14/13, 35/4, *Sal* 2/13 (17); Czy go wierzyć będziefz/ fynem Bozym z dobrodziefstwa Bożego vczynionym? *BialKaz* G4, C2; Vwierzył Abrahám Bogu/ y poczytano mu ku fprawiedliwofci y nazwan iest przyacielem Bozym. *BudNT Iac* 2/23; Kto wierzy wfyná Bożego/ ma swiádectwo Boże w fobie *BudNT 1.Joann* 5/10, *Luc* 22/69, *Act* 28/28, *2.Tim* 2/19, *Apoc* 19/9, *k.Kk3* (25); Weźmi miecz fwięty Boży/ broń nim wiernych iego *StryjWjaz* C2v; żadney inney rzeczy imię Boże Iehowáh/ opócz Bogá fámeo [...] nie flūży *CzechRozm* 52v; W kłztáfcie Bozym być co znáczy wedle Antichriftá/ á co wedle pífmá. *CzechRozm* 56 marg, 3, 57v, 69, 89, 194 (126); Wielkiec to fá dobrodziefstwa Boże/ ktore nam vżyczáne bywáią przez Krztu Swiętego przyięcie *KarnNap* B2; w krotkiem czáfcie (iefli fię nieupámieftáfz) przekłęctwo Boże vcziuefz *ModrzBaz* 99v, 11v, 55, 64, 86v, 144v (11); *SkarJedn* 62, 77, 109, 327, 340 (20); *KochOdpr* B2v; *Calag* 253a; Nie ćierpiál krzywdy bożey Phineás cnotliwy/ Ale mieczem złé karał *KochPs* 162, 172; ołtarze Boże ludzie [f] Beftyom podobni rozmieçá. *SkarŻyw* 58; Rozmáite powołánie Boże do pokuty *SkarŻyw* 80 marg; Adámie ty Boży kmiećiu/ ty siedziłz v Bogá w wiecu *SkarŻyw* 357, 58, 79, 208, 492, 583 (77); Coż iest przebog/ duch/ czy mára? Dżiwnáç iákaś Boża ftworá *MWilkHist* K4, F2v; zá dziwnym foritowánim Bozym onę pięddziefiát tyfiác Wołochow y Turkow/ nálfzych fześć tyfiác/ á práwie garść ludzi pobilá *StryjKron* 757, 300; íam Iezus Chriftus toż czynił ná Bożey modlitwie nocuiác *CzechEp* 288; Bo to ínfza iest mowić o przyrodzoney íftności/ á ínfza o przyfcie Bozym *CzechEp* 341; Papieź [...] to co iest Bożego fobie przywálfzcza *CzechEp* [398], 46, 47, 216, 249, 316 (73); Pan y zbáwiciel nálfz/ ktory będąc głowá wlfzytkich wiernych chwalcow Bożych [...] przedię wiele nienawieści/ [...] ná fobie odnošíł *NiemObr* 3; To ten wierny flugá páná Chriftufow/ żadney rády Bożey/ nie táíf przed wiernymi vczníami fwoimi *NiemObr* 86, 10, 19, 42, 73, 116 (25); Nie rzekł iáko żyw żaden wfętfzey prawdy zwieká/ Iáko kto názwáł bozym igrzyfkem człowieká. *KochFr* 128 [2 r.]; *ReszPrz* 25, 53, 69, 108, 112; *ReszList* 152, 157; *KochPieś* 27, 46; Niefłycháne wfcielenie SYnaczká Bożego *ArtKanc* B2; Swięte Boże wierne ćiáło/ co w grobie leżáło/ trzećiego dnia z martwych wfłáło *ArtKanc* F14v, F15, K19, N9, O14v; *ZawJeft* 13, 31; iako zna Krol Ie^oM [...] łaskę Bozá wtey sprawie, tak przykłádem Bozym, tosz trzeba z ludzmi czynic *ActReg* 116 [2 r.]; Divinus – Szwiety, bozy *Calep* 336v; *GostGospSieb* 2; *Phil* L3; *GrabowSet* C4v, R4v; Człowiek choć wyraz Boży/ niefpofoalny ná to/ Ani nálażł fortélu ná fzędziwé láto *KochFrag* 21; *OrzJan* 55, 108; Biegayze z [...] onym miłofnikiem Bozym Heliafzem [...] po drogách mándatow Páná Bogá *LatHar* 191; O Dufoz moiá/ obrázem Bozym ozdobia [...] miłuyze tego/ ktory ćię ták wielce vmiłowáł *LatHar* 278, 38, 110, 244, 475, 721 (40); Wiedzćie íż Pogánom pofláne iest to zbáwienie Boże *WujNT* 393; A íeflic [jesteśmy] fynámi [bożymi]/ tedyç y dżiedzicmi: dżiedzicmi mowię Bożymi *WujNT Rom* 8/17; Poniewáż głupftwo Boże/ iest mędrfze nád ludzi: á mdłofć Boża/ iest mocnieyflza nád ludzi [quia quod stultum est Dei sapientius est hominibus, et quod infirmum est Dei fortius est hominibus]. *WujNT 1.Cor* 1/25; Chriftus w poftáci Bożey iest rowien Oycu *WujNT* 723, *Luc* 3/6, 23/35, *Act* 23/4, *Rom* 3/26, s. 687 (114); *WysKaz* 14, 21, 22, 34, 47; *SarnStat* [7v], 218, 710, 792, 1292 (13); *PowodPr* 11 marg, 43, 68, 80; złé dobr Bożych vżywáfcie/ á nie pomnićie ná pokore y fkromnoć Chrześcijáńfká *SkarKaz* 580b; Obieráć miáł P. IEZVS [...] dwánaście mężow: ktorzyby [...] mogli

[...] dufze rozumne y wolne pod iárzmo Bożé y wiáry świętey podbić. *SkarKaz* 609b, 39a, 83a, 162a, 514a, 637b (25); *VotSzl* A4v, D2v; Cnotá ieft łkarb Boży wielki Ktory widzi człowiek wízelki *CzahTr* Dvb; *GosłCast* 17; rzemieśnikom ná budowanie namiotu Bożego ná pułzczy [...] Duchá Bożego było potrzebá *SkarKazSej* 660b, 684b, 685b, 699a, 699b, 700b (10); *KlonWor* 29, 53.

W połączeniach pochodzenia biblijnego (50): niefamym telko chlebem żywie człowiek/ ale ij flowem ktoré pochodzi z wít bożych [*quod procedit de ore Dei Vulg Matth 4/4*]. *OpecŻyw* 37v; *WróbŻołt* 79/11; to dzieięcioro Boże przikazanie dał był pan Bog Moizelłowy na dwu tabliczach palczem Bożim napyłłane. *SeklKat* G4v; Iuż ich lator[ołł]ki yáko Cedrowye Boży/ Ná wyzłłá wyrołły *LubPs* S3v; *KrowObr* C3v, 23v, 130, 212; Proźbá z wíth vbogiego/ áż do wízu Bożych przydzie [*ad aures eius perveniet*] *Leop Eccli* 21/6, 34/15; łłyłzałem głos ieden ze czterech rogow ołtarzá złotego/ kthory ieft przed oczymá Bożemi [*ante oculos Dei*]. *BibRadz Apoc* 9/13 [*idem WujNT*], *Deut* 9/10, 2.*Par* 35/22, *Apoc* 3/1; *OrzRozm* B4v; *BielKron* 34v [2 r.], 35; Toć kazał powiedzieć Pan kthory ma liedm duchow Bożych/ y liedm gwiazd [*qui habet septem spiritus Dei et septem stellas Vulg Apoc 3/1*] *RejAp* 34, F2v, 48v, 51; *RejPos* 69v; *WujJud* 46; *CzechRozm* 54, 99v, 106; świętych dufze idá do niebá zaráz/ y widzá twarz Bożá *SkarJedn* 274, 281, 343 [2 r.]; w oczách Bożych podłemi zołtawáia/ kthory fię v ludzi chćiwością proźney chwały nádymáia. *SkarŻyw* 212, 262; *NiemObr* 98 [2 r.]; *ReszPrz* 69; *ArtKanc* G14; *WujNT Matth* 4/4, *Apoc* 3/1, 4/5, 5/6, 9/13; *WysKaz* 15; *SkarKaz* 119b, 278a, 383a, 384b, 635a (7).

W formułach dyplomatycznych [z łaski bożej (114), z bożej miłości (18), bożá mocą (1), z mocy bożej (8), z bożej pomocy (1), z przejrzenia bożego (8), z rządzienia bożego (1), z zmiłowania bożego (2)] (153): Wedlye Nayałznyeyłżego xyazáczya a pana pana sygmuntha zbozey myłóczy krolya Polłkyego *MetrKor* 37/1v; Teraz bogati Czefarł nał yego m. zbozey pomocy łzwamy przyyaczielłtwo ma. *MetrKor* 46/117v, 34/133, 288, 37/3v, 40/174, 61/222v (14); *MiechGlab* 66; Iam yełt Svltan Svleyman z bozey moczi pan wyelkii nie zwicziezoni *LibLeg* 11/87; BOzam moczá Czefłarł Tvreczky y ynnich wyelye paniłthw *LibLeg* 11/140, 6/77v, 158, 7/67v, 10/55v, 11/82v (21); *ComCrac* 1543/11; *SeklWyzn ktv*; *MurzNT* A2; *GliczKsiąż* A2; *UstPraw* Kv; *BibRadz* I *2; Woldemarus z łáłki Bożey/ opiekun Ianá z Brándeburgu/ Márgrabie *BielKron* 370, 298, 412v, 429v [3 r.]; *KochSat ktv*; *SarnUzn* A2; *GórnDworz* A2; *KwiatOpis* B2v, Cv, [C2]v, Dv; *BiałKaz kt*; *StryjWjaz kt*; ia złáłki Bożey Cefarł/ przełtawáć chcę ná tym co on połtánowi *SkarJedn* 289, A4; *KochPs* 2; *SkarŻyw* A2, 520; *StryjKron* 747; *ZapKóscier* 32v; *WerGośc kt*, 207; Iozeph Werefłczyńłki [...] z przezyrzenia Bożego Opát Siećiechowłki *WerKaz* 275, 279; *WerKazPapr kt*; *KmitaPsal kt*; *ActReg* 45, 143; *OrzJan* 65, 92; *WysKaz kt*; My tedy Zbygniew z łmiłowania Bożego świętego Rzymłkiego Kóściołá/ Tytułu świętey Pryłzki Kárdynał y Biskup Krákwolłki *SarnStat* 382, 59, 249, 380, 834, 1155 (75); *SiebRozmyśl* A; *KlonKr kt*; *SkarKaz* 2.

W charakterystycznych połączeniach: biskup boży (-a, -e) (9), chwalca (53), cierpliwość (5), dobroć (26), dobrodziejstwo (44), dobrotliwość (5), dziedzic (6), kapłan (42), krzywda (24), kształt (27), mierziączka (4), miłóśnik (18), myśl (4), nadzieja (4), naśladownik (-wca) (6), nieprzyjaciel (72), obraz (26), obrona (6), postać (21), przekłęctwo (5), przyjaciel (46), rada (18), rodzaj 'natura' (2), sława (11),

(s)przeciwnik (9), stan (4), strach (5), świadectwo (14), uczynek (11), wiara (42), wierni (41), wybrani (71), wyznawca (6), zbawienie (11), zmiłowanie (5).

Przysłowia: Błogofławieństwo Boże czyni bogatymi. *KołąkSzczęśl* A.

[bibl.] Dáycież Cefarzowi tzo ielt cefarzowo/ a tzo ielt bożé⁸⁰ bogu. *OpecŻyw* 75; *TarDuch* B7v; *LibLeg* 7/69v; Co Cefarfkie to dác iemu A co boże to dác lámemu *RejRozpr* B2v; *MurzNT* Mar 12/17; *KrowObr* B2v; Oddayciefz tedy co ielt Cefárfkiego/ Cefárfzowi: á co ielt Bożego/ Bogu. *Leop* Matth 22/21 [idem *WujNT* Luc 20/25]; *BielKron* 203; *RejPos* 46v, 249; A Chriřtus zász co Bożego Bogu/ co Cefárfkiego/ Cefárfzowi rofkazal oddáwác *CzechEp* [384], [394]; *LatHar* 128; *WujNT* 93, Mar 12/17, s. 170, Luc 20/25, s. 278 (10) [ogółem 23 r.].

[bibl.] Látwiefz Wielbłádowni przeiřć przez wřfko igielne/ niř bogáthemu wniřć do kroleřtwá Bożego. *Leop* Mar 10/25; Látwiefz ielt wielbłádowni [...] przez džiurę igielná przeřć/ niř bogátemu wniřć do kroleřtwá (*marg*) Bożego. G. (-) niebiefkiego. *WujNT* Matth 19/24; Luc 18/25; Mar 10/25 [ogółem 4 r.].

ták piękný by bogiem był [...] yáko by go mátká boża vrodziłá. *Mącz* 393d.

Zwroty: »(nie) brać, wzywác na daremno *itp.* (imienia bożego) imię boże« [szyk zmienny] (18): *SeklKat* F3, F3v; Nie vydźie karánia káždy/ ktory bierze nádáremno Imię Boże. *GroicPorz* pp4, y4 [2 r.]; the obłudę pořwiácáiąc/ y imienia Bożego nádáremne wzywáiąc. *KrowObr* 67, 84, 88, 92v, 148, 228 (7); *BielKron* 149; Imienia Bożego niebrác ná dárémność. *BiałKat* 206; Imienia Bożego dáremnie niebierz *ModrzBaz* 140v; *CzechEp* 325; Imienia nie bierz Bożego/ ná proźność nieřtátku twego *ArtKanc* M4; *SarnStat* 710.

peryfr. »pařć z nieba bożá rořá« = *darmo przyřć:* Tákże żoná nierządna gdy iey zewřzád niořá/ Mnima by iey to pádło z niebá Bożá rořá *RejWiz* 139v.

»być, siedzieć *itp.* na (po) prawicy bożey« [szyk zmienny] = *esse ad dexteram Dei, sedere a dextris virtutis Dei, sedere in dextera Dei Vulg* (60): Pńalm o pořadzeniu pana Ieřufowym na prawicy bożey *WróbŻoř* 117; *KrowObr* 67, 68, 70, 98v, 155 (8); *Leop* Luc 22/69 *Hebr.* 10/12; Kryřtus [...] ktory ielt ná práwicy Bożey *BibRadz* Rom 8/34; *RejPos* 21v, 22v [2 r.], 231v *marg*; *BiałKat* 88v; *GrzegŚm* 8, 11, 35; *KuczbKat* 55; *RejPosWstaw* 110v; *BiałKaz* Gv; Chriřtus fiedźi ná práwicy Bożey *CzechRozm* 265v, 45v, 49v, 180v, 227, 268 (14); *CzechEp* 125, 187, 246, 311, 329 (6); oto widzę niebá otworzone/ á řyná człowieczego/ řtoięcego po práwicy Bożey *NiemObr* 120, 9, 120; *ArtKanc* T17v; *LatHar* 573; *WujNT* Mar 16/19, s. 399, 420, Act 7/55, 56 (10); *SkarKaz* 242b, 243a.

»stworzyć, uczynić *itp.* na wyobrazenie (kształt, obraz, podobieństwo) boże« [szyk zmienny] = *ad imaginem Dei creare, ad similitudinem Dei factum esse Vulg* (29): *Leop* Gen 1/27, Iac 3/9; *BibRadz* Gen 1/27; ábowiem człowiek ná křtałt Boży ielt řtworzón *BielKron* 5v; *HistRzym* 53v, 106, 111v; *GrzegŚm* 21 [2 r.]; *KuczbKat* 1; że iáko pierwfzy człowiek był řtworzóný ná wyobrazenie y podobieństwo Boże *WujJud* 165v; *CzechRozm* 88v [2 r.]; *ModrzBaz* 80 [2 r.], 88v, 143; *SkarŻyw* A4, 271, 532; *StryjKron* 6; *CzechEp* 54, 257; *KołąkSzczęśl* A3; y przezeń przeklinamy ludźi ktory ná podobieństwo Boże řprávieni řá. *WujNT* Iac 3/9, Yyyyy2; *SarnStat* 1272; bo ná obraz Boży vczyniony ielt człowiek. *SkarKaz* 315a, 315b.

»wzywać imię boże, wzywianie imienia bożego« [szyk zmienny] = *nomen Domini invocare Vulg* (9): Kielich zbawienia będą brał/ á imię boże będą wzywał. *WróbŻołt* 115/13, 115/17; *LubPs* aa4; *BiałKat* 257; y fnich z wzywáním imienia Boże^o y zbłogofławieństwem iego rozgrzelzenie wzięł. *BiałKaz* M4; *ModrzBaz* 53; Enos iáko począł wzywać imienia Bożego. *SkarŻyw* 269; *WujNT* Ccccc 4v; *SarnStat* 184.

Wyrażenia: »(święty) anjoł boży; święty boży anjoł« = *angelus Dei, angelus Domini Vulg* (121 : 1): *PowUrb* +3v, +4; Przeto anioł boży vkazal fie we łpaniu Iozefowi *OpecŻyw* [27], 29v, 48, 58; *PatKaz II* 64v; *WróbŻołt* 34/5, 6, L6, ee2; *RejPs* 136v; *SeklWyzn* 3; *SeklKat* F3v, R3; *HistAl* Cv; *MurzNT Luc* 15/10; *KrowObr* B4v, 5, 21, 134v, 171 (9); Ale thy pánie moy Krołu/ iesteś iáko Angioł Boży *Leop* 2.Reg 19/27, 24/16, 2. *Par* 32 arg, 4. *Esdr* 5 arg, *Matth* 22/30, *Act* 27/23 (8); *BibRadz Gen* 21/17, *Iudic* 6/20, *Act* 27/23, *Gal* 4/14, *Hebr* 1/6; *BielKron* [84²]v, 161; *RejAp* 20v; *HistRzym* 28 [2 r.], 29, 41, 46v, 90; Iáko fie to wielekroć trefowało/ iż Anieli Boży vkázowali sie w ołobach pielgrzymłkich *RejPos* 113, 5v, 42v, 109v, 150, 166 (17); Strózem y wódzem był Anyoł Boży Ludowi Izráelłkiemu. *BiałKaz* 78v, 78v [3 r.]; *KuczłKat* 20, 420; *RejZwierc* 37, 128, 132, 141v, 225v (7); *WujJud* 216; *RejPosRozpr* cv; *BudBib Gen* 32/1; *BudNT Matth* 22/30, *Act* 27/23, *Gal* 4/14; *CzechRozm* 8, 41v, 42, 47, 49v (10); duřzá twoiá/ zbáwienia y weřela wielkiego w ráiu niebiełkim z Anioły Bożymi y z wybranymi iego vzywie [!] *KarnNap* Fv; *SkarŻyw* 69, 126, 151, 188, 286 (8); Ach moi mili pánowie Święci Boży Anyołowie. *MWilkHist* H3, C4; *CzechEp* x2v, 100; *ReszPrz* 111; *LatHar* 47, 72, 325; *WujNT Matth* 22/30, *Luc* 12/8, 9, 15/10, s. 259 (10); więdz Anyele Boży/ zem ia vlubiłá/ W czyłtości żyć ná wieki *SiebRozmyśl* F3.

»apostoł (święty) boży« (19): *SeklWyzn* g4; Toć iest ono ohydzenie przed Bogiem/ [...] o którym Dániel fiwenty nápiřal/ y Páweł Apořtoł Boży *KrowObr* 88v, 32, 64v, 195, 198, 209v; *BielKron* 211v; *WujJud* 239v; gdyż Apořtoł Boży vrzędow Kořcielnych wřzyłtkim wobec niewiářtam zákazał. *WujJudConf* 169v, 22v, 111v, 147; *RejPosRozpr* cv; Podáli Apořtołowie S. Boży/ iřz grzech iest po łotánowionym dziewictwie/ do małżeńłtwá fię obracác. *SkarŻyw* 457; *ReszPrz* 75; o tym Mieřcie piřze ř. *Irenaeus* Apořtołow Bożych dyřcypuł *ReszList* 190, 189; *WujNT* 552. Cf »czartowski a nie boży«.

»archa boża« = *arca Dei Vulg* (29): Filiřynowie Archę Bożá pořtháwili wedle Bałwáná Dagon *Leop* 1.Reg 5 arg, 4/17, 2.Reg 11/11, 15/25, 29, 2. *Par* 1/4 (13); widziřz iż ia mieřzkam w domu z drzewá Cedrowego/ á Arká Boża połožoná iest w domu obitym řkorámi *BielKron* 70, 62v, 63, 70v, 76, 77 (15); *BiałKat* 138v.

»arfa boża« = *cithara Dei Vulg* (4): řpiewáię z wielkim weřelem á z árphámi Bożemi [...] pięřń onę Moięřzowę. *RejAp* 129v, 127v; (widziałem) řtoięce ná morzu řklánem/ máięce árfy Boże. *BudNT Apoc* 15/2 [idem] *WujNT Apoc* 15/2.

»arfista boży« = *Dawid* (2): Krol Dawid Prorok y Arfiřtá Boży vpominánie tymi řłowy czyni *BibRadz I* *2v; *SarnUzn* D6v.

»bicz boży; boży bicz« = *kara boża* (16 : 4): *RejRozpr* H, *BielKom* C7v, C8, C8v; *BielKron* 251, 255v; Y ten Boży bicz á ten řrogi pogánin ktory Pon [!] chowa ná niewierniki řwoie. *RejAp* 87, 80v, 82v; Przeto mi plagę Bořká/ řářiádá winřzuie/ Iřz bicz Boży do nas przyřć w rychłym czálie

czuie. *BielSat* G4v; *BielSpr* 76 [2 r.]; Srogi bicz Boży Wźzem prawie groźi. *MycPrz* I B; fłucháciłmię będziefz/ w boiázni y w fłuzbie Bożey dołkonáłym zołtániefz/ y bicz Boży ku domu fię twemu nie przybliży. *SkarŻyw* 35; *BielSen* 8v [2 r.]; Bo kiedy bicz w pokoju Boży odpoczywa/ Naród ten od Bálwánów pomocy vżywa. *ZawJeft* 5.

»bluźnierca, bluźnierz boży« = *blasphemus Vulg* (4): coźkolwiek kto z dáru Bożego vwłacza komu/ [...] ieft bluźnierzem Bożym hániebnym *OrzRozm* P4v; *BudBib* 2.*Mach* 9/28 NAprzód práwu Duchownému należy fład/ rozeznác różnice około Wiáry świętáy Krześciáńkiéy/ o Heretykach/ Scyfímátykach/ bluźniércach bożych/ y Apoftátach. *SarnStat* 221 [*idem*] 213.

»błogosławieństwo boże; boże błogosławieństwo« (21 : 3): *RejPs* 221; iż ktho thego Báránká pożywa/ obfitym błogoflowieńftwem [!] Bożym nápełnion bywa *KrowObr* 99, 223; *BibRadz* I 3 *marg*, 478v; *GrzegRóżn* K3; gdyż mąż niewierny przez niewiáftę wierną otrzymawa błogosławieństwo Bożé. *BiałKat* 190v, 186; *WujJud* 170; *CzechRozm* 3, 163, 168; błogosłáwił ludziom Iozue/ y czytał im zakon/ y obietnice Bożego błogofłáwieńftwá/ ieśli będą dobrzy *SkarŻyw* 503, 100; Oycowie náłzy [...] W błogofłáwieńftwie Bożym látá fwe fkończęáli *KolakSzczęśl* C2, A, A2v, B3v, B4v; Abowiem błogofłáwieńftwo Boże záfwe ieft skuteczne. *WujNT* 115, 155, Bbbbbb3v; *SkarKaz* Ooooa; *VotSzl* Dv; *SkarKazSej* 695b. *Cf Przysłowia*.

»błogosławiony boży«: Owce błogofłáwieni Boży. *WujNT* Aaaaaa3.

»bojaźń boża; boża bojaźń« = *religio Mącz; timor Dei, timor Domini Vulg* (266 : 5): *OpecŻyw* [192]v; *PatKaz* III 104v; Ieftliże boiazni Bożey nie będzie, wśzytek fwiat zaginie. *BielŻyw* 170; *WróbŻołt* 13/3, E2, qq6; *RejPs* 166v, 167; *KromRozm* I O; *MurzHist* C3v, Q4; *KromRozm* II x3; *KromRozm* III B; *GliczKsiąż* Ev, Qv; *LubPs* D2, D2v *marg*, R5v, Z5, cc6 (11); *GroicPorz* bv, ev, e4, pp2; *KrowObr* A2v, 2, 62, 130v, 151 (8); *RejWiz* 45v, 48v, 49v, 152, 174v (13); *Leop* *B2, *Prov* 14 *arg*, *Eccli* 28/8, 49/6, *Is* 2/10 (7); *LeszczRzecz* A2v; *RejZwierc* A2v; Then Enoch chodził w boiázni Bożey *BibRadz* *Gen* 5/24, 6/9, 20/11, *Iob* 28/28, I 381 *marg*, *Rom* 3/19 [18] (9); *OrzRozm* E2v; *BielKron* 3v, 84, [84²], 97v, 170v (6); Religione impediri, Dla boyaźniewy Bożey nie fmieć. *Mącz* 294b, 162c, 220b, 339b, 422a, 497b; *OrzQuin* O4, Aa3v; *RejAp* 153; *GórnDworz* Hh6; *HistRzym* 54, 66, 97v, 122, 123 (6); *RejPos* 25v, 55v, 264, 297, 345v (15); *BiałKat* 293v; ktorzy fię fprawuią cnotą á boiáźnią Bożą/ iáko v nich káty wśzytki pełne *RejZwierc* 67v, 33v, 42, 54v, 60v (34); *WujJud* 98v, 99, 105; *WujJudConf* 11v, 197, 211v; *RejPosWstaw* [41²] [3 r.]; *MycPrz* I A2 [2 r.], C3; *StryjWjaz* C3v; *CzechRozm* A4, 89, 220v [2 r.], 229; dziatki kthore wam Pan Bog da/ z pilnością w boiázni Bożey [...] winni będziecie wychowác. *KarnNap* G2, F3, G; *ModrzBaz* 113; *SkarŻyw* A2, 118, 178, 182, 263 (29); *CzechEp* 36, 58, 72, 79, 132 (13); *NiemObr* 150, 166; *KochMRot* A2v; *ReszHoz* 119, 131, 134, 139; *ReszList* 182; *WerKaz* 301; *ArtKanc* Q5v; Bo kiedy ieno wzgodzie awboiazni Bozei obieral Pani/ zawzdi dobre miewali y fprawedliwe *PaprUp* D2, D2 [2 r.], D4, Ev, I3; Superftitio – Fałziwa boiazn boza, niewięte nabozenftwo. *Calep* 1033a; *GostGosp* 2; *Phil* L2; *GrabowSet* A2v; *OrzJan* 102, 121; *LatHar* 1, 34; *KolakCath* B; *KolakSzczęśl* B3, C3; *WujNT* *Rom* 3/18, 2.*Cor* 7/1, Xxxxx3v; *WysKaz* 3, 4 [5 r.], 12; *SarnStat* 190, 605, 795, 806, 898; *SkarKaz* 7a, 42b, 116a, 348a, 421a (8); *CiekPotr* 24; Bo gdy boiaźń Boża ginie/ y wftyd vpada: w fámej tylo kárności wrzędowej nádzieiá do pohámowánia złości zołtáie. *SkarKazSej* 659a, 661a, 663b, 678b, 686a, b (13); *KlonWor* 12. *Cf* »miłość boża«.

»budowanie, zbudowanie boże« = *aedificatio Vulg* (5): *Leop* 1.*Tim* 1/4; *BibRadz* 1.*Tim* 1/4; Ktore gadki rádfzey podaią/ niż zbudowanie Boże w wierze. *BudNT* 1.*Tim* 1/4; *NiemObr* 35; *WujNT* 1.*Tim* 1/4.

»chleb boży« = *Chrystus; panis Dei Vulg* (3): *GrzegŚm* 5; *BudNT Ioann* 6/33; Abowiem chleb Boży ielt ktory z niebá sftąpił/ y dawa żywot sfiátu. *WujNT Ioann* 6/33.

»chwała boża; boża chwála« = *cześć, kult, nabożeństwo; religio Mącz, Calep; pietas Mącz; cultus Dei, pietas in Deos, latría Cn; claritas Dei, gloria Dei, honor Dei Vulg* [w tym: (k) ku chwale bożej; *adorare, in gloriam Dei Vulg* (111), *cześć i chwála boża; gloria et virtus Dei Vulg* (35), *szłuźba i chwála boża* (14)] (378 : 33): *OpecŻyw* 53v, 58 [2 r.], 67; *PatKaz I* 1v; wszystko czynczye ku chwale bozey *PatKaz III* 145v, 112v, 145v, 149v; *KlerPow* 3; Boza chwála y modlithwa naczie nyech bandzie. *MetrKor* 46/46, 117, 175; *WróbŻolt* qq2v, vv4; *RejPs* 140v, 156v, 168, 175, 215 *marg* (7); *SeklWyzn* e3; *SeklKat* Gv; Bom czo kolwiek nafię włóził Bożam chwále wewłsem mnoził *RejKup* bb7, bb6v; *KromRozm I* A4, D3v, F3v, P, Pv (6); *MurzHist* H3v; *MurzNT* 18v, 43v, 58v, 61, 73v (12); *KromRozm III* F2v, F3, I6, P; *DiarDop* 103, 104 [2 r.]; *GliczKsiąż* A3, E7v, F7v, G8v, H3 (8); Teraziuź tych mow fwyh ftarych odstępuycie/ Rádfzey k chwale Bożey vftá fwe zgotuycie. *LubPs* hh2, B5 *marg*, D2v *marg*, T *marg*, T2v, dd3v (18); *GroicPorz* av, o3v; *KrowObr* A, A2, 33, 36, 139 (8); *RejWiz* 52 *marg*, Cc8v; *Leop Ps* 66 *arg*, *Rom* 3/23, 1.*Petri* 4/14; *OrzList* fv, f2v, f3; Nápomina ie Iozue ku prawdziwey chwale Bożey obiecuiąc im rátunek *BibRadz Ios* 23 *arg*, *Num* I 91 *marg*, 2.*Par* 28/19, *Ps* 74 *arg*, *Is* 60 *arg*, 2.*Cor* 4/15 (28); s. Waclaw [...] kościoły budował y Bożą chwále wiodł. *BielKron* 323, 38v, 77, 88v, 206v, 230 (43); *GrzegRóżn* A2v, H, Ov; Propagare religionem, Bożey chwály pomnázác. *Mącz* 325d, 301c, 419d; *OrzQuin* E2; *SarnUzn* B7v; *GórnDworz* H2v; *RejAp* 78, 141v; *HistRzym* 93; *RejPos* 23v, 79, 203 *marg*, 352v; *BielSat* G, G4v, L4v; *KwiatOpis* [C2]; *HistLan* F5v; niegodzi sie [...] żędac oney w Małżeństwo/ ktora ná fluzbę y ná chwále Bożą ielt poświęcona. *KuczbKat* 350, 115, 280, 295, 300, 390 (10); *WujJud* 47v, 75v, 107v, 126v, 140 (10); *WujJudConf* 12v, 13v, 40, 51v, 214 (9); *RejPosRozpr* c [2 r.]; *RejPosWstaw* [41²]v [2 r.], [41³], 42 [2 r.], [110²]v; *BudBib* Bv, B3 [2 r.], C3v; *BudBibKaw* A3v; *BudNT* a5 [2 r.], dv; Potym mu Sceptrum złote w práwá rękę włóżył/ Iábłko w lewá/ by páńftwo k chwale Bożey mnożył. *StryjWjaz* C3; *CzechRozm* A2v, 1v, 24, 44v, 50 (41); *ModrzBaz* 11v, 23v, 59; *SkarJedn* 366, 402; ziemia wlyzftkie żywioły w się iakoby zawárlá nie ná despekt żywiołóm infzym [...] ále ná chwále Bożą á wyłlawienié Niebá *Oczko* 4v; *SkarŻyw* 21, 47, 62, 80, 283 (13); *CzechEp* 26, 27, 47, 50, 206 (13); *NiemObr* 4, 5, 6, 23, 66 (6); *ReszHoz* 118, 140; *ReszList* 165; *WerKaz* 296; Cierp do czáfu (ma rádá) gdzie mozełz vlegay Tylko wždy Bożey chwály profzę nieodbiegay. *BielSen* 14v; *ArtKanc* K18v, Lv [2 r.]; Religio – Nabozenftwo, skłounośc [!] do chwály bozei. *Calep* 908a; *OrzJan* 124; *LatHar* +9, 61, 72, 134; *KolakSzczęśl* A2v, C; Stráfnzy fád przeciwo tym/ ktorzy namnieyftzego dobrodzieyftwá nie vżywáią ku czci y chwale Bożey. *WujNT* 108, 9, 56, 136, 159, 318 (36); *WysKaz* 42; *SarnStat* *3v, 3, 4, 166, 187 (15); *PowodPr* 14, 18, 26, 51, 52 (12); *SkarKaz* 244b, 421b, 453a, 456b, 457a (14); *SkarKazSej* 666b, 682b, 700a; *KlonWor* 47. Cf »miłość boża«, »szłuźba boża«.

»chwála boża« = *Bóg w pełni majestatu; claritas Dei, Deus, gloria Dei Vulg* (34): *OpecŻyw* 68; *SeklWyzn* g4v; Ezechiel ktori widział obliczność chwály Bożey *Leop Eccli* 49/10, *Ez* 43 *arg*, *Act*

7/55; *BibRadz* 1.*Mach* 4/24, *Apoc* 21/23; vkazáá sie moc y chwałá boża ná domu Bożym przed wšytkimi. *BielKron* 40v, 31, 38, 41 [2 r.], 41v; *GrzegRóżn* M2; *RejPos* 22v, 353v; *KuczbKat* 390 [3 r.]; Niebá wypowiedáią chwałę BOŻá/ to iest iáki Bog iest oznaymuiá *SkarŻyw* A3, 21 [2 r.], 121; *NiemObr* 120; *LatHar* 667; *KolakSzczęśl* B4v; pátrząc pilnie w niebo/ vyźrzał chwałę Bożá/ y Iefuá ftoiącego po práwicy Bożey. *WujNT Act* 7/15, s. 315, *Ioann* 11/40, *Rom* 5/2 *marg*, *2.Cor* 4/6, s. 796; *SkarKaz* 576a, 636a.

»Ciało Boże« = *Chrystus* (9): panna maria vyerne czyalo boze pyaftouala w ofobyte dzyeczyátka *PatKaz II* 38v; porodzyła y vydzyala yfte czyalo boze/ nye w ofobyte oplatka ale wráku boftwo thrzymala *PatKaz II* 44; abouyem czyalo boze fczyftęgo yey czyala pófzlo *PatKaz II* 46v, 38 [2 r.], 38v, 42, 44, 49.

»cud(o) boży (-e)« (13): Stalo lie kiedy tam zwielkim náboženftwem czekali tzuda bożęgo *OpecŻyw* 4v; *SkarJedn* 23; pogánie [...] vpámiętáli fię/ á cudo Boże vználi y w Chryftufa vwierzyli. *SkarŻyw* 517, 202, 208, 285, 332, 535 (7); Donátyftowie [...] Krzyźmo ś. w ámpułce skłáney wyrzucili: ktora cudem Bożym zoftála nie ftłuczona. *WujNT* 429, 322; *SkarKaz* 417b, 576a. *Cf* »sprawa boża«.

»boży czas; czas boży« (2 : 1): W Boży czás/ towárzyfze moi wyieźdzaycie *KochJez* Bv; Poiedziem nań [*sejm*] ochotnie/ będzieli czás Boży *BielSjem* 5v; *KlonFlis* H4.

»cześć boża; boża cześć« = *honor Dei, honor Domini Vulg* [w tym: *ku czci bożej* (29)] (68 : 3): Będzieli kto vwloczył tzi bożé/ fmiercią złą niecháy vmrze *OpecŻyw* 130, 115, 130 [2 r.]; *KromRozm I P*; *GliczKsiąż* A2v; Cefárfka przylięgá/ nic nienależy ku cći Bożey. *KrowObr Rr*, A2, 33 *marg*, 36; Y prošíł lud Pána Bogá nawyźlftęgo w modlitwie/ áź lie dokonála cześć Boża *Leop Eccli* 50/21, *1.Petri* 4/14; *BielKron* 13, 29, 31, 49v, 223v (14); *KwiatOpis* [C2]; *HistLan* F2v; *KuczbKat* 280; *WujJud* 58v [2 r.], 212, L17v, 53 *żp*; *RejPosRozpr* b4, b4v; *RejPosWstaw* [110²]v; *SkarJedn* Av, A2, A7, 199, 380; Lecz v nas á zwálzczá tu w Litwie miedzy Ruśiá/ wiára w Bogá ginie: á cześć Bożá oddáią czártom *SkarŻyw* 36, 80, 114, 115, 230, 462 (11); *NiemObr* 121; *ActReg* 168; *LatHar* +9; *WujNT* 26, 108, 233, 248, 566 (9); *SkarKaz* 456a; Kto cći Bożey broní/ Bog go też broní. *SkarKazSej* 682b *marg*, 682b, 699a *marg*, 700a.

»(święty, -ci) człowiek, ludzie boży« = *homo Dei, vir Dei Vulg* (22): áby był dofkonály człowyek Boży/ ná káždy vczynek dobry gotow. *KromRozm II* i4v; *KrowObr* 207; *Leop* 4.*Reg* 7/18; *BibRadz Gen* 5 *arg*, *2.Petr* 1/21, *BielKron* [84²]v [2 r.] 161, 361v; *HistRzym* 124; vmieyże też nań tákie baczenie mieć iáko ná dar boży á ná człowieká Bożęgo *RejZwierc* 34v; ále od ducha świętego náchnieni mowili święci ludzie Boży *BudNT 2.Petri* 1/21, *1.Tim* 6/11; *CzechEp* 111, 120; *NiemObr* 70, 73, 74; Ten znák ábo pieczęć ktora fię ludzie Boży pieczętuiu/ ieftci znák krzyża ś. *WujNT* 856, *1. Tim* 6/11, *2.Tim* 3/17, *2.Petri* 1/21.

»dar, darowanie boże (-y); boży dar« = *donum Dei Mącz, Vulg; gratia Dei, munus Dei Vulg* [w tym: *z daru, darowania bożęgo* (23)] (231 : 10): *OpecŻyw* 13v, 49v; *PatKaz I* 17; z ofobliwego darv bożęgo czyftá panná zoftála. *SeklWyzn* F, 2v, f3 [2 r.]; *RejKupSekl* a6v; *MurzHist* B4v, O3v, O4v, Qv; *MurzNT Luc* 21/4; *KromRozm II* p3; *KromRozm III* F3v, F5v, N2v, Hv; Synu miły rozum twoy iest ofobny dar Boży *BielKom* C4; *GliczKsiąż* A4, P7; *LubPs* R4, Y6v *marg*, cc6 *marg*; *GroicPorz*

A3v; *KrowObr* 45v, 53, 59v, 139, 148 (12); *Leop* *A3v, *Eph* 2/8; *BibRadz* I *3v, *5, *5v, *Ioann* 4/10; *OrzRozm* A3v, P4v [3 r.]; *BielKron* 79v, 80v, 157; *KwiatKsiąż* F2; *Mącz* 206d, 454c [2 r.]; *Dar nád dármi Bożymi* thu y ná onym świećie/ Królewki łtan ieft. *OrzQuin* Q, Fv, F3, G3v, O4; *Prot Cv*; *GórnDworz* B7v, M2v; *RejPos* 23; *BiałKat* 158v, 316, 373v; *KuczbKat* 80; Prorok niechciał nic wziąć/ powiedáiąc iż łą nie przedáyne dary Boże. *RejZwierc* 64v, 75v, 110, 146, 231v (19); *WujJud* 108v, 113v, 114v, 210, 258v (12); *WujJudConf* 98, 108v, 179v; *BudBib Sap* 8/21; *MycPrz* I A2; *BiałKaz* F2v; *BudNT Act* 8/19, [20]; *CzechRozm* 172v, 194, 201, 213, 215v (13); Wfzákże ktorzi wczćiwość miłuią [...] to łobie rozmyśláią/ że pokarm y napoy dary Boże łą *ModrzBaz* 52v, 12, 30, [38]v, 139v; *SkarJedn* A5v, A6v, 347; *Oczko* 24; *KochPs* 89; Láłká vprzedzáiáca/ y powołánie do wiary wielki dar ieft Boży. *SkarŻyw* 25 marg, 26, 92, 118, 147, 235 (35); Ale iż nam teraz nie idzie rzecz/ áni o Chriftulá/ áni o náłzey z dárovánie Boże^o zacności *CzechEp* 240, 14, 91, 131, 164, 217 (11); *CzechEpPORz* **2; *ReszPrz* 81, 88; Ciefzyćielem cię zowiemy/ żeś Boży dar dobrze wiemy *ArtKanc* H6; *GórnRozm* E2v [2 r.], M4v; *KochFrag* 23; *LatHar* 36, 251, 462, 477, 503 (10); *KołakCath* B2v; *WujNT* 108, 117 marg, 164, 232, *Luc* 21/4 (26); *WysKaz* 4; *SarnStat* 48 [2 r.], 380, 862, 863; *SiebRozmyśl* A; *PowodPr* 34; *SkarKaz* 41a marg, 80b, 83b, 204b, 579a (10); *CzahTr* [Dv]; *SkarKazSej* 657a, 666b; *KlonFlis* D3. Cf »święty i boży«.

»dekret boży; boży dekret« (8 : 1): łami w łwe śidłá powpadáią zá nieomylnym dekretem Bożym *LubPs* bb3v marg, *BibRadz* I 163v marg, I 453v marg; *SarnUzn* G5; *RejPos* 14v; ktory [król] iłz się był vrodził/ pod Decret Boży podlieł *BiałKaz* Hv; *CzechEp* 34, 287; wskreszaiąc Dekretem Bożym factią skazaną *ActReg* 142.

»dom boży; boży dom« = *zgromadzenie wiernych; domus Dei, domus Domini Vulg* (35 : 1): *WróbŻółt* 91/14, ff5, 121/3, qq3; *SeklWyzn* g2v; nic ynego niewidzym w domu bożym/ y między ludzmy/ iedno łzatańskie Bałwophalıtwo *SeklKat* E2; *Leop* 1.Petr 4/17; *CzechRozm* 61, 253v, 254 [2 r.]; [apostolowie] wiedzieli że [sakrament chrztu] ieft broną do Bożego domu *KarnNap* B; *SkarJedn* 2, 7, 109, 188, 388 (6); *SkarŻyw* 249, 269; *CzechEp* 199; *NiemObr* 8, 36, 84; *ReszPrz* 8, 13; Papież nie ieft Bilkupem y Rządzcą łámego miáłtá Rzymu/ ále wżytkiego domu Bożego *WujNT* 726, 719, 1.Tim 3/15, s. 726, 756, *Hebr* 10/21 (9); *SkarKaz* 606b.

»dom boży« = *niebo; domus Domini Vulg* (7): Abym miefzkał w domu bożym na wieczną dłuęość dniow. *WróbŻółt* 22/6, 121/1; *OrzRozm* M4v; *BielKron* 14v; ktorego nędzę widząc łyn Boży z łthąpił z niebá/ y odkupił go włáfną krwią/ á w wiodł do domu Bożego gdyż piekło złupił. *HistRzym* [89]v, [89]; Bo w domu Bożym wiele ieft miefzkánie/ á inná świátlóść ieft słoneczna/ inna gwiazd innych *SkarŻyw* 32.

»dopuszczenie boże; boże dopuszczenie« [w tym: z *dopuszczenia bożego* (27), za *dopuszczeniem bożym* (3)] (36 : 7): Pochodzą łny iedne wedłóg łprawy ciála, drugie z Bożego dopuszczenia. *GlabGad* L3v, L4; *LudWieś* A4; *SeklKat* L4; jż zły Duch niema mocy nadwiernem wfłelkem Człowiekiem krom olłobliwego dopufczenia Bożego *RejKupSekl* a8; *KrowObr* 32v, 231; *BibRadz* I 201 marg; *BielKron* 25v, 68, 178, 260v, 323 (8); *RejZwierc* 124v; *WujJud* 4v; ná cię nic nie może [...] przypáć [...] bes Bożego dopufczenia *CzechRozm* 226, 226v, 228, 229v, 232, 245 (12); y kazał mu [papież] być dobrej myfli/ á ono dopufczenie Boże brác zá krzyfz/ y znak miłóści Boŕkiej *SkarŻyw* 290, 36

[2 r.], 294; *CzechEp* 143 [2 r.], [411]; *NiemObr* 154, 160; *WujNT* 607, 859; wżyŃtki dobrá y kupie [...] zá dopuŃczeniém Bożym ná Morzu potonęły *SarnStat* 1118; *PowodPr* 29.

»droga boża; boża droga« = *via Dei, via Domini Vulg* (22 : 1) byl wdzięczén iŃż przez trzy dnij s nimj mieŃfkali Ńluchaiątz drógi bożé. *OpecŻyw* 53, 62v, 74v; *MurzNT Mar* 12/14; *Leop Matth* 22/16; *BielKron* 4v, 32, 78v [2 r.], 93; wiemy żeŃ iefth prawdziwy/ á drogi Bożey prawdziwie náuczáfz *RejPos* 250; *WujJud* 40; *SkarJedn* 10; nie tylo Ńwieccy oni/ ále y duchowni Ńynowie Boży/ odŃtąpili drog Bożych y bogoboyności przodkow Ńwoich *SkarŻyw* 269, [236], 352; [zgromadzenie to Ńwiatem zowq] iŃ złą požądliwoŃciá odwodzi ludzie cieŃelne y ziemŃkie od drogi Bożey *WujNT* 838, *Matth* 22/16, *Mar* 12/14, *Luc* 20/21, *Act* 18/26, 19/9; *SkarKaz* 40a.

»duch boży; boży duch« = *mysŃ, natchnienie boskie; spiritus Dei Vulg* (361 : 1): zali moŃemy naleŃtz iemu tak rownego męŃzá ktory ducha bożego iefth peŃen *HistJóz* B2v; *BielŻyw nlb* 9; *MiechGlab* 20; *SeklKat* O4v; Abowim ktorzy duchem bożym bywáyá Ńpráwowani/ cí Ńá Ńynowye boży. *KromRozm I* F4v, B3; *MurzHist* K4v, R2; Nie zwiedzyefz go w moiey Ńtroży Bo przebywa w nim duch boży *BielKom* D2; *LubPs* R6; *KrowObr* 54, 65v, 79, 183, 231v (8); *Leop Gen* 41/38, *Ex* 31/3, 1.*Reg* 16/13, 15, *Dan* 6/3, 1.*Cor* 7/40; *LeszczRzecz* A5; A nie zaŃmucayćie Duchá onego Ńwiętego Bożego *BibRadz Eph* 4/30, *Gen* 1/2, *Ex* 31/3, 1.*Reg* 11/6, *Rom* 8/9, 1.*Cor* 3/16 (12); *BielKron* 17, 43v, 52, [84²], 203 (7); *GrzegRóżn* B, M2; *SarnUzn* H2; *SienLek* T4, T4v; *GórnDworz* Yv; *RejPos* 67, 129v, 137v, 139, 144v (9); *BialKat* 51, 83v, 156, 366; znaymy że duch KryŃthuŃow iefth duch Boży pokorny *GrzegŃm* 65, A2, 48, 53, 65, 66 (9); *HistLan* F4; *KuczbKat* 120, 125, 250; *WujJud* 67v, 73 marg, 105v, L14v; *WujJudConf* 31, 66, 67, 191v; *RejPosRozpr* b4v, c2; *RejPosWstaw* [41³], [110³]v; *BudBib Gen* 1/2, *Is* 40/7 [2 r.]; Iesli bywacie Ńromoceni dla imienia ChriŃtuŃowego/ błodzy(Ńcie)/ gdyŃ Ńlawny á Boży duch na was odpoczywa *BudNT 1.Petr* 4/14, *Matth* 12/28, 1.*Cor* 2/14, *Eph* 4/30, Hh4 [4 r.]; *CzechRozm* 27v, 84v, 186, 188v, 246 (74); *ModrzBaz* 23v, 30v, 101, 136v; á gdzie Duch Boży/ tá m koŃcioŃ/ y wŃzytká ŃáŃká *SkarJedn* 10, 9, 10, 11, 21, 135 (16); *SkarŻyw* 30, 82, 86, 134, 213 (36); *CzechEp* 5, 7, 30, 35, 49 (22); *NiemObr* 74, 116, 138, 173, 174 (61); *KochMRot* A3; *GrabowSet* Kv; *LatHar* +7, 7 [2 r.], 665; *KolakSzczęŃl* B4v; Niewiećie iŃeŃćie koŃcioŃem Bożym/ á Duch Boży mieŃzka w was? *WujNT 1.Cor* 3/16, s. 240 marg, *Act* 8/39, s. 580, 628, *Eph* 4/30 (21); *PowodPr* 17, 27, 29, 31, 38 (10); *SkarKaz* 81a, 274a, 457a, 518b, 579b; *SkarKazSej* 660a, 660b [4 r.], 661a, 699b (7).

»dzieci, dziat(ecz)ki boŃe« = *fili Dei, nati Dei Vulg* (18): ábychmy dziećmi Bożymi zwáni byli *BudNT 1.Ioann* 3/1, *Ioann* 11/52, *Rom* 9/7, *Philipp* 2/15, 1.*Ioann* 3/2, 10 (7); *CzechRozm* 22v, 61, 173, 173v, 178v (7); *NiemObr* 12, 13, 32; ábyŃćie byli bez przygány/ y Ńzczerymi dŃiatkám i Bożymi *WujNT Philipp* 2/15.

»dziedzictwo boŃe« (3): *OrzQuin* Vv; Sam ij [KoŃcioŃ] zbudowaŃ nawyŃŃzy. Y dla tego dziedzictwem Bożym y ludem Bożym ij zowq. *KuczbKat* 80; Piotr teŃ Ń. nápomina one ŃtárlŃe/ áby nie pánowáli/ ná dŃiedzictwem Bożym. *NiemObr* 18.

»dzień boży« = *dzień Sqdu Ostatecznego; dies Domini Vulg* (1): iákimiŃ wam potrzebá być w Ńwięty m obcowániu y w poboŃnoŃciách: oczekiwáiąc y ŃpieŃzác Ńię ná przyŃćie dniá PáńŃkiego (marg) Bożego. 1 L.G. (-) *WujNT 2.Petr* 3/12.

»co dzień boży« = *codziennie* (1): W Kántábryiéy trzy źródłá/ ná ośm ftóp od siebie/ vpádáiá/ álbo wyfycháiá/ co dzień Boży/ rázów dwánaście. *Oczko* 9v.

»dziw boży« = *mirabile Dei Vulg* (8): Slyffelífmy ié mowiacé nássymi ięzyki/ wielkié dziwy bożé. *OpecŻyw* 176; *PatKaz III* 122; *MiechGlab* 48; á tám fie Moizełzowi dziw wielki Boży vkazał *BielKron* 28v, 352v *marg*; *RejAp* 149v; Y dziw boży nie tylko áby co pámiétác miał ále iz nie pořzáleią. *RejZwierc* 100; *BudBib Iob* 37/14.

»ewanjelija boża, ewanjelijon boże; (świéta) boża ewanjelija« = *evangelium Dei Vulg* (31 : 3): *KromRozm I M* [2 r.]; *KromRozm II* a3v, c3, f4; *KromRozm III* B7v, Cv, F3v, F5, Q2v (9); *KrowObr* 127v, 128v, 146, 157v; *Leop* 1.*Thess* 2/2, 1.*Petr* 4/17; gdyż w nocy y we dnie robiác [...] przepowiedálichmy v was Ewánieliá Bożá. *BibRadz* 1.*Thess* 2/9, 2/2, 8; *WujJud* A6, 29; Abym był łługá Iefufa Chrístá miedzy narody/ offiáruiác Ewánielion Boże *BudNT Rom* 15/16; *WujNT Rom* 15/16, 2.*Cor* 11/7, 1.*Thess* 2/2, 8, 9 (7); Ták mi Boże pomagay/ y te świéte Boże Ewánielie. *SarnStat* 1125.

»głos boży; boży głos« = *Dei vox, vox Domini Vulg* (35 : 3): Głos boży ieft łamiący drzewa Cedrowe *WróbŻółt* 28/5, 28/3, 4 [2 r.] 7, 8, 9; *RejKupSekl* a8; *Leop Act* 12/22; iżeś nie vłfuchał głófu Bożego/ gdy odemnie odeydzysz zábije cię Lew *BielKron* 85v, 32v, 46, 141v; *Prot* D3v; *SarnUzn* G5; *BiałKat* 23v; *WujJudConf* 231; Záiłte głos Boży poštánowił/ áby káždy w pracy á w poćie chlebá pożywał *ModrzBaz* 83, 87; *SkarJedn* 300, 327, 366; *SkarŻyw* 14, 297, 332, 490, 502 (10); *CzechEp* 206; *KołakSzczęśl* A4v; *WujNT Act* 12/22, s. 446 *marg*; Y vczynili iáko Abram Pátýrarchá: ná głos Boży wyřzli z źiemie řwoiey *SkarKaz* 519a, 3v.

»gniew boży; boży gniew« = *ira Dei Mącz, Vulg* (206 : 4): *OpecŻyw* 17v; yřz dla adamouego przeřtápu kozdy ktory by podluk przyrodzenya řnyego řyá narodzył myál bycz řynem gnyeuu bozego *PatKaz I* 17v, 15v; *MiechGlab* 55; *RejPs* 221; *LibLeg* 10/150v; *SeklWyzn* c3v [2 r.]; rodzim řię wřziřczy w gniewie bożym *SeklKat* Q4, R3v [2 r.], T4v, V, Xv (9); *RejKup* r2v; *HistAl* Cv; *KromRozm I H*; *MurzHist* D3, P, Q2v, Q4, Q4v, S2; *KromRozm II* e4, i3v; *KromRozm III* Bv; *GliczKsiqř* P2, P4; *LubPs* F4v *marg*, K3, K3v *marg*, X3, Z3v; *GroicPorz* c4, g4v, z4; řadny třłowyek niemoże wiedzieć [...] iefli ieft łáki/ álbo gniewu Bożego godzien y winien *KrowObr* 53, 152v, 153v, 185v, 242 (13); *RejWiz* 173; *Leop Iudith* 12/2, QQqq5, *Nah* 1 *arg*; *LeszczRzecz* A4v; *BibRadz I* 183v *marg*, I 273v *arg*, I 281 *marg*, *Ps* 6 *arg*; *OrzRozm* G3 [2 r.]; *BielKron* 41, 152v, 214, 219v, 240v (13); *GrzegRóżn* K3; Deteftari iram Dei, Bac řie gniewu bożego/ wiárowác řie go. *Mącz* 452c, 302b; *OrzQuin* M4v, O, Ov, Sv, Yv (11); *Prot* D2; Idźcie á wyleycie z bań řwoich gniew Boży ná źiemię. *RejAp* 130v, 6, 91, 122, 125v, 138v (23); *HistRzym* 54, 117; *RejPos* 138v; *RejPosWiecz*³ 98 [3 r.], 98v, 99v; *BiałKat* 226, 316; *KuczbKat* 375; A to vważay/ ábyř nie vpadł w gniew Boży *RejZwierc* 34v, 114, 114v, 119v *marg*, 160v, Aaa4; *BielSpr* 44v; *WujJud* 92v, 101v, 102, 105, 242v *marg* (7); *WujJudConf* 63v, 101v, 231, 242v; *RejPosWstaw* [110²]; *BudBib Ps* 105/32; Ciemności řię znowu rozmagáiá. y ine znáki gniewu Bożego iáwnie řię okázuiá. *BudNT* a4, *Apoc* 15/1; *CzechRozm* 221v *marg*, 239v, 253v, **2; *KarnNap* A4; *ModrzBaz* 109, 143v, 144; *SkarJedn* 3, 5; Co řwym kłámřtwem pořyczełř/ ięzyku wřzeteczny/ Ieno ludzká nienawiřć/ á gniew boży wieczny? *KochPs* 186; *SkarŻyw* 58, 482, 483, 502, 546 (13); *StryjKron* [226]; *CzechEp* 11, 47, 49, 187, 188; *NiemObr* 115; *ReszHoz* 115, 116; *ReszList* 150, 156;

WerGośc 208, 213; *ArtKanc* E10, M5v, N8; twoiéy córy cnotą/ bicz gniewu Bożégo Odwrócon iest 1cześnie od ludu nálezego *ZawJeft* 48; Y on pić będzie z winą gniewu Bożégo *WujNT Apoc* 14/10, s. 27, *Ioann* 3/36, *Rom* 1/18, *Eph* 5/6, *Col* 3/6 (11); *WysKaz* 22, 37; *SarnStat* 906; *PowodPr* 21; *SkarKaz* 278b, 348a, 421a, 488b, 577a (6); *SkarKazSej* 706b.

»boża godzina«: Iedź gdzieś vmyślił/ iedź w Bożą godzinę Cnotliwy ziemku *KlonFlis* D4v.

»(Horeb) gora boża (Chorewa); boża gora Oreb« = *góra Synaj*; *mons Dei Horeb Vulg* (4 : 1): *WróbŻolt* 67/16; MOizełz [...] przyšzedł do Boży gory Oreb *Leop Ex* 3/1; *BibRadz* 3.Reg 19/8; y włtąpił Moizełz ná gorę Bożą *BudBib Ex* 24/13, 3/1.

»boży grob; grob boży« (12 : 10): Kto nám kamién odłóży Za którym iest grób boży. *OpecŻyw* 171v; *KromRozm III* L6; pánowie z Rodis/ ná tym byli fundowáni áby ítrzegli grobu Bożégo od Sárácenow *BielKron* 346, 183v, 302, 325, 326v, 355 (7); *BielSpr* c; Iákobitowie/ Popiani [...] iako y Lácinnicy kłafztory swoie przy Bożym grobie w Ieruzálem máią *SkarJedn* 307, Ax, 253, 254, 255, 258 (8); *SkarŻyw* 353, 396; *MWilKHist* A2; O cudách ktore fię działy [...] v tego grobu Bożégo Hieronym S. ták piłze *WujNT* 385.

»imię boże« = *nomen Dei, nomen Domini Vulg* [w tym: imieniem bożym (26)] (209): *OpecŻyw* 114 [2 r.]; Będę chwalił gimię Boże w śpiewaniu *TarDuch* A7v; *WróbŻolt* mm3, 112/2, 3, 121/4, 148/5, 12; *RejPs* 226; Poprośności niešťatku twego/ Niewśpominay ymienia Bożégo. *SeklKat* B3, E4v, F, F2v, F3, Sv (12); *LubPs* M2, R2v marg, S6 marg, bbv marg; *KrowObr* 72v, 92v [2 r.], 147v, 159v; *Leop Rom* 2/24; *BibRadz* I*2v, I 11v marg, *Rom* 2/24; *BielKron* 35v, 464 [3 r.]; Informata et impressa notio Deorum in animis nostris, Wiádomoć ymienia Bożégo w náłze vmysły przirodzenie wpyóło. *Mqcz* 250c; *RejAp* 60v, 61, 134; *RejPos* 79, 185; Gdy ábowiem prośiłz/ áby było poświęcóné w tobie imię Bożé *BialKat* 206, 51 [2 r.] 206; *KuczbKat* 285, 365 [2 r.], 385 [2 r.]; *WujJud* 62; *RejPosWstaw* [22³]; *CzechRozm* 49v, 55, 155v, 196v, 247v (20); Chrześciánie ktorzy tám byli [...] dla imienia Bożégo prośili go/ y [...] to ná nim wyplákáli: ífz fię śpráwowác ich kościołá podiáł. *SkarŻyw* 528, 22, 103, 125, 457, 483; *CzechEp* 73, 86, 155, 238, 302 (11); *NiemObr* 101, 108; *LatHar* 577; y znoili fię ludzie znoiem wielkim/ y bluźnili imię Boże *WujNT Apoc* 16/9, *Rom* 2/24, s. 731 marg; *PowodPr* 48; Błogośłáwieńftwo ludzkie imieniem Bożym/ á błogośłáwieńftwo fámeo Bogá przez ludzie/ rózne fá *SkarKaz* Oooo a; *VotSzl* Bv; *SkarKazSej* 699a. Cf »brać na daremno imię boże«, »wzywác imię boże«, »w imię boże«, »boży i Chrystusow«.

»w imię, imiono boże« = *in nomine Dei Cn* (79): błogośławiony ktory przyšedł w ijmię bożé. *OpecŻyw* 71v, 71v, 72, 73, 102v, 174; *MetrKor* 38/503; *RejJóz* P6v; *SeklKat* F4v, Q2v, X2; *KromRozm III* K3; *BielKom* A, A2; *GliczKsiqz* K3v, O5v; *KrowObr* 41, 82, 128; Iedźmyśz w imiono Boże ná ty złe páduchy. *RejWiz* 69; *OrzRozm* B2v, F2v, R; *BielKron* 65v, 356, 455v; Recipiebantur milites fine delectu, Ládá kogo przymowano nie brákowano nikim kto w ymię boże okrczón tego piáno. *Mqcz* 187d; Abeat quovis gentium, Niechay idzie w ymię boże gdzie go oczy poniołá *Mqcz* 344d, 263b, 341b, 479a; *OrzQuin* B4v, E, Iv, M4v, N4 (6); *RejPos* 71v; *BialKat* 338v; pułzczayze ié w Imiónio Boże ná Tárlo *Strum* O3v; *CzechRozm* 204v, 224v; *Oczko* 26; Otożem ia złamał/ bierzcie A iuz w imię Boże/ iedźcie. *MWilKHist* K2v; *CzechEp* [397]; *BielSjem* 15v; *ArtKanc* E5v; *SarnStat* 249, 370, 573, 1002, 1085 (31); *KlonFlis* E3.

»is(t)ność boża; boża istność« (18 : 8): Istność Boża będąc iedną y profta/ nie rozdzielona ieft. *GrzegRóżn* H2, D4, D4v, Hv, H2, H2v (9); [pogani] w białwaniéch ikrycie moc á ifność Bożą być rozumieli *BiałKat* 46, c3v [2 r.], 31; *RejZwierc* A5, 9; *BiałKaz* E4v; *CzechRozm* 12v, 21, 33v, 37; *CzechEp* 145 [2 r.], 253; *NiemObr* 93; Ponieważ cokolwiek ieft w Bogu/ to ieft lámá iftność Boża/ á przetoż y żywot. *WujNT* 306, 687.

»jasność boża« = *claritas Dei Vulg* (5): A miáfto niepotrzebuie áni flońcá/ áni kxiężycá/ żeby w nim íwiećili/ bo iáfnność Boża ófwiećilá ie *Leop Apoc* 21/23; *BibRadz* I 356 *marg*; y okazał mi miáfto święte Ieruzálem sftępujące z niebá od Bogá/ máiące iáfnność Bożą. *WujNT Apoc* 21/11, *Luc* 2/9, *Apoc* 21/23.

»karanie, skaranie boże; boże skaranie« = *plaga Vulg* (15 : 4): Wthen czas karanie boze a gniew Czefnarza Tvreczkie^o na mie przislo *LibLeg* 10/62, 11/57; *RejJóz* L6v; *MurzHist* Q; *GroicPorz* kk3v; *Leop Ex* 30/12; *BibRadz* II 19v *marg*; *RejZwierc* 202; Prawdá/ żeć to Szátan [...] przez was fwe Miniſtry broi; ále z ípráwiedliwego dopuſzczenia á fkarániá Bożego *WujJud* 4v; *RejPosWstaw* 44; *CzechRozm* 167, 245; A on im prętkim Bożym nád nimi fkarániem groził. *SkarŻyw* 86, 118; *NiemObr* 84, 121, 134, 154; Páńftwo Rzymfkie [...] dofyć ftáło dłuogo/ poki były te grzechy Rzeczypoſpolitey/ karániá Bożego z niebá nie ōciágnęły. *GórnRozm* M3.

»kazń, skaźń boża; boża kazń« (16 : 1): *LibLeg* 10/150v; BYímy ludzie miſerni á zapamiętali/ przykłady kazni Bożyi [...] zawfze rozmyſlali i pamieťtali *MurzHist* B; nic daléi iedno ftraſzliwyi fkáźni bożyi na każdy dzień czekám. *MurzHist* D4, E, G4v; *RejWiz* 124; Strózem y wódzem był Anyól Boży Ludowi Izráelſkiemu. Czáfú káźni Bożéy w Egipćie *BiałKat* 78v; *SkarJedn* 171; Otofz wam oznáymię kazń Bożą ieſli fię nieupamiętaćie *SkarŻyw* 557, 519, 546; *CzechEp* 13; *NiemObr* 38; *WerGoſć* 212; *GórnRozm* C4v; ijuſz kañ froga Boza nadnami wifiala dla onei niezgodnei Elekćijej *PaprUp* F4v; *LatHar* 420.

»klátwa, klátew boża« (7): Sá tedy w klátwie Bożey wſzyfcy weſpołek zonymi Sodomtyky y Gomortzyky *KrowObr* 140; ieft iáwne *Anatema*, to ieft klátew Boża nád nim *OrzRozm* Bv, A, Bv, D; Kſiętſtwo/ rzecz ieft brzydliwa/ y náturze człowieczéy przeciwna/ itéz klátwy Bożéy pełna. *OrzQuin* Q, E3v.

»kościół boży; boży kościół« = *świątynia; domus Dei, templum Dei Vulg* (68 : 2): *OpecŻyw* 143; *PatKaz* II 63, 64v; Bo tego czáfú gdy koſćiół boży zburzon przeſtali byli wſzytkiey ofiari ktore oczyſćiały człowieka. *WróbŻólt* ee6v, ee6; *HistAl* C2v, L4; *KrowObr* 219v [2 r.]; Na onże thedy czas Sáffábáfár przyſfedł: y záłożył fundámety koſćiółá Bożego w Ieruzálem *Leop* 1.*Esdr* 5/16, *A3v, 1.*Esdr* 5/17, 6/5, 7, 2.*Mach* 4/48 (12); *BibRadz* 1.*Esdr* 3/6, I 313v *marg*, 3.*Esdr* 6/19; *BielKron* 62v, 88, 89v, 96v, 138v (18); *Mqcz* 363b; Wftáñ á zmierz Koſćiół Boży/ y ołtarz/ y thy ktorzy fie w nim modlą. *RejAp* 89v; *KuczbKat* 300; *WujJudConf* 208; *BudBib* 3.*Esdr* 6/19; *BudNT Apoc* 11/1; *SkarŻyw* 298, 334, 374, [407], 568; *ArtKanc* C9v; *OrzJan* 136; *LatHar* 81, 263, 695, 700; Y wízedł Iefus do koſćiółá Bożego/ y wyrzucáł wſzytkie ktorzy przedawáli y kupowáli w koſćiele *WujNT Matth* 21/12, *Matth* 26/61, 27/40, s. 233, *Apoc* 11/1, 19; ZAchowyummy koſćioły Bożé w wielkiey czći/ iáko domy lámemu Bogu ná mieſzkánié oddane *SkarKaz* 456a; *SkarKazSej* 675b, 686a, 703b [2 r.].

»krew boża; boża krew« (15 : 3): *BierRaj* 20; A fą tego [...] pewne znaki/ bo dawaią ielzcze/ proftym lvdziam/ pić f kielicha/ nie krew bożą/ ale proftą wodę *SeklWyzn* e2, c2v; *GrzegRóżn* C2, C2v, D2v, Lv, L4; Ten powiedział iż możecie wy to bożą krwią álbo bożą ráną zwąć/ áleá mnie przedfię boli iáko człowieká. *RejZwierc* 49v, 49v; A krew też Chriftułowa którą dla nas wylał [...] ielst też krew Bożą. *CzechRozm* 221v; *SkarJedn* A2, A6, 301, 380; płącżę zá grzechy moie/ iżem fwe funnnienie y dufżę tak piękną ze chrztu ś. krwią Bożą obmytą łzkárádzie grzeżąc/ pomázáá *SkarŻyw* 312, 108, 519.

»(Jan) Krzciciel boży; święty Jan boży krzciciel« (2 : 2): Elzbieta [...] porodziła krzciciela bożeeo *OpecŻyw* 12, 12, 31; O narodzeniu fwiętego Iána bożé⁸⁰ krzciciela *OpecŻywSandR nlb* 2.

»krzyż boży; boży krzyż« = *znak krzyża* (1 : 1): *LibMal* 1544/86; [*Amalechici Luterscy*] Krzyżem Bożym ták wzgárdżili/ że nie tylko ná czeléch fwoich Krzyżá S. nośić/ ále y przy drogách nań pátrzyć nie chcą *OrzQuin* M4v.

»lata, roku bożego« (45): *OpecŻywSandP ktv*; *ForCnR* E3v; Dán w Krákwie fiódmeónáftégo dnia Maia. Lata bożego. 1522. *ForCnRWiet* Av; *BielŻyw* 133; y pocżęli miełzkać przy zamku Saray około fiedmi dziefiát lat przed tim rokiem który ielst od roku Bożego 1517. *MiechGlab* 75, 4, 18, 31, 47, 67 (10); *ZapWar* 1537/2494, 1549/2657, 1550/2655, 1558/2686; *MetrKor* 59/77v, 61/224v; *LibLeg* 6/80, 119, 8/26v; *SeklKat* A3, Z4; *RejKupSekl* ee8; *KromRozm I* P3v; *BielKron* 179, 288; *RejZwierc* 274; Ktora Intromiłsia ma fię ftać przez woźnego powiatu tamthego od pocżátku Roku Bożego *ZapKóscier* 13v; Dat. w Czárnolesie dwudzieltego wtorego dnia Grudniá. Roku Bożego/ M.D.LXXVij. *KochOdpr* A2v; wtym przeżywłży pułtorá látá/ żywotá fwego dokonał [ś. *Wilhelm*] roku Bożego. 1156. *SkarŻyw* 168; *SarnStat* 129, 851, 876, 948, 959 (11).

»lud boży (wybrany); boży lud« = *Żydzi*; *populus Dei Vulg* (125 : 2) : *OpecŻyw* [79]v, 117, 174; *RejPs* 155; *MurzNT* 56 [2 r.]; Zydy też zowye kołcyołem bożym [...]. Bo ludem bożym wybranym byli *KromRozm III* B4v, B4, B5 [2 r.]; *LubPs* P, P4, dd5 marg; *KrowObr* 194; *Leop Iudic* 20/2, *Sap* 18/13; [*Ruth*] byłá niewiáftá Moábfka/ y podłego fthanu á cudzoziemká/ nie z ludu Bożego *BibRadz* I 148v, *Ex* 1 arg, I 31 marg, I 121, I 366 marg, *Esth* 10/10 (13); *OrzRozm* H4v; Egipskie kroleństwo [...] z dawná przez Boży lud náznáczony Zydowłki/ ielst wżemu świátu pímmem ołlawione *BielKron* 270, 29v, 45v, 47, 91v, 136v (12); *OrzQuin* O4; *RejPos* 50, 138v, 297v; *BialKat* 3v, 13v; *KuczbKat* 140; *RejZwierc* 64v, [203]v marg, 261v, Bbbv; *WujJud* B2v, 195v; *WujJudConf* 39v, 138; *BudBib Iudic* 20/2; *CzechRozm* 23, 81v, 99v, 114, 115 (6); A tákci Abráhám/ óciec ludu Bożego/ dla wyzwolenia brátá/ woynę przeciwo nieprzyiaćiołom podniosł. *ModrzBaz* 104v, 23v, 24, 48; *SkarJedn* 14, 30 [2 r.]; Żywot Iozuego fyná Nun/ który lud Boży wprowadził do ziemie obiecáney *SkarŻyw* 500, 162, 180, 478, 480, 481(25); *CzechEp* 366, 368; *WerKaz* 297; *WujNT* 669, *Hebr* 4/9, 11/25, s. 808, 838; *PowodPr* 4, 13, 14, 21, 27 (14); *SkarKaz* 80a, 578a; *SkarKazSej* 678a, b, 683a, 684b, 689b (7).

»(wierny) lud boży (krześcijański)« = *chrześcijanie*; *gens Domini, populus Dei Vulg* (71): *WróbŻołt* cc6; ZDa mi fie iż wam to przyftogi ktorzyfście fą przełózeni ná fwiećie rozeznować miedzy ludem bożem ábyfście prawdę mowili *RejPs* 85, 204v; *KromRozm III* Nv; *LubPs* A4, D2, N5v, R2v, S5v; *KrowObr* 2v, 7v, 77v, 83, 118v (8); *Leop Ier* 23 arg; Ześ theż wáłzá Krolewłka zacność nas wierne poddáne fwoie/ nas lud Boży fobie od Bogá [...] zwierzony [...] ták w cále záftáć raczył *LeszczRzecz*

A2; *BibRadz* I*2, *2v, *3v; *OrzRozm* C; *BielKron* 202v, 247v, 298, 323; *GrzegRóżn* Iv; *OrzQuin* V2 [3 r.], X3, Aa3v; Wy fię być ludem Bożym wżycy ozywacie/ Staniłfawá świętego zá Pátroná maćie. *Prot* A2v; *Górndworz* li4v; *RejPos* 10v, 86, 253; *HistLan* F2v; *KuczbKat* 80; *RejZwierc* 255v; Pan Bog by tho od nich [*przedniejszych panów*] wdzięcznie przyjmował/ áby fię wypráwili [...] przeciw temu zagubcy Krześcijáńskiey Wiáry [...] y wyzwolili Lud Boży Krześcijáńki z niewoley od niego. *BielSpr* 57v, 61; *WujJud* 156v, 170, 215v; *RejPosRozpr* [c2], [c4]; *BudBib* 3.Esdr 8/67, [68]; *BudNT* 1.Petr 2/10; *SkarJedn* 359; Kościołem (lud Boży) Apołtoł zowie/ powiáda/ pokázuiąc iłz fię w iedność fkupić ma. *SkarŻyw* 92, 86, 173, 373, 472, 517 (8); Lutherus i Kálwinus vczą [...] iż lud Boży zawżie iest grzechámi zefzpecony *ReszPrz* 88; *BielSen* 8; *LatHar* 480; *WujNT* 298, 1.Petr 2/10; *PowodPr* 40, 83; *SkarKaz* 120a, 580a; *SkarKazSej* 657b, 679a, 691b.

»łaska boża; boża łaska« = *gratia Dei Vulg* [w tym: z łaski bożej; *diis gratia, Deum virtute, divina gratia* Cn (327), za łaską bożą (61)] (963 : 30): *OpecŻyw* 2v, 43v, 45v, 48v, 160v (8); *PatKaz I* 2v, 5v, 6, 15, 15v (7); *PatKaz II* 28, 35, 37v, 69, 79 (9); Tą regulą marya chouala gdyfch łama była łasky bozey pełna *PatKaz III* 146, 95v, 112v, 125v, 137v, 141v (16); *KlerPow* [6]v; *GlabGad* A2v, A3v; *MiechGlab* 43, 51; *LibLeg* 8/133v, 10/95, 11/44v, 88v, 142; Matuchna iego tez grzechu nie miała ale nie z przirodzenia łwego telko z łaski bozey *WróbŻółt* Ev, H4, T8v, V8v, Xv, kk5 (9); *WróbŻółtGlab* A3v; *RejPs* 62, 137v, 190, 194v [2 r.], 218v; *LudWieś* A3, A3v; *SeklWyzn* b3v, b4 [2 r.], b4v, d3v [2 r.], f4v; *SeklKat* A2, S2, S4, V3, V3v (16); *RejKup* i5v, 18v, m6, f7 (7); *RejKupSekl* a2, a7v; *KromRozm I* Ev; *MurzHist* D3v, H3, H4v, I3, P2v (11); *MurzNT* 76, 103v; *MurzNTSekl* A2 [2 r.]; *KromRozm II* ev, e3v, k3, m2v, n2 (6); *KromRozm III* A7v, A8, Dv, E3, I3v (19); *Diar* 76; *DiarDop* 110; Ktore przyczyny yáko łá nyedobre y owłfem niczemne á fáłfýwe/ my według thego co będzyem zá łáfką Bożą mogli/ okażem. *GliczKsiqż* I7, Fv, H3, M6 [2 r.]; *LubPs* P2v marg, Z5, aa5 marg, ee4v, gg (11); *GroicPorz* B4v; *KrowObr* A2, C, 59, 72v, 224 (37); *RejWiz* A4v, 3 marg, 83, 104, 132v marg (7); *Leop Sap* 4/15, *Eccli* 34/13, *Rom* 3 arg, 1.*Cor* 15/10, *Eph* 3/7 (12); *RejZwierz* 47, 138v; *BibRadz Act* 15/40, 1.*Cor* 3/10, 15/10, *Hebr* 2/9, II 130v marg (11); *OrzRozm* F2v; *BielKron* 30v, 41, 112, 158, 299v (16); *GrzegRóżn* F4v, Iv; Miei fię dobrze my zá łaską bożą mamy fię bárzo dobrze. *Mącz* 432a, 91c [2 r.], 205c, 333c; iáko Królowie z Bożéy łáłki króluia/ ták téz y ludzie z Bożéy łáłki fye rodzą *OrzQuin* Sv, F, G3v, I2, M3, N2 (18); *Prot* Av, B4; *SarnUzn* Cv; *LeovPrzep* D2; *RejAp* 92v; *Górndworz* Bb7v; *HistRzym* 4, 47v, 54, 65, 69v (8); *RejPos* 28v, 32, 38v, 42v, 132 (6); *RejPosWiecz*³ 97v, 98v; *BialKat* 28v, 226, 231, 253v, 283v (15); *BielSat* L3; *KwiatOpis* A2; *GrzegŚm* 51; Abowiem żadnemu ku łáłce Bożey nie łá drzwi závárté/ ktoryby z chuciá iey žádał. *KuczbKat* 360, 85 marg, 205, 390, 395, 405 (21); *RejZwierc* A3, 13v, 34v, 94, 267v (14); *BielSpr* c2; Sákrámentá wżytkie nietylko łá vpominkiem/ ále téz naczyniem y fátákámi łáłki Bożey *WujJud* 219, 15v, 68, 76, 109v, 111 (48); *WujJudConf* 81v, 98, 100, 114, 219 (10); *RejPosWstaw* 21, 21v, 22, 22v, [41³] (9); *BudBib I* A3; *WierKróc* Av; *BialKaz* F4, L4; *BudNT* a3, *Act* 15/40, *Rom* 4/5, 1.*Cor* 1/4, *Eph* 3/2 (9); *StryjWjaz* C2v; *CzechRozm* 59, 111v, 155v, 211v, 212 (63); *PaprPan* Ee3v; gdyżes obzáłował grzechy fwoie [...] y iestés rozgrzelzon od Káplaná [...] tedy małz ná łáfkę Bożą y ná miłóšierdzie iego belpięcznie fię puścić. *KarnNap* D2v, A3, Bv, B4, Cv, C3v (15); *ModrzBaz* 23v, 70, 109; *SkarJedn* A2, 70, 274, 294, 399 (8); *Oczko* 1v, 3; *KochPs* 193; iam z wielkim płáczem błogóšláwieńtwo twoie

przyełá/ y tenem owoc łáiki Bożey powiá. *SkarŻyw* 31, 26, 92, 142, 164, 338 (30); wízákże náłzy zá łáiká Bożá onych wízyftkich Tátarow potym y ich zagony pogromili *StryjKron* 752, A, A3v, 380; *ZapKóscier* 27v; *CzechEp* 8, 11, 55, 192, 208 (37); *CzechEpPORz* *2, **4, xx4v; *NiemObr* 20, 37, 38, 67, 91 (41); Temi fwemi dobreimi obyczáyimi [...] oni [Czesi] ítráчили Wolność íwoieę/ á náłzá z łáiki Bożey cálá. *ReszPrz* 24, 25, 35, 49, 97 (7); *ReszList* 148, 153, 158, 164, 173 (7); *WerGość* 262; *WerKaz* 275, 301; *BielSjem* 25, 41, *PudłFr* 8; *ArtKanc* A5, E3v, H15v, K2, M10v (9); *GórnRozm* F4v, D2 [2 r.]; *ActReg* 69 [2 r.], 77, 96, 116, 164; *GostGosp* 142; *GostGospSieb* x4v; *GrabowSet* Q3; *OrzJan* 14 [2 r.], 67; PRzeżegnánia Stołu/ ábo ráczey tych rzeczy/ ktorých z łáiki Bożey pożywamy ná ítole/ iedni íeę wítydzá [...] drudzy íeę onym brzydzą *LatHar* 56, 47, 132, 244, 320, 506 (26); *KołakSzczęśl* C4; *WujNT Act* 15/40, *Rom* 5/15, 1.*Cor* 15/10, 2.*Cor* 6/2, *Col* 1/6 (91); *WysKaz* X3, 15, 16, 23, 29 (9); *JanNKar* D2v; *SarnStat* 8, 19, 93, 306, 882 (9); *SiebRozmyśl* A; *PowodPr* 60, 62, 64, 76; íeft boiaźń ktora w łáice Bożey nie wátpi *SkarKaz* 7a, 121a, 206b, 349b, 515b (39); *VotSzl* B3, B4v, C; *CiekPotr* 24, 25, 87, 90; *CzahTr* Fv; *GostCast* 25; Konie/ Bydło/ y Owce/ zdrowe z Bożey łáiki *PaxLiz* B2v, Cv; *SkarKazSej* 665b, 692b, 693a, 694a; *KlonFlis* D4v; *SkorWinsz* A2v; *ZbylPrzyg* B2. *Cf W formułach dyplomatycznych*; »gniew boży«, »miłosierdzie boże«, »pomoc boża«, »boży i ludzki«.

»majestat boży; boży majestat« = *maiestas Dei Vulg* (51 : 3): y młci íeę írogo [*Pan Bóg*] nad takowemi ludzmy [...] ktorzi niepotrzebnie [...] prziięgaiá na imię iego/ bo takowimy prziięgamy bywa obrazon maieftat Bozy. *SeklKat* F3v, R2; *MurzNT* L6; *LubPs* ddv *marg*; *GroicPorz* z3; *BibRadz* I 120v *marg*, 281 *marg*, *Ps* 49 *arg*, II 88 *marg*; *OrzQuin* N2v; *SarnUzn* B8, C, F4, F4v; oto fluchay íż Anyeli y duchowie fwięci wołáią dawáiąc cześć á chwałę íiedzącemu ná máyeftacie Bożym y Báránkowi. *RejAp* 68v, 67v, 69, 90v, 117, Ff3v (14); *HistRzym* 94v; *BiałKat* 161, 301; *WujJud* 62; *WujJudConf* 94, 214; żadne cíáło nie mogło być z vczyńkow wípráwiedliwione przed máieftatem Bożym *CzechRozm* 216v, 178, 195; *SkarŻyw* 112; *CzechEp* 78, 132, 166, 178, 256 (7); Skoro Luther kościoł przeciw kościołowi [...] budowác począł [...] porzucili [...] Kłięża Rewerendy [...] / po Niemieckiey źiemí bluźnierftwá ná Máieftat Boży [...] rozniefli. *ReszPrz* 73, 24; *ReszList* 143; *LatHar* 204, 407, 667, 671; Y nápełnił íeę kościoł dymu od máieftatu Bożego/ y od mocy iego *WujNT Apoc* 15/8; *WysKaz* 44. *Cf* »boży i Barankow«.

»mądrość boża; boża mądrość« = *sapientia Dei Vulg* (54 : 2): *OpecŻyw* 2v; [*Chrystus*] yeft [...] uyobrazenye dobroczy y mądrofczy bozey *PatKaz I* 4v; *PatKaz III* 116v; *MiechGlab* 70; *KromRozm I* M; *MurzNT* 103v [2 r.], 116; *KromRozm II* t2; Bilo tham drzewo mądrofczi, bozy skthorego pan bog yemv poziwacz zakazal *LibMal* 1554/190v; *Leop* 3.*Reg* 3/28, *Eph* 3/10; *BibRadz* I 93 *marg*, 123v *marg*, 336 *marg* [3 r.], *Prov* 9 *arg*, II 133 *marg*; *GrzegRóżn* D3, K3; *OrzQuin* X4v [2 r.]; *LeovPrzep* b3, F3v; *GórnDworz* Gg4v; A nie dla żadney ínłzey rzeczy mądrość Boża to vczynić raczyłá/ iedno áby nas vpomionęłá/ íż czyftym y pokornym íercem Páńiki Zakon prziiymowác mamy *KuczbKat* 265, 395; mułic íie íwiát gorłzyć z Bożey mądrości/ ktora on íobie ma zá głupftwo. *CzechRozm* 60, 227v; *ModrzBaz* 13; *SkarJedn* 43; Co to zá táiemnice? day nam zrozumieć íkrzynio zakonu/ y ítolico mądrości Bożey *SkarŻyw* 112, 79, 118, 124, 188; *NiemObr* 67; Dla tegoż teź mądrość Boża rzekłá: Pośle do nich Proroki y Apoftoły *WujNT Luc* 11/49, s. 175, 533, *Rom* 11/33, s. 577, 1.*Cor* 1/24 (10); *SkarKaz* 277b, 484a, 485a, b; *SkarKazSej* 657b *marg*, 660b, 661a, b.

»(święty) mąż boży« = *homo Dei, vir Dei Vulg* (74): *GliczKsiąż* D8v, H2; *LubPs* T6, gg2v, gg3v; Y modlił się mąż Boży obliczu Bożemu/ á vzdrowioná ieft zálieg ręká Krolewska *Leop* 3.Reg 13/6, 3.Reg 13/4, 12, 14, 21, 2.*Esdr* 12/24 (18); *BibRadz Ios* 14/6, 4.Reg 7/2, 1.*Par* 23/14, 1.*Esdr* 3/2, *Ps* 89/1; *BielKron* 84v, 85, [85²], 95; *SarnUzn* B6v; Szukaycie mężá Bożego imieniem Grzegorzá/ á tego weźmiacie Papieżem. *HistRzym* 38, 45v, 124v; *RejZwierc* 202v; *WujJud* 13; *BudBib* 3.Reg 17/18, 4.Reg 1/10, 23/17, 2.*Par* 25/7, 1. *Esdr* 3/2 (21); *HistHel* B2v; *CzechRozm* 103, 124, 198v; zálością zięty mąż Boży prosił Páná Bogá/ áby onego okrubniká [!] Dyrthádá ręká fwoiá iáko Nábuchodonozorá dothknał *SkarJedn* 303; *SkarŻyw* 212, 249, 250, 497, 498 (8); *CzechEp* 38; Lecz to iefzczę więtfza/ że wżyfcy Doktorá Lutrá zálecáią mężem Bożym/ Piątym Ewángeliftá [...] y pełnym Duchá s. zowiąc. *WysKaz* 38.

»męczennik boży; (święty) boży męczennik« (8 : 1): *MurzNT Matth* 15 arg; *RejPos* 21; A iefli chcemy obcowánié z męczenniki y z kápłany Bożymi mieć/ náfláduymy ich cnot. *BiałKat* 148v; *WujJud* Nn4; *RejPosRozpr* c3; *SkarJedn* 136; Bárzo śmiercią iego Krol rozniewány/ porwał się y mścić się krwie męczeniá Bożego chciał *SkarŻyw* 576, 357, 374; Wielebny męczenniku Boży/ Wacławie/ przyczynię [!] o grzechow nálznych odpufzczenie *LatHar* 421.

»mędrzec boży« (2): Z tąd Mędrzec Boży mowi/ niemálfz nic lepszego W świecie/ iák się wefelić z vczynku dobrego. *KořakCath* C3v, C5v.

»męka, umęczenie boże (-a); boże umęczenie« (9 : 1): iję gdy na wás przydá przeciwnoći ij cięlfkoći/ wezmiecie przed się boże vmęczenijé *OpecŻyw* 99v; Mękiciém boże nábożné rozmyflanié/ przywodzi człowieka ku fkruffe wierné *OpecŻyw* 160, 160 [4 r.]; *OpecŻywSandR* nlb 5v; *PatKaz III* 136v; Oto tu prorocztwo o żydziech, iż ich niemaiá zabijać a to dla tego, aby krzełciani miedzy sobą niezapamięćali męki bożey ktorá podiáł od tego ludu *WróbŻořt* S6v; *RejPs* 100.

»boża (-e) męka, umęczenie; męka boża« = *krzyż, figura* (14 : 1): *LibMal* 1547/124; *OpecŻyw kt*; *RejKup* t8; Chłopi co Bożá mękę kupowáli. *RejFig* A7v, Aa6, Bb6 [2 r.], Dd6v; *RejZwierc* 107; rzadko tho trefić fye miáło [...] áby godzin męki Pánfkiey przed Bożá męką ktorá ftála pořrodku wsi/ klęcząc płáčzliwie nieobchodził *OrzRozm* M4, M4; rořpaczáli bárzo wzdycháiąc ku Pánu Bogu/ Boże vmęczenia po mieście nořząc miáło chorągwi *BielKron* 251; *RejPos* 100 marg; *RejZwierc* 31; Bez pozwolenia ftárfznych/ po świecie się krážá: Boże męki ná polách powrořłami wiážá *KlonWor* 48, 19.

»(Jeruzalem) miasto boże« = *civitas Dei, civitas Domini Vulg* (15): Abych rozprořzył z miáfta bożego wżytki grzechy popełniające. *WróbŻořt* 100/8; *LubPs* T3; Jeruzálem miáfto Boże/ karał cie Pan dla vczynku rák twoich. *Leop Tob* 13/11, *Ps* 86/3; *RejAp* 181v [2 r.]; *RejPos Wiecz*² 91 marg [2 r.], 95v marg [2 r.]; *KuczbKat* 95; *BudBib Ps* 45/5, 86/3; *WujNT* 838, 877.

»miłosierdzie boże; boże miłosierdzie« = *misericordia Dei, misericordia Domini Vulg* [w tym: z *miłosierdzia bożego* (19), za *miłosierdziem bożym* (3)] (149 : 5): *PowUrb* I [2 r.]; *PatKaz II* 33v, 64; [Maryjá] moczá fwey láfky przyczygá kłoby zathwardzyale a zelazne grzełzne ku bożemu mylořyerdzyu *PatKaz III* 113v; *WróbŻořt* K6v, S6v, aa4, 88/2, eev; *RejPs* 223v, 225; *SeklWyzn* Dv, d2, C, c3v, c4v (14); *SeklKat* E4v, S4, T3, Xv [2 r.], X3v; *KromRozm I* H3; Piotr się pana zaprzáł/ a wždy vfaiąc miłosierdziu Bożemu/ płaká/ ieft mu grzech przepufzczon *MurzHist* F4, D3v, G4, O4v, S3, Q (18); *KromRozm II* m3v; *LubPs* K3, L3v, N3v, T2v, T4 (9); *KrowObr* 56v, 138; *Leop*

Eccli 35/26, *Zach* 1 arg, *2.Mach* 8/27, *1.Tim* 1/13, *YY4v* (7); *BibRadz* I 103v marg, I 173v marg, *Ps* 89 arg, *Is* 1 arg, *Os* 4/1 (6); *BielKron* 158; *GrzegRóżn* F3v [2 r.]; *Fides Christiana est fiducia misericordiae, non notitia historiae, qualem et diaboli habent*, Krześcińska wyará yeft vprzeimie dufać á nic nie wåtpic w miłofierdziu bożym. *Mqcz* 126a; *OrzQuin* G4, Z; *HistRzym* 57; *RejPos Wiecz*³ 98, 98v, 99v; *BialKat* 41, 378v; *KuczbKat* 195 [2 r.], 355, 415; *WujJud* 80v, 113, 178v, 226v, 233v (9); *BudBib* 2.Reg 9/3; *CzechRozm* 94, 211v, 212; A to włyftko dzieie fie [...] zá ľáfką y miłofierdzim Bożym/ przez Iezu Chrifá Pána y Zbáwićielá náłzego. *KarnNap* Bv, Dv, E3v; *ModrzBaz* 109; Ia zá to com zgrzełzył pláczę y záłuię y do miłofierdzia Bożego wćiekam *SkarJedn* 142, 293, 294; *Oczko* 15v; *SkarŻyw* 82, 125, 141, 166, 168 (15); *StryjKron* 350; *CzechEp* 283; *NiemObr* 99; *ReszPrz* 36; *ReszHoz* 116, 130; *ReszList* 153, 157; A dułze wiernych Bożych niech z miłofierdzia BOżego w pokoiu odpoczywáią. *LatHar* 59, +++2v, 4, 184; PRólę was tedy brácia przez miłofierdzie Boże/ ábyście wydawali ciáľá wáľze ofiárą żywiącą/ fwięćą/ przyięmną Bogu *WujNT Rom* 12/1, s. 252, 257, 556, 564, *1.Tim* 1/13 (10); *WysKaz* 21; *SkarKaz* 314b, 349b, 486b.

»miłość boża; boża miłość« = *miłość ludzi ku Bogu; caritas Dei, dilectio Dei, pietas Vulg* (113 : 5): *OpecŻyw* 2v, 9v, 24v, 95v, 168v, [192]v; Rozmyłłaním ciem iego fwięćego żywota/ dułła tako fie w miłofci boże twiędzi ij rozpáľá/ ijż rzeczy czeńne wzgárdzá á za nitz niemá. *OpecŻywPrzedm* C3; *PatKaz II* 27v, 53, 53v, 77v, 80; *PatKaz III* 127; *TarDuch* B7v; *WróbŻółt* H4, Sv, hh7v, nn4v; *SeklWyzn* d4; Gdy wierzym w ducha fwięćego/ tedy miłofc Boża bywa rołłana w łerczach náłzych przes ducha fwięćego *SeklKat* P4, L4v, Yv; *MurzNT* 21; *KromRozm II* e4v; *GliczKsiqz* P4; *LubPs* A5; *KrowObr* 63v; *Leop Eccli* 49/4, *Ioann* 5/42, *1.Ioann* 3/16, 17, AAA4v; Abowiem táć ieft miłofc Boża ábyfmy przykazánia iego chowali/ á przykazánia iego nie ľá cięłżkie. *BibRadz* *1.Ioann* 5/3 [*idemBudNT*]; *BielKron* 261; A mali krześciánin ábo przełozony náłładowáć Kryłthá/ thedy ma łwe rodzice zábić/ to ieft opułcić dla miłofci Bożey *HistRzym* 116v; *RejPos Wiecz*³ 99 [2 r.], 99v; *BialKat* 51; *KuczbKat* 5, 20, 280 [3 r.], *RejPos Wstaw* 143c; *MycPrz* I A2v; *BudNT* *1.Ioann* 5/3; [*biskup*] Skończywłzy Modlitwę/ vpomina Krolá pilno o wierze/ o miłofci Bożey/ y o inłzych Cnothach Krolewłkich *StryjWjaz* D; [*Zakon Mojżeszowy doczesny i zakon boski wieczny*] To łpolnego máią iż fie o chwałę/ łłuzbę/ boiaźń/ y miłofc Bożą/ łpolnie łtaráią/ tákże teź y o miłofc bliźniego. *CzechRozm* 89, 91, 91v, 243v; *SkarJedn* 185, 186, 230, 272, 352 (6); *SkarŻyw* 15, 31, 100, 102, 115 (17); *CzechEp* 47, 368; *ReszPrz* 25, 95; *ReszHoz* 136; *LatHar* 10, 35, 190, 248, 662 (14); Miłofc rodzicow ma vłtępowáć miłofci Bożey. *WujNT* 35 marg [*idem* 44 marg, Aaaaa], 44 marg, *Ioann* 5/42, *Rom* 5/5, *2.Thess* 3/5, Aaaaa (19); *WysKaz* 15; *SkarKaz* 313a, b, 486b.

»miłość boża; boża miłość« = *miłość Boga ku ludziom; caritas Dei Vulg* (58 : 7): *PatKaz II* 70v; A on rzekł/ Toć węzeł/ iże ia niemogę ani wám wierzyc/ ani miłofci bożyi vřać *MurzHist* K3, H4v, Mv; *KromRozm III* D4, E7v; *GroicPorz* aa2; *KrowObr* 238v; *RejZwierz* 87v; W tym łię okazáľa miłofc Boża w nas/ iż Syná łwego iednorodzonego zełłáł Bog na łwiát/ ábychmy żyli przezeń. *BibRadz* *1.Ioann* 4/9 [*idem CzechEp* 189, *WujNT*]; *GrzegRóżn* M2; O mizerny Kácerzu iákoź to złą odpłátá ták wielką miłofc Bożą nágradzáłz *SarnUzn* F5; *HistRzym* 108v, 123; *KuczbKat* 325, 375 [3 r.]; *RejZwierz* 11v; *WujJud* 50, 101, 106v marg, Mm6v; *CzechRozm* 52, 103v, 173, 214v, 259; *CzechEp* 32, 189; bądźże ná wieki w rádołci/ miedzy námi bez przełłánia/ á to z Bożey miłofci. *ArtKanc*

G13, O4v; *LatHar* 263, 264; *WujNT* 540 [3 r.], 2.*Cor* 11/2, 13/13, 1.*Ioann* 3/16, 4/9 (13). Cf *W formułach dyplomatycznych*.

peryfr. »miotła boża« = *kometa*: *cometa*, *myotla boza BartBydg* 204b.

»moc boża; boża moc« = *numen Murm, Mymer*¹, *BartBydg; Dei potestas, Deus BartBydg, Vulg; divinitas, maiestas BartBydg; magnitudo Dei, virtus Dei Vulg* [w tym: *mocą bożą* (38), z *mocy bożej* (18)] (189 : 17): *OpecŻyw* 7; *PatKaz I* 18; *PatKaz II* 72; *PatKaz III* 116v, 126v; *Murm* 1; *Mymer*¹ 3; *BartBydg* 99; *GlabGad* L8v; *WróbŻółt* Q3v, T8; Niebo/ ziemiá/ flońce/ miefiąc/ wlfytko mocą bożą ieft ftworzono. *RejPs* 224, 23v, 207v *marg*; *LibMal* 1544/84, 84v [3 r.], 89, 89v; *SeklWyzn C; SeklKat* S3v, T2v, Vv; *RejKup* c4v, 6; *MurzHist* T2v; *KromRozm I* M4v; Záli niedlátego błádzicie że niewiécie pífma ani mocy bożyi. *MurzNT Mar* 12/24; *KromRozm II* f3; *KromRozm III* H5v; *LubPs* M4v, Z2 *marg*; *GroicPorz* i4; A tá moc Boża/ nic inźzego nieieft/ iedno Pan Iefus Kryftus Syn Boży *KrowObr* 43v, 43, 43v, 47, 96v, 121 (12); *RejWiz* 49v, Dd2v; A on będąc pełen Duchá fwiętego/ pilno pátrząc w niebo/ widział chwałę Bożą/ y Iezufá ftoiącego ná práwicy mocy Bożey. *Leop Act* 7/55, *Matth* 22/29, *Act* 7/55, 2.*Cor* 6/7, 1.*Petr* 4/14; *BibRadz I* 1 *marg*, *Mar* 14/62, 1.*Petr* 1/5; *BielKron* 40v, 47, 466v; *OrzRozm* Q3; *GrzegRóżn* K3; *LeovPrzep* F3v; *HistRzym* 48; *BiałKat* 26, 33v, 46 [2 r.], 156, 241; *GrzegŚm* 9, 27, 48 [2 r.] 49, 60; *KuczKat* 85, 110, 410; *RejZwierc* 87v; *WujJud* 60v; *RejPosRozpr* b3, c4; *RejPosWstaw* [21³]v; bo w mocy Bożey/ ieft/ rátowác y dáć vpásć. *BudBib* 2.*Par* 25/8, 2.*Mach* 9/17; *HistHel* C2v; *BiałKaz* D4; *BudNT Matth* 22/29, 2.*Cor* 13/4 [2 r.], *k.* II [2 r.]; Ale Bráterfka zgodá v nas w ten czás fłniáá/ Y w Senatorfkich fercach moc Boża władáá. *StryjWjaz* A3v, C2, C2v; *CzechRozm* 55v, 94v, 155v, 158v, 161 (16); *KarnNap* C4v; *SkarJedn* 50, 150, 161; *Oczko* 2v; *SkarŻyw* 20, 90, 91, 153, 165 (10); *StryjKron* 772; *CzechEp* 35, 69, 196, 265, 291; *NiemObr* 9, 96, 98, 105, 107 (9); *ReszPrz* 34; My wierzymy w Iezu Kryftulá/ Bogá iedynego Syná/ iż [...] ná krzyżu ieftci vmárł/ á mocą BOŻą thrzećiego dnia zásię z martwych wftał. *ArtKanc* M12v, A3v, C; Tobie ieft wŹyfytko z mocy Bożey dano/ To co może być w człeku požądano *ZawJeft* 25; *GostGospSieb* x3v; *GrabowSet* Q3v; *LatHar* 400, 672, 709; *KořakCath* B3v [5 r.]; Abowiem mowá o krzyżu/ tym ktorzy giná ieftci głupftwem: lecz tym ktorzy zbáwienia doftępuiá to ieft nam/ ieft mocą Bożą. *WujNT* 1.*Cor* 1/18, *Matth* 22/29, *Mar* 12/24, s. 240 *marg*, *Luc* 22/69, 1.*Cor* 1/5 (32); *SkarKaz* 40b [2 r.], 118b, 418b, 485a, 611a, b; *SkarKazSej* 665a, 698a. Cf *W formułach dyplomatycznych*; »chwała boża«, »opatrność boża«.

»mowa boża; boża mowa« = *Pismo Święte; sermo Dei Vulg* (14 : 1): á ieft fád potwirdzenya dla tego iżby fie mowá boża rychley wypefniá *HistJóz* B2; *MurzNT Ioann* 10/35; *Leop* 1.*Par* 25/5; *BudNT Ioann* 10/35; *CzechRozm* 8v, 40v; *SkarŻyw* 285; Gdzie zgoá czyniác porownánie między mowá Bożą/ przez Anioły y Moizefzá w ftárym Teftámenie powiedziána/ á między mowá Bożą przez Iezufá Chriřtulá w nowym przymierzu wczyniona: nie tylko nowy nád ftáry wyftáwia. *CzechEp* 281, 5, 25, 114, 283; *WujNT Hebr* 5/12, *Ioann* 10/35.

»Mowa Boża« = *Chrystus; Verbum Dei Vulg* (5): A obleczony był wŹátę farbowaná krwiá: A rzekáią imię iego (*marg*) A1: słowo Boże (–) mowá Boża. *BudNT Apoc* 19/13; *CzechRozm* 42, 48v, 55; *CzechEp* 276.

»możność, wielmożność boża« = *maiestas Domini, virtus Vulg* (6): A wielmożność Boża wefflá do kościoła broną kthora pátrzáła ná Wíchod flońcá. *Leop Ez* 43/4, 42 *arg*; Nie fkonczona á nieogárniona iefth wielmożność Boża/ y godność Máieftatu iego *BiałKat* 168v; *ModrzBaz* 75v; od tego czáfu wyżrzyćie Syná człowieczego síedzącego po práwicy możności BOżey/ y przychodzącego w obłokách niebiefkich [*bibl Matth* 26/64] *LatHar* 695; *SzarzRyt* B3v.

»namiestnik boży« (5): *KromRozm III* Hv; *KrowObr* 28v; Boć krol álbo pan káždy liedzi ná mieyfcu Bożym. A iefli iefth namiestnikiem Bożym/ miałciby też wždy co Pánfkiego mieć w łobie. *RejZwierc* 45v; Iáko tám ony Hierárchie Aniefłkie/ do iednego fię Páná Bogá ściągáią: ták y to kroleftwo tegoż Páná Bogá widomé ná ziemi/ do iednego fię namiestniká Bożego ściągác ma. *SkarJedn* 60; *KołakCath* B3v.

»boże narodzenie; narodzenie boże« [*w tym: lata (roku) (od) narodzenia bożego* (32)] (43 : 30): [*list*] yefth pyszan a dan wkrakowye [...] Lyatha od Narodzenya bozego Thyłfzyącz pyączłfzeth dzyewyathnaltheho *MetrKor* 34/135v, 133; *March*¹ *Wiet* 3; gdy fie przybliżál czas ij godzina bożego narodzenia/ powftala panna z wielkie radoćij *OpecŻyw* 15, 15v, 16v [3 r.], 17, 21 [2 r.], [194]; *OpecŻywSandR nlb* 2; *PatKaz I* 10v, 13; *PatKaz III* 153; *FalZiołSpicz* V 120; *GlabGad* P8v; *MiechGlab nlb* 5, 2, 58; *KłosAlg* D3v [2 r.]; *LibLeg* 8/133v, 11/156; *WróbŻołtGlab* A5v; *ComCrac* 14; *KromRozm III* N8v, Ov, P6v; *Diar* 19; iefzcze przed Bożym národzeniem walczyli Roxolani z krolém Pontłkim *BielKron* 336v, 122, 132, 192v, 297v, 335 (31); *OrzQuin* L3; *LeovPrzep* a4 [2 r.], C4 [2 r.], I3, I4; A vmárl iefth święty Alekfzy Látá Národzenia Bożego. 329. *HistRzym* 126v; Wnet páłterzom zwiáfutowano/ od Aniołow powiedziano/ wżem z Bożego národzenia/ wielkie ludzkie poćiefzenia/ przyfzłego zbáwienia. *ArtKanc* C; *SarnStat* 1057, 1186.

»narod boży; boży narod« = *chrześcijanie; genus Dei Vulg* (3 : 1): *Leop Act* 17/29; Theotocos [...] Boży naród álbo z bogá národzony. *Mącz* 456d; *BiałKat* 46; Będąc tedy narodem Bożym: nie mamy rozumieć/ áby złotu ábo srebru [...] ábo wymyłowi człowieczemu boftwo miało być podobne. *WujNT Act* 17/29.

»narod boży« = *Żydzi* (4): *BudNT* a5; *ModrzBaz* 105; Dręczenie narodu Bożego w Egipćie. *SkarŻyw* 477 *marg*, 268.

»natchnienie boże; boże natchnienie« [*w tym: z natchnienia bożego* (11)] (13 : 2): że mu się niezdá aby on tak dobrze i tak Chrześcianfkie mógl o bofkich rzeczach krom natchnienia Bożego mowic. *MurzHist* R2v; *KromRozm III* i4; *BibRadz I* 4 *marg*, I 98 *marg*; *GrzegŚm* 56; *KuczBKat* 395; Chriftus męką y śmierćią fwą/ vprośił nam ducha świętego/ ktory nie co iefth innego/ iedno nádchnienie Boże *CzechRozm* 14v, 127; A gdy on Mnich z Bożego nádchnienia widział/ ifz miał świat ten pożegnać/ przyznawłfy oney niewiáfty/ kazał iey z łobą dziećiątko ono wziąć *SkarŻyw* 100; *CzechEp* 133; *NiemObr* 7; *WujNT* 152, 312 *marg*, 314, 398.

»nauka boża; boża nauka« (21 : 3): *WróbŻołt* V8; *SeklWyzn* Ev, F3v; *SeklKat* Hv; *KromRozm III* C2, F3; *LubPs* bb *marg*; To prawdá/ iż Aaron [*w takim odzieniu*] chodził/ ále [...] to tzynił z rofkazaniá/ y náuki Bożey. *KrowObr* 106v, B4 [2 r.]; *BibRadz I* 351 *marg*, II 90v *marg*; *SarnUzn* B6v; A Ewánielium iefth náuką Bożą zbáwienną. *CzechRozm* 186v, 191v; *SkarJedn* 15, 235, 290, 301, 357 (6); *SkarŻyw* 86, 165; *SkarKaz* 42b.

»nawiedzenie [= *dopust*] boże«: A tak zawždy będącz myfli wolney á rozwiązaney: oczekaway nawiedzenia Bożego *FalZioł* V 66.

»boża noc« (2): Ze to żadna Boża noc nigdy nie minęła/ Abych kiedy okrutnych rózów nie podięła Od tych łprofnych pijánic *KochPieś* 28, 30.

»obiecanie, obietnica boża (-e); boże (-a) obiecanie, obietnica« = *fatum Mącz; promissio, repromissio Dei Vulg* (91 : 13): *WróbŻółt* eev; kiedy dořtatecznie wierzymy/ zupełną nadzieię mamy/ w nieprzemiennych obietnicach bożych *SeklWyzn* b3, c3v, g4v; *SeklKat* Q, S, T2v, V3, Xv (8); *MurzHist* F, P3v; *KromRozm II* m4; *KromRozm III* B4, B5, D8, F3v [2 r.]; *KrowObr* 55v, 87, 112v, 157v, 215 (7); *LeszczRzecz* A5v; *BibRadz I* *2v, I 306 *marg*, *Is* 41 *arg*, 48 *arg*; *BielKron* 30v; *Fata isthec me premunt* Boże obiecánie mie ktemu cisnie. *Mącz* 320c, 118c; *OrzQuin* K3; *BiałKat* 176; *RejZwierc* A6v, 67, 67v, 10, 5v; *WujJud* 104v, 118; *BudNT 2.Cor* 1/20; *IEzus ieřt Mefyafzem/* w ktorym obietnice BOże koniec wzięły *CzechRozm* 145, 40v, 92v, 164v, 168, 178v (30); *SkarJedn* 204; *SkarŻyw* 26 [2 r.], 285, 346 [2 r.], 347, 357; *MWilkHist* F2v; *CzechEp* 149, 210, 219, 221, 247 (13); *NiemObr* 73; W obietnicy teź Bożey z niewiáry nie wátpił: ále fię vmocnił wiára/ oddawřzy chwałę Bogu *WujNT Rom* 4/20, s. 540, *2.Cor* 1/20, *Gal* 3/21, s. 669 (6); *SkarKaz* 457a.

»objawienie boże; boże objawienie« [*w tym: z objawienia bożego* (8)] (14 : 1): *Abowim nikt/ bez ořobliwego obyáwyeny bożego/ wybránya czyyego/ áni řwego włáfnego pewyen nye yeřt* *KromRozm III* Dv, G6; *SarnUzn* E8v; *BiałKat* 71; *WujJud* 60v, 68 *marg*, 105, Nn2; *CzechRozm* 71, 180; *Ták prorockim Duchem/ wiele zákrytych rzeczy y drugdy myfli ludzkie z obiáwieniá Bożego wiedział.* *SkarŻyw* 252, 454; *Zali pewnieyřza powieřć ludzka moźe być náđ obiáwienie Boże?* *CzechEp* 176, 123; *SkarKaz* 636a.

»oblicze, obliczność boża (-e); boże (-a) oblicze, obliczność« = *conspectus, facies Domini Vulg* [*w tym: przed obliczność, oblicznością bożą, obliczem bożym; in conspectu Deu in conspectu Domini, coram Deo, ante vultum Dei Vulg* (49)] (67 : 2): *OpecŻyw* 2, 180v; *PatKaz II* 64; *iako wosk od ognia płynie/ tak niechay zginá grzeřznici od oblicza bożego.* *WróbŻółt* 67/3, B2 [2 r.], 67/4, 115/14; *RejPs* 158; *GliczKsiąź* 13; *LubPs* D3 *marg*, E2 *marg*, P4, V5 *marg*, Z *marg* (6); *KrowObr* 213v, 229; *Leop 3.Reg* 13/6, *Tob* 3/25, *Eccli* 35/6; *BibRadz I**3v, 2v *marg*, 3 *marg*, 141 *marg*; *BielKron* 3, 87v, 186, 387, 466v (6); *RejAp* 35v, 81, 101; *W wiedź tu człowieká Bożego/ ktory dořtoyny ieřt kroleřtwá niebieřkiego [...]* *bo modlitwá iego wřthępuie w niebo/ iákoby dym przed obliczność Bożą.* *HistRzym* 124, 57; *GrzegŚm* 14, 16; *KuczkbKat* 260; *Y řkáziłá fię ziemiá przed obliczem Bożym/ y nápełniłá fię ziemiá nieřprawiedliwořci.* *BudBib Gen* 6/11; *á Iezus Chriřtus wzbudzony raz będąc mocá Bożą [...]* *żywie/ áby fię zá námi przed BOżą oblicznością iáko Ofiárownik nářz prawdziwy okázował/ y przyczyniáł.* *CzechRozm* 194, 35v, 56v, 57, 95, 106v (11); *CzechEp* 329; *ReszList* 147, 160, 165 [2 r.], 178, 180; *LatHar* 647; [*Aniołowie*] *Záwřze widzá oblicze Boże.* *WujNT* Xxxxx 1v, *2.Cor* 2/17, 12/19, *Hebr* 9/24, *1.Petr* 3/4, *Apoc* 11/16 (7); *To mieyřce zwáło fię oblicznością Bożą/ iź tam řwym obyczáiem Pan BOg mieřzkał* *SkarKaz* 39a, 39a *marg*, Oooov b.

»dzień obrzazania bożego«: *Także obraz dziećci z nienagła tiaiá až w dzien obrzazania Bożego wřzytek rořtopniáł,* *MiechGlab nlb* 8.

»ofiara boża«. Nyepodobáłoć fye też Saulowi krolowi iż Samuel omyęfzkawał fluzby y ofyáry Bożey *KromRozm I N4*.

»opatrność boża; boża opatrność« = *providentia Mącz, Calag (27 : 3)*: Czo zá niedbáłość ieft w nyewyernych o opátrności Bożey *LubPs aa marg, Q3v marg; BibRadz Iob arg, Ps 107 arg; Mącz 216b; Sprawiedliwi ludzie: fą w ręku Bożych/ tho ieft w opátrności Bożey GrzegŚm 22, 60; WujJud B4v, 62v, Mm8; Abowiem gdybyś ty ná to baczenie iákie miał/ á cálebyś fie ná Bożą opátrność fpułzczał: tedybyś nigdy tákowych figowych liftkow Adámowi y Ewie zwyczáynych nie vżywał CzechRozm 231v, 231v, 232, 237, 245; SkarJedn A6v; chcę/ ábyś widział iáka moc á opátrność Boża/ że to co raz vczynił [...] w téyże dofkonoáłości fye náyduie. *Oczko 2v, 1v [2 r.]; Calag 550a; GórnRozm M4v; Dźiedźicu morzá y tutecznych włości/ Zlecám cię lámey Bożey opátrności. GrochKal 7, 4; WujNT 27, 124, 139, 293, 403 (6); SzarRyt B3*.*

»opieka, boża piecza« (7): Táki koždy ieft befpieczen kthory ieft w opiece bożey *RejPs 221, 38v marg, 192 marg, 221v; RejKup q7v; W czym fye ofobliwa pyecza boża o nas krzełciyányech y nálfym zbáwyenyu yálfne okázuie KromRozm II y2; RejPos 146v marg*.

»osoba, persona boża; boża persona« = *vultus Dei Vulg [w tym: w osobie (personie) bożej (4)] (5 : 2)*: Tu mowi [Bóg] w ofobie Bożey/ opowiedáiąc iáko on ma wżytko wpráwić w słuźny porządek czáfu náznáczonego. *BibRadz I 311 marg; Bo nie do ręką vczynionych świętych (páłacow) wżedł Chriřtus [...] ále do lámego niebá/ teraz iáwić fię ofobie Bożey zá nas. BudNT Hebr 9/22 [24]; Bo iż Anioł mowił iáko Bog/ tedy to dla tego/ iż ofobę Bożą ná łobie nořł. CzechEp 263, 214, 262; Zydowie tymi łowy Elohim y Adonai killká Bożych perfon záraz wyrażáią. LatHar 375; WujNT 424*.

»palec boży« = *moc boża; digitus Dei Vulg (13)*: Były tedy wífy ták w ludziach iáko y w bydle. Y rzekli oni czárownicy do Fáraóná: Páleć [!] Boży tho ieft. *Leop Ex 8/19; BielKron 29v, 254v; SarnUzn H2; Ale iefli ia mocą pálczá Bożego wymiátię dyabelřtwo/ thedy pewnie iuz przyřzło do was kroleřtwo Boże. RejPos 77; NiemObr 110; ArtKanc H6; LatHar 36; [Mędrcy] ludziom ná źiemi to známionowáli/ Iřz świát ná pálcu Bożym záwiřł KołakCath C4v; Ale grzeřzyli y bluznili przeciw Duchowi ř. (ktorego tu zowie pálcem Bożym/ kthory cudá czynił) WujNT 51, Luc 11/20, s. 629; SkarKaz 119b*.

»piątno, pieczęć, znamię boże« = *signum Dei Vulg (4)*: *BibRadz Apoc 9/4*; Piątno álbo Pieczęć Boża tá ieft/ że [...] ktokolwiek Duchá ř. dořtaie/ bywa od niego nápiątnowan y náznáczon *WujJud 165v; A czynić to miał Antichriřt [...] ále nád tymi tylko/ kthory známienia Bożego ná czołách řwych nie máią CzechRozm 188v; WujNT Apoc 9/4*.

»(święte) pismo boże; boże pismo« = *scriptura Dei Vulg (81 : 1)*: *SeklWyzn a3, c2, Dv; KromRozm I B3, L2; MurzNT 33v, Mar 12/24; KromRozm II b4; KromRozm III F5v, M7v; KrowObr B2; Tárcz ná kthorąbyłmy wżyřtki řtrzáły czártowřkie ogniřte bráli/ [...] ieftci wiára/ kthorey też z fluchániá piřmá Bożego dořtawamy Leop *A3v, Matth 22/29; GórnDworz F5; Modlitwá [...] w Piřmie Bożym wdźięczney woniey ieft przyrownaná. KuczbKat 355, a2, 365, 416, 420, 425 (8); Luter piřmo boże řzácuie y odrzuca. WujJud 31 marg, 10v, 66, 106v, 195v, 235 (30); WujJudConf 10, 28, 32v, 33v; A przetoż ták Piřmá Boże iáko y inne [...] piřáne fą [...] áby nam ku pożyřtku á przeřtrodze były MycPrz II A2, I C3, II B2v [2 r.]; BudNT b8; SkarJedn 15, 46; czterdzieřci dni pořcił Moizeř/ y*

wziął piśmo Boże *SkarŻyw* 173; *CzechEp* 123; Nie zaráz tedy zá fłowo Boże mieycie/ choć od kogo piśmo Boże wlyfzycie/ ále fię wnet kościoła poradźcie *ReszPrz* 12; *ReszHoz* 140; *LatHar* 3, 112, 187, 246, 323 (8); *WujNT* 193, 379, 629, Yyyyy4; *WysKaz* 24, 33; *SkarKaz* 381b. Cf »moc boża«.

»plaga boża« (5): *RejKupSekl* a5v; *KrowObr* 201; IOel Prorok [...] Piśał kfięgi [...] vpominaiąc narody Izraelfkie/ áby nie odstępowáli fłowá Bożego/ grożąc plagá Bożá *BielKron* 92v, 77v; [*heretycy*] záfwiże máią fware y niezgody miedzy fobá/ iáko plagę Bożá: przeto iż fię fámí od kościoła oderwáli. *WujNT* 136.

peryfr. »podnożek nog bożych« = *Ziemia* (5): íam Pan Chrifus toż też z nimi zgodnie twierdzi/ o niebie/ iż íełt ftołicá Bożá/ á o íziemi/ iż íełt podnożkiem nog [*scabellum pedum Vulg Matth 5/34*] Bożych á nie żadnym człowieczeńftwem íego. *CzechEp* 171, 169 [2 r.], 170, 173.

»pokoy boży« = *pax Dei Vulg* (8): Abowiem pokoy Boży íełt nad obliczem ziemie. *FalZioł* +2v; *Leop Philipp* 4/7; *BibRadz Philipp* 4/7; Pokoy + Boży + niech + będzie záfwiždy z námi. Amen. *LatHar* 102; *WujNT* 690, *Philipp* 4/7, s. 701 *marg*, Bbbbbb.

»pomazaniec boży; boży pomazaniec« (27 : 1): *PatKaz II* 61v; *WróbŻołt* ee3v; Atholi Chrifus yełth pomazanyecz bozi. *LibMal* 1554/189; *BielKron* 66v, 67 [2 r.], 67v, 69, 72v, 140v; *GórnDworz* Hhv; *RejPos* 36v; Ízáthánowi/ áni grzechu niewolnicy nie bądźmy/ gdyzechmy fye ítali Bożymi pomázáncy. *BiałKat* 243v, 141 [2 r.], 243v; *RejZwierc* 41v; *BiałKaz* M2; *CzechRozm* 116v, 178; *KarnNap* Cv; *ReszPrz* 107; OTo w zacnym vbierze/ y w złotéy koronie/ Siadł pomázániec boży ná fwym páńłkim throne *KochProp* 5; *ActReg* 33, 78; *WujNT* 429; Íż po dziś dzień pátrzycie ná pány y krole fwoie/ pomázáńce Boże/ y z ich fię ozdoby y możności wwfelacie *SkarKazSej* 666a, 695b.

»pomoc boża; boża pomoc« = *adiutorium Dei Vulg* [*w tym: bożá pomocą* (3); *z bożá pomocą*; *Diis iuvantibus Mącz* (12); *za bożá pomocą*; *auxilio Dei, per Domini voluntatem Vulg* (94); *z pomocy bożej* (4)] (91 : 42): Iedny zwalcil wielkym nakłade^m y motzá/ Drugé też rozumem za Bożá pomotzá. *KlerPow* 4; *MetrKor* 46/46v, 175; thy wfzifthky zyemye náfzy przothkowye bożá pomocą y my thefz pothym szamy náfá ognysthá schabla y glodem pobraly *LibLeg* 7/40v; 11/44v; *SeklWyzn* f2v, g4; *HistAl* C2v; *MurzHist* B2, H4, H4v; *MurzNT* 14v; *KromRozm III* N8; *Leop 1.Par* 18 *arg*, 2. *Mach* 8/23, 12/11; *OrzList* d4v, e3; *BibRadz 2.Mach* 12/16; *BielKron* 178, 243v, 254v, 255v, 454 (13); *KwiatKsiąż* G2; Dijs bene iuantibus, S Bożá pomocą. *Mącz* 24b; *SarnUzn* A2v; *KwiatOpis* C, D, D2; *GrzegŚm* 17; *KuczbKat* 130, 335, 395; *BielSpr* 71; *WujJud* 27; *BudBib 2.Mach* 12/16; *BudBibKaw* A3; *MycPrz II* D; *BudNT* a5v, bv; *CzechRozm* 51v, 121v, 135v, 223v, 233v (7); *KarnNap* B4; *ModrzBaz* 75v, 129; *SkarJedn* 189, 217, 326; Ludzki narod [...] íwym fię íielełnym żádzom y namiętnościá [!]/ wzywaiąc pomocy Bożey/ niefprzećiwił *SkarŻyw* 268, 135, 201, 211, 243, 263 (13); *StryjKron* 300, 772; *CzechEp* 7, 16, 36, 216, 228 (7); *CzechEpPORz* xx2; *NiemObr* 7, 22, 31, 96, 151; Abowiem nieíełt to podobna rzecz/ áby kto mógł dobrze rzędzić/ ábo íełbie/ ábo kogo drugiego bez Bożey pomocy. *GórnRozm* Hh6v; *ActReg* 147; *LatHar* +3v, ++7; Wolność ludzka ná dobre potrzebuie łáski y pomocy Bożey. *WujNT* 556 *marg*, 314, 536, 600, Ccccc4; *WysKaz* 3, 14, 16, 17, 27; *SarnStat* 9, 19, 349, 889, 908; *SkarKaz* 1a, 121a, 155b, 310a, b, 352a (11); *VotSzl* C3v, C4; *CzahTr* E3v; Gdyż íey władza z pomocy Bożey íełt ípráwioná *PaxLiz* A2v, B3, Cv; Oboiey niebéfpeczności

zábiegáć mądry z pomocą Bożą vmieią *SkarKazSej* 664a, 664b, 683a, 689a, 700a; *SzarzRyt* C3v. Cf *W formułach dyplomatycznych*.

»pomsta boża; boża pomsta« (42 : 3): *MurzHist* H2, Lv, O3, Q2v; *BielKom* F3; *LubPs* S5, ee3v *marg*; *KrowObr* 64v, 201; Iáko żadny w bogáctwách nie ma dufáć/ ále fie Bożey pomśty bać *Leop Eccli* 5 *arg*; *BibRadz* I10v *marg*; *OrzRozm* C3v, D *marg*, G2; Piątego tedy dnia stálá fie nád nim pomśtá Boża iáwna/ iż robacy żywot iego bez przelátania gryźli áż do śmierci. *BielKron* 142, 87v, 88v, 332v, 354v, 368 (10); *BiałKat* 58; *KuczbKat* 375; *RejZwierc* 59v; *SkarŻyw* 58, 87, 194, 566, 576 (7); *StryjKron* 447; *CzechEp* [403]; *WerGośc* 212; haniebne grzechy ilekroć nie odnośzą kaźni/ tylekroć kładą ciężar pomśty Bożey ná wżyftkę Koronę *GórnRozm* D, Dv, D2, G4; Obácz iáko pomśtá Boża wnet zá grzechem idzie. *WujNT* 120; *SarnStat* 906; *CzahTr* I4v; *SkarKazSej* 700a.

»poseł, posłaniec boży; boży poseł, posłaniec« = *nuntius Dei Vulg* (37 : 4): *OpecŻyw* 9; *RejRozpr* A4; Iuż niech y on pośel Bożi Przidzie ktory Ludzie trfożj *RejKup* T, e5, f7v, h5, k7, v2v; *MurzHist* I3; *GroicPorz* g4; ábyście obatzyli kiedy/ iáko w pierwżym śwíety m kościele krześcijánłkim/ Apośtołowiem/ y inni wierni pásterze y polłowiem Boży/ krzcili ludzi *KrowObr* 83v; *Leop* 2.Par 36/16; *BielKron* 456v; *KuczbKat* 235; *RejPosWstaw* [21³]; *BudBib* 2.Par 36/16; wyznał wżyftki grzechi [...] ktorych się przed tymże Káplánem iáko polłánцем Bożym y namiáłtkiem Apośtołłkim spowíadał *BiałKaz* M4; Gdyż to dobrze z písmá ś. widzę/ iż infzy iest Anioł Pośłániec Boży: á infzy też záś człowiek Jezus Chríftus fyn Boży namileyfzy. *CzechRozm* 46v, 28v, 33v, 45v; Dwie tedy fą w písmie opífane y zwyczáyne pośłow Bożych pieczęci/ Cudá/ á rodzay ábo fukcelyá. *SkarJedn* 47, 48, 50, 53, d8v [2 r.]; *SkarŻyw* 213; *CzechEp* 58, 155; *ReszPrz* 103; Imię mu Gábryel/ wielki BOŻy pośel/ z Niebiełskiego Zboru/ Anielłkiego koru *ArtKanc* A7v; *LatHar* 40; *WujNT* 835, Xxxxx v; *PowodPr* 30; Pośłánicy BOŻy wielką moc máią do odpulżczenia grzechow *SkarKaz* Oooo2a; *SkarKazSej* 706a [2 r.].

»postanowienie boże; boże postanowienie« = *Dei ordinatio, propositum Dei Vulg* (17 : 9): kto fie íprzećiwí mocy/ polthánowieniu fie Bożemu íprzećiwí *KrowObr* B3, 205; *Leop Rom* 9/11; *WujJud* 83v; *BudNT Rom* 13/2; fyn iego miał być [...] zá páná chwały przyięty: afzby fie przezeń wprzod Boże pośtánowienie wykonało. *CzechRozm* 159, 29, 37v, 73v, 237, 246 (9); *ModrzBaz* 63 [2 r.]; *StryjKron* 6; *CzechEp* 269, 300; *NiemObr* 70, 72, 117; *WujNT* 267, *Rom* 8/29, 9/11, 13/2.

»prawda boża« = *veritas Dei Vulg* (99): Abowim możnoć kościelna/ iest poddana prawdzie bożej *SeklWyzn* c2v, 2v, C; *SeklKat* P3v, Q2; *KromRozm III* O4v; *LubPs* M, bb *marg*; bb4v *marg*, bb5v *marg*, ee4v; *KrowObr* C2, 146, 157, 193, 241 (16); *Leop Eccli* 41/24, *Rom* 3/7; iestechmy rozni od pogánow/ gdyż tákie śwíete náuki mamy ktore fą pewne/ y ná wżem nieomylną prawdą Bożą podpárte *BibRadz* I *3v, 353v, II 85v *marg*, *Rom* 3/8 [7], 133 *marg*, 141 *marg* [2 r.]; S. Stániłław Krákwólki Bífkup zábity o prawdę Bożą *BielKron* 362v, 193, 195v, 196v, 211v; *GrzegRóżn* Fv [2 r.], K3v [2 r.]; daná nam iest od Bogá moc/ ábyfmy was ítárégo wężá plemię [...] nogámi śwými/ to iest/ prawdą Bożą [...] deptáli/ nifzczyli/ itěz martwili. *OrzQuin* L4v; *RejAp* 133, 149v; *RejPos* 54v *marg*; *GrzegŚm* 28 [3 r.]; *KuczbKat* a2; *WujJud* A6; *WujJudConf* 4, 12, 15, 104, 112 (11); *BiałKaz* H; *BudNT* a5, *Rom* 15/8; *CzechRozm* 57, 112v, 199v, 239v; Bo prawdá Boża y obietnicá ie⁸⁰/ nigdy fie niezmieni/ á mocnieyła iest łáłká iego/ niż wżyftkiego śwíatá naicieżłze grzechy. *KarnNap* E3; *ModrzBaz* 28; *SkarJedn* 39, 144, 239, 276, 297 (8); *SkarŻyw* 59 [3 r.], 278, 368; *CzechEp* 8, 297;

NiemObr 99, 130; *ArtKanc* I19; O światło niańńieyfe/ wieczney prawdy Boży Oświeć moy śmyśl *GrabowSet* P2v; *WujNT Rom* 1/18, 25, 3/7, 15/8; *SkarKaz* 43b, 275b. Cf »sprawiedliwość boża«.

»prawica boża« = *dextera Dei Vulg* (15): a to przemienienie fie śtaďła: śtało fie przez prawicę bożą, to iefth przez łyna Bożego pana Iefuła *WróbŻołt* aa4; *Leop Act* 2/33; *LeszczRzecz* A2; *BibRadz* I *2v; *BielKron* 465v; Nie rozumieyże też/ aby prawicą Boża miała fie rościęć iáko ręká człowiecza *RejPos* 78, 78; A przeto żadnym łpołobem wzywánim Chriřtułá Páná prawicą Bożą wywyżłzone⁸⁰/ á iuż zawnždy żywięcego/ wzywánie świętych pomárłych/ nie może być wprowadzone áni vtwierdzone. *CzechRozm* 194, A2, A2v, 36, 59v, 193v; tyś iefł tam moc prawice Bożey/ tyś nádzieiá włzyłtkich wiernych *ArtKanc* H7; *WujNT Act* 2/33.

»prawo boże; boże prawo« = *canon BartBydg, iustitia Dei, lex (Dei) Vulg* (87 : 10); *PatKaz III* 146v; *BartBydg* 22; *SeklWyzn* 3 [3 r.]; *SeklKat* I4v; *MurzNT* 88v; *Diar* 46, 47; Boże práwo iefth/ kthore pan Bog łam połtanowić raczył/ kthore łye zámýka w Stárym y w Nowym Tełtámenćie. *GroicPorz* av, k4, k4v, 14, kk, nn3 (12); *Leop Deut* 17/18; *LeszczRzecz* A4; *BibRadz Ex* 18/16; *BielKron* 195, 198v, 213v, 236; *BiałKat* 58v; *KwiatOpis* B; *KuczbKat* 310, 345; łtaray fie też wđdy ábyś y práwo łwe w ktorým fiedziłz/ y práwo Boże ktoreś powinien wđdy theż po kęfu rozumiał *RejZwierc* 112; *WujJudConf* 211v; *RejPosWstaw* [41³]v; *StryjWjaz* C3; *PaprpPan* Cc3v; Naprzod wedle Praw Bożych/ y włzyłtkich niemal narodow/ okrom nas/ mężoboyce gárdłem bywáią karáni *ModrzBaz* 27v, 78, 79v, 85v, 140v, 144v (16); *SkarJedn* A8, 101, 126, 163, 314 (6); *SkarŻyw* 492, 501; Fáryzeuřzowie byli ludźie chytrzy/ obłudni/ práwá Boże gwałćący *CzechEp* 164; *WujNT* 428, *Rom* 1/32; *WysKaz* 18; *SarnStat* 48, 154, 218, 260, 261 (10); *PowodPr* 23, 41, 62, 68, 79; *SkarKaz* 39a, 311b, 313b, 315b, 352a (8); Ták grzeřzy śmiertelnie/ ten co práwo Boże przeřtał/ oycá y mátki nieczczáć: iáko ten kto kořćiołá nie włuchał *SkarKazSej* 698a, 678b, 691b, 692a, 697b, 698a (9). Cf »boży, przyrodzony«.

»prorok boży« [w tym: w połączeniu z imieniem (24)] (47): *WróbŻołt* L6; *SeklWyzn* 3, f4; Cięłko karał pan bog zydy Mieczem [...] gdy chwalili krolewnę niebieřká [...] włgardziwłzi vpominanie Hieremiařza proroka bożego. *SeklKat* Ev, N; *GliczKsiąż* G6v; Powiedá Papieřz iź Zołtarz leřszy Pánny Máryey ániłli Dawidá Proroká Bozego. *KrowObr* 156v *marg*, B2, 95, 156v, 194, 222 (11); *BibRadz* I *2v, *Ios arg, 2.Mach* 15/14; *BielKron* 92, 92v; *LeopPrzep* I3v, I4; *RejAp* 82; *RejPos Rozpr* cv; iáko Moyřeřz práwá/ włtawy [...] podał łynom Izraęłłkim [...] także czynić miał/ iákołz y czynił/ Iezus Chriřtus/ Prorok Boży prawdziwy. *CzechRozm* 106v, 115, 123v, 165v, 168v, 192 (8); Biáďá źiemi/ iáko Prorok Boży powieda/ ktorey Krol dziećię. *ModrzBaz* 75v, 18v, 105v; *SkarŻyw* 103 [2 r.], 270; *CzechEp* 49; *WerGořc* 213, 269; *WerKaz* 293; *PowodPr* 57; Prawđziwi Prorocy Boży/ wiedzili z czym kto do nich łzedł pierwey niźli łpyłáli. *SkarKaz* 518b, 454b.

»przejrzenie boże; boże przejrzanie« = *praescientia Dei Vulg* [w tym: z przeźrzenia bożego (20), za przeźrzeniem bożym (2)] (40 : 3) : káďdy wrząd á káďdy łtan przełóżeńłtwá/ iefł z Bożego przeźrzenia wyłtáwiony *LubPs* S5, *GroicPorz* mmv; *BibRadz* I *2; Przykład że przezyřzeniu Bożemu żadny fie przećiwić niemoże. *HistRzym* 133, 134v, 135v; *RejZwierc* 30v; Gdyłz iefł iářzmo Pogáńłkie z Mołkwy iuż znięłłone/ A zá przezyřzeniem Bożym od nich oddalone. *MycPrz* I C3v; *WujJud* B5, 67v, źp 68; *CzechRozm* 28, 28v, 30v, 37v; S przeźrzenia Bożego. Et Z rządzania Bożego. *Consilio Deorum immortalium fato*. *Calag* 51b; *SkarŻyw* 31, 337, 463; *StryjKron* 56; *ZawJeřt* 27; *Phil* P; Iáko łię to

odmienić ma przyzrenie Boże? *KołąkCath* C, B2v; tego [*Chrystusa*] nąznáczoną rádá y przyzrzenim Bożym wydánego/ przez ręce niezbożnikow przybiwfy do krzyża zátráciłicie. *WujNT Act* 2/23, s. 403, 810, Bbbbbbb3; *SarnStat* 10, 495, 782, 931; *SkarKaz* Oooo2b; *CzahTr* G4v; *PaxLiz* E3. Cf *W formułach dyplomatycznych*.

»przybytek boży« = *miejsce święte; habitaculum Dei, tabernaculum Dei Vulg* (23): *PatKaz I* 15v; *RejPs* 81 v; *LubPs* dd2v marg; Podárza á Offiáry Kxiążąt Ifráelkích według pokolenia ich/ ná poświęćanie Przybythku Bożego y Ołtárzá. *Leop Num* 7 arg, *A3v, *Num* 11/26, *Eph* 2/22, AAA2; to miáło [*Jeruzalem*] miáło być przybytek Boży. *RejAp* 175v, 174v, 175v [2 r.], Ee4v; gdy przydzie przeden człowiek oczyszciony z grzechu [...] [*Jezus Chrystus*] wychodzi przeciwko niemu s przybythku Bożego/ tho iefth/ z niebá wyfokiego á z Máyełtatu Bołtwá fwoiego *RejPos* 47, 47, 102v, 103v; [*Bazan*] síłę wżytkę fwoię nie w woysku onym wielkim/ ále w Pánu Bogu y w fłufzbie oney około fkrzyniey s. y przybytku Boże^o poczytał. *SkarŻyw* 484, 491; *Lucus* — Cziemni las, dlia przibitkow bożich poświęćoni. *Calep* 615b; *LatHar* 595; *WujNT Apoc* 21/3; *SkarKazSej* 703a.

»przykazanie boże; boże przykazanie« = *mandatum Dei, praeceptum Dei Vulg* (216 : 58): *SWyatlofcy nyewimowna boze raczi my dac ferce fkruffone ktorebi [...] powolne bilo [...] brzemyenyu przikazanya bozego. BierRaj* 19; *OpecŻyw* 1v, 32, 178v; *PatKaz I* 5v; *PatKaz III* 104v, 146; *FalZiol* V 66; Otho kto chce miec rozum ofwieczony pełnifz przykazanie boże. *WróbŻolt* oo8v, H3, 106/11, nn5, oo7v, pp (7); *SeklWyzn* a2, b4v, d2, d4, f3 (12); fwięty Paweł fam offobie mowy ze by był nie wiedział żeby ządza była/ grzech/ bych był zprzikazania bożego niewiedział *SeklKat* Q4, H, H3, I3, N, S4 (84); *KromRozm I* F4v, Hv, H2v, N4, O2 (8); *MurzNT* 28v, 76, 81, 143v; *KromRozm II* b3v, k3v [2 r.], 1, m2 [2 r.]; *KromRozm III* B; *LubPs* S4; *GroicPorz* k, y4; *KrowObr* 8, 9, 47v, 115, 235v (7); *Leop* *A3v; *Deut* 30 arg, *Eccli* 35/2, 7, *Apoc* 12/17; *BibRadz I* *2; *OrzRozm* E4; *BielKron* 33, 77v, 128v, 200, 457 (8); *OrzQuin* Nv; *SarnUzn* H; Okręt ktorj Ionátę wiożł do oyczyzny/ iefł przykazanie Boże *HistRzym* 66, 40v, 47, 75v, [89], [89]v (16); *BiałKat* 1, 23v, 43v marg, 366v; *KwiatOpis* B; *KuczbKat* 265 marg, 290, 305, 330, 375 (16); A ták kto Páná chce przyiąć/ áby miełkał w nim: ma chowác przykazanie Boże *WujJud* 99v, 43, 76v, 101v, 109v, 178 (10); *WujJudConf* 93v, 102v, 145; *RejPosRozpr* b3v; *RejPosWstaw* [21²], [41⁴]; *BudNT Mar* 7/9; *CzechRozm* 83, 100, 144; *ModrzBaz* 23v [2 r.]; *SkarJedn* 36; On Achan fam przełtápił przykazanie Boże/ á ná wżytkich fie gniew iego obálił. *SkarŻyw* 504, 235 [2 r.]; fyn Boży pífał przykazanie Boże ná tablicách kámiennych mocą y rámieniem ábo ręką bogá oycá/ to iefł duchem s. *CzechEp* 320, 65, 96, 158, 279, 280 (12); *ReszHoz* 131; *ArtKanc* K, M3v, M5, N7v; *LatHar* 47, 112, 119, 490; Adam poki pilnował przykazania Bożego w Ráyfkích rofkofzách miełkał *KołąkSzczeńł* C2v, Bv, C3; *WujNT* 31, 81, *Mar* 7/8, 9, s. 160 (17); *WysKaz* 24; *SarnStat* 517, 643, 708, 714, 1267; Przeciw piątemu przykazaniu Bożemu wyłtępkí. *PowodPr* 67 marg, 28 [2 r.], 80; *SkarKaz* 43b, 311b, 349a.

»przymierze boże; boże przymierze« – *foedus Dei Vulg* (20 : 1): [*Salomon*] iáchał ze wlfem mnoftwem Ifráelkím/ ná wyfokość Gábaon/ gdzie ftał Przybythek przymierza Bożego *Leop 2.Par* 1/3, *2.Reg* 15/24; *BibRadz Gen* 9 arg, II 24v marg, 85v marg; *RejPos* 213v; *BudBib Ps* 77/10; Lecż po Abráhámie/ ktoby z potomkow ie^g obrzełką pogárdził: ten z przymierza Bożego wypádał/ y

ku zbawieniu nie przychodził. *CzechRozm* 172v, 8, 53, 74, 75v, 165 (11); nie tylko Anioły ale też Ołtarz y Skrzynię przymierza Bożego [...] piśmo ś. Bogami nazywa. *CzechEp* 212, 170, 368.

»przysięga boża; boża przysięga« = *iuramentum Dei Vulg* (5 : 2): *KrowObr* 53v; Pod Bożą przysięgą y mnieć żadna rzecz była Ewanielikiem nieuczyniła/ iedno haniebny á łprofný żywot Księżey. *OrzRozm* H2v; *OrzQuin* S4; Moia rzecz rofkazania krolewskiego przyłtrzegąc/ także y przyłięgi Bożey. *BudBib Eccle* 8/2, 8/2; [*Chrystus*] łie łtał wedle przyłięgi Bożey Ofiárownikiem *CzechRozm* 35; *KlonWor* 3.

»psalmy boże«: A gdy śpiewał on śpiewak (pśalmy Boże) łtała łie nád nim ręká Boża *Leop* 4.Reg 3/15.

»ramię boże« = *moc Boża*: A możeli w tym záhámować rámię Boże? *CzechEp* 59.

»ręka boża; boża ręka« = *manus Dei Vulg* [w tym: w ręce bożej, w ręku bożych; in manu Dei Vulg (18)] (45 : 3): Wezmą fwięci krolewłtwo tudności/ ij klenot okráły z ręku bożych. *OpecŻyw* 188v; *MurzHist* N3v; *LubPs* cc2 marg; błogółławione otzy ktore widzą [...] Nieprzyiacielá ręki Bożey *KrowObr* 242v, 62, 115v; *RejWiz* 116, 194; *Leop* 4.Reg 3/15, *Prov* 21 arg, *Sap* 3/1, 1.Petr 5/6; *BibRadz Gen* 2/5, I 423v marg, *Sap* 3 arg, 3/1; *BielKron* 40, 79v, 81, 96, 96v; *RejPos* 34, 46, 47v, 295, 296; Iáko też ono Dułże łpráwiedliwych w ręku Bożych łá/ to łest łpráwiedliwi łá w mocy y opátrznóści Bożey. *GrzegŚm* 60, 22, 45, 46; *BudBib Sal* 3/1; *CzechRozm* 211; Y owłzem y to rofkazano [...] ábyś łię vniżał pod możną ręká Bożą/ ktory łkłada mocarze złtolic/ á niłkie wywyżłza. *ModrzBaz* 58; *SkarJedn* 333, 393, 402; *SkarŻyw* 32, 153, 167, 508; odpoczywáią w prochu źiemie y w ręku BOżych/ máiąc też żywot łwoy z Chriřtuřem/ ktorzy w wierze práwey pomárli *CzechEp* 82; *WujNT* 1.Petr 5/6, s. 837, Bbbbbb; *SkarKaz* 42a, 241b, 242a, Oooob.

»rodzica boża; boża rodzica« (3 : 2): bořka rada chczyła aby czyłta panna boza rodzycza była *PatKaz II* 45v, 36, 46, 67, 70.

»(řwięta) boża rodzicielka, porodzielka; rodzicielka, porodzielka boża« (33 : 6): *OpecŻyw* 164, 172, 183; Poczáczye twoye rodzyczelko boza przynyřlo y obyauylo ueřele wřzemu łzwyathu *PatKaz II* 20, 69; *PatKaz III* 115; Deipara virgo [...] Boże [!] porodzyćyelká panná. *Murm* 1; Zbaw nas wřzechmogący Boże/ dla przyczyny Błogółławionej Bożey rodzicielki dziewice Máryey ze wřzyłtkimi fwiętymi, *KrowObr* 161v, 42, 160v, 163, 170, 215v (9); *BiałKat* 223v; *WujJud* 52v; Bądź pozdrowioná ma mátko řwięta Boża rodzicielko. *MWilkHist* G2v; OFiáry náłze/ Pánie Boże/ niechay twey łáłkáwości záleći modlitwá Bożey rodzicielki *LatHar* 411, 40, 48, 87, 102, 476 (20).

»rozkaz, rozkazanie boże (-y); boże rozkazanie« = *mandatum Dei, praeceptum Dei Vulg* [w tym: z rozkazania bożego (18); według, podług itp. rozkazania bożego (19); na rozkazanie boże; ex mandato Dei Vulg (5); za rozkazaniem bożym (1)] (131 : 6): Ten bliźni/ ktoregom obraził/ łeřli go prořę/ a chcę mv dołić vczyńić [...] ma mi wedłvg rozkazania bożego odpvćić *SeklWyzn* c4v, 2v, 3, b4 [2 r.], c4v, d2v; *SeklKat* D3, I, K2, L4, T2v (10); *MurzNT Luc* 3/2; *KromRozm II* h; *GliczKsiqż* B6v; Iáko łie wierni w káźdey namnieyřzey rzeczy od woley á od rofkazania Bożego odłtrzelác nie máią. *LubPs* cc marg, Z5, Y3v marg, bb marg, bb2 marg, bb4 marg; *GroicPorz* C3, pp; *KrowObr* 85, 112v, 187, 202, 225v (15); Láfy theż y drzewá podáwáiące wdzięczną wonnořć/ ná rofkazanie Boże záłłonią ćieniem łwym Izráelá. *BibRadz Bar* 5/8, I1 marg, 13 marg, *Ex* 18/23, 1.Mach 10/14, II 88

marg (12); *BielKron* 35v, 37v, 39v [2 r.], 41v, 84v; *OrzQuin* N; *LeovPrzep* I4v; *RejAp* 103v; nauka o Sakramenciech [...] która y z rozkazania Bożego potrzebna/ y pożytkow iest pełna/ potrzebuie godności Plebańskiej y dowcipu oobliwego *KuczKat* 105; *WujJud* 47, 197, 235v; *WujJudConf* 15v, 152; *RejPosWstaw* [41³], [143²]v; *BudNT Mar* 7/8; *CzechRozm* 64v, 67v, 191v, 231v, 245v (22); w ftarym Zakonie Krole y Kápłany z rozkazania Bożego pomázywano *KarnNap* C; *ModrzBaz* 23v, 28, 48, 115v, 143v; [*Cesarze Carogrodzcy*] Dla świeckiego pánowania/ odftapili Bożego rozkazania y duchownego rządu. *SkarJedn* 207, 113, 120; czáfu onegołz głodu/ [w]dowa] niemáiąc iedno garść mąki/ ná rozkazanie Boże/ dáła zniey iálmuznę Heliałzowi. *SkarŻyw* 103, 36, 100, 140, 162, 165 (7); W niwecz obroćiliście rozkazanie Boże/ dla wítawy wálzey *CzechEp* 117, 5, 114, 117, 165, 198 (12); *NiemObr* 70, 115, 121; *WerGośc* 204; prawne fłowá máią byđz rozumiane zá rozkałz Boży *GórnRozm* K3; *KołakSzczęśl* C3 [3 r.]; *WujNT Matth* 15/3, 6, s. 393, 754; *WysKaz* 9; *SkarKaz* 551a; *VotSzl* A4v. Cf »nauka boża«.

»rząd, urząd boży« (11): *OrzRozm* E3v; *Mącz* 216b; Skąd oto bączyc możelz że tu z ániolá onego nie czyni/ áni Bogá lámego áni fłowá Bogá fyná Bożego: ále tylko ániolá do czáfu vrząd/ imię/ y rząd Boży ná łobie nołzającego. *CzechRozm* 50, 50v [2 r.]; *SkarŻyw* 213 *marg*, 243; *WujNT* 267; Dla tego też P. Iezus Iudałzá obrał/ áby káždy wiedział iż złość ludzka vrzędu Bożego y mocy nie płuie. *SkarKaz* 611a; *SkarKazSej* 659a; O rządzie Bożym ná świecie. *SzarzRyt* B3v.

»rzecz boża; boża rzecz« = *ministerium Dei Vulg* (7 : 1): *KrowObr* 214; á (ták) poftawił ie Dawid [...] nád połowicá pokolenia Menáłzowego/ dla wízelákiej rzeczy Bożey/ y dla rzeczy krolewłkiej. *BudBib* 1.Par 26/32; Bo gdziebyfmy z duchá Bożego odrodzeni nie byli/ tedybyfmy [...] áni wftapic do Krolestwá Bożego mogli: áni byfmy rzeczy Bożych duchownych rozumieli *CzechRozm* 27v, 49v; *ModrzBaz* 55v, 140; *NiemObr* 83; A iefli rozumielz/ iż w mocy woylká wygranie iest woyny: vczyni P. Bog/ iż poráżony będziefz: bo Boża rzecz iest y pomoc dáć/ y do wćiekánia obroćic. *SkarKazSej* 685b.

»rzecz boża« = *sermo Dei Vulg* (3): flyffelifmy ie mowiac náffemi ięzyki/ wielkie rzeczy Boże. *Leop* ZZ3v; *BielKron* 42v; *BudBib* 1.Par 17/3.

»rzeka [= *obfitość łask*] boża« = *flumen Dei Vulg* (3): Rzeka boża napełniona iest wodami *WróbŻółt* 64/10; *LeopPs* 64/10; Kryłtus ożywiáiąc fwoie wierne/ ktorzy fą iáko brzegi v rzeki Bożey. *BibRadz* II 143v *marg*.

»sakrament boży« (3): *BiałKat* c3v; Nie śmiechu ále oplákánia godne fą te fkárgi [...] y to pohánbienie przenaświétfzey ofiáry y Sakramentu Bożego *WujJud* 242v, 30v *marg*; mądry fpowiednik gdy fwego poddánego ná fpowiedzi fpráwy wie [...] rządu go [...] wedle rozumu y wiadomości fwoiey ludzkiej. Boby fákráment Boży y pieczęć krolá niebiełkie⁸⁰ zgwałcił. *SkarKaz* 611a.

»sąd boży; boży sąd« = *iudicium Dei Murm, Mymer*¹, *Vulg*; *Iudicium divinum Cn* (172 : 5): *OpecŻyw* 190v, [192]v; Sąd boży fprowadliwy a ftraffliwy. *OpecŻywSandR* nlb 6; *Murm* [207]; *Mymer*¹ 43; *TarDuch* B8; *WróbŻółt* N8, ff5; *RejPs* 74 [2 r.], 222; A fnadz miła bracia iuż ty znaki nadchodzą/ przyłzłego dnia frogiego fądu Boże⁸⁰ *LudWieś* A4; *SeklKat* Xv; *RejKup kt*, C; *RejKup Sekl* a7v; *KromRozm I* [H3]; *MurzHist* D3v, K4, O4, Q4v, R3 (7); *KromRozm III* B3, C7v, L4; *LubPs* K3, A3v, L3v, L4 *marg*, T3, Z2 *marg* (11); *GroicPorz* i4, hh2v, pp2, pp2v; Wfpomni łobie ná to/ iż

małz vmrzeć leda kiedy/ y łtánąć przed łądem Bożym. *KrowObr* 40, B3, 49v, 125v, 210v, 240v (12); *RejWiz* 131 *marg*, Cc6; *Leop Sap* 12 *arg*, *Soph arg*; *RejFig* Cc3; *BibRadz Ps* 7 *arg*, *Is* 26 *arg*, *Sap* 16/18, II 79v *marg*, *Rom* 3/20 [19] (14); *OrzRozm* C3v; *BielKron* 32, 32v, 93, 155v, 467v (6); *OrzQuin* E4, T4v, X4, Y2v, Y3; *RejAp* 122v; *GórnDworz* P4v; Podemną ielst doł piekielny: nádemną ielst miecz ostry/ to ielst boży łąd/ gotowy oddzielić dułżę od ćiałá *HistRzym* 94v, 28, 88v [2 r.], 134v; *RejPos* 7v; *GrzegŚm* 41, 60 [2 r.]; *KuczbKat* 60 [2 r.]; *RejZwierc* 175v [2 r.], 229v, Aaa3; *RejPosWstaw* [41⁴]; *BudBib Deut* 1/17, 2.*Mach* 9/18; *BudNT Rom* 2/5, 2.*Thess* 1/5; *CzechRozm* 66, 102, 112, 184; *KarnNap* Cv; *ModrzBaz* 49v, 62, 70v, 144v; *SkarJedn* 225, 295, 393; *KochOdpr* C; *SkarŻyw* 4, 79, 98, 99, 172 (15); *StryjKron* 350; *CzechEp* 7, 50, 97, 165; Wczym ták częłta omyłká/ że ten to łąd Boży/ Nieiednému łumnienié/ y łerce zátrowoży. *KochFr* 132; *ReszList* 164; Kto weń wierzy [...] Choćia wielkim grzechem obćiążony/ bęđzie zá práwego policżony/ przed łądem Bożym/ Kryłtus ná fię iego winy włóży. *ArtKanc* F10v, S11; Sądy Boże pędzą was/ iáko wiátry ná morżu okręt *GórnRozm* M2v; *GórnTroas* 15, 54; *WyprPl* C; *KołakCath* B3; po krzćie Chriřtułowym náłtěpuie ogień vtrapienia/ y ogień łądu Bożego *WujNT* 13, 12, 57, 496, *Rom* 2/3, s. 582 (11); *SarnStat* 792; *PowodPr* 53; *SkarKaz* 2b, 3a, 4a, 350a, 457b (14); Grzechy go prześláduiá/ łumnienie go trwoży: przed oczymá mu łtoi łtráźliwy łąd Boży. *KlonWor* 37, 12.

»sądny dzień boży«: Królowie wřzyłcy/ przed Sądnym dnim Bożym poginá/ á Kápláńłtwo do Sądného dnia nie zginie *OrzQuin* K3v.

»skrzynia Boża« = *arca Dei Vulg* (15): Acz łye ku onemu myeyłcu y łkrzyni bożey nigdy yuż przywroćić nyemáýá [...] to znák/ iż yuż konyecznye kápláńłtwo ono y ofyáry vłtáły *KromRozm II* 1, 14v; *BielKron* 63 [2 r.]; *KuczbKat* 435; *RejPosWstaw* [41³]v; Ale łkrzynię Bożá przywiożł był Dawid z Kiriáthiehárymá *BudBib 2.Par* 1/4, Ib2; Skrzyniá Bożá/ y Izráelczycy/ y Zydowie wnamiećiech miełzkaíá *ModrzBaz* 113v, 55; Hierycho procesyámy z łkrzyniá Bożá dobyte. *SkarŻyw* 502 *marg*, 484, 502; *PowodPr* 53; *SkarKaz* 455b.

»słowo boże; boże słowo« = *verbum Dei Mącz*, *Vulg*; *responsum Mącz*; *eloquium Dei*, *sermo Dei*, *sermo Domini*, *verbum Domini Vulg*; [w tym: *według*, *wedle itp. słowa bożego* (62); *ewangelija i słowo boże* (17); *słowo boże i nauka* (9); *pismo a słowo boże* (14)] (1774 : 16): Starłłý pálcie łlowem bożym trzodę tę/ ktorá miedzy wami ielst *OpecŻyw* 187v, 60; *PatKaz I* 2v; *TarDuch* B5; *WróbŻółt* E, S6 [2 r.], kk5; *WróbŻółtGlab* A3v; *RejPs* 164v *marg*; *SeklWyzn* b2, Cv, C2v, c4v, f2 (33); Niewłziłtkim dozwolono ielst kazac łlowo boże *SeklKat* Vv, Hv, Q, Tv, V3v, Z3v (55); Rychley naydzie wkarczmię puky Myáłto bozych łlow nauky. *RejKup* m4v, b2v, k7, m4v, p7v; *RejKupSekl* a2 [2 r.], a7v; *KromRozm I* C2, D3v, G3, M, O4v (55); *MurzHist* Cv, G, R4v; *MurzNT* 33v, 66, 81, 93v, *Luc* 11/28 (21); *KromRozm II* cv, g2, i2v, t4, x4 (58); *KromRozm III* A2, G2, H6v, O4v, P2v (46); *LibMal* 1544/188v; *Diar* 30, 50, 53, 69, 86 (10); *DiarDop* 102 [2 r.]; *BielKom* G4; *GliczKsiąż* L [2 r.], P6v; *LubPs* A4, bb4 *marg*, ee, ff4v *marg*, P4v (52); *GroicPorz* a2v; wiará prawdziwa w Kryłtułá vkrzyżowánego/ nie łpátrzenia pochodzi ále s łluchánia łlowá Bożego *KrowObr* 113v, 4, 24v, 91, 101v, 108v (71); odpowiedzial Iezus: Nápiłano ielstł iż nie łámym chlebem żywie człowiek/ ále w káżdym łlowie Bożym. *Leop Luc* 4/4, *A3v, *Gen* 41/32, 3.*Reg* 13/32, *Luc* 8/11, *Hebr* 11/3 (24); *OrzList* d4v, e4v [2 r.]; NÁłwięćze zálię Owłá/ o łwiętyłm łzczępanie/ [...] Bychmy Koniki łłowem Bożym nákarmili

RejZwierz 107v; *BibRadz I* 136 marg, *Act* 8/25, *Rom* 3/2, 1.*Thess* 2 arg, 2.*Tim* 2/9 (30); *BibRadzBaz ktv*; *OrzRozm* B4v [3 r.]; *BielKron* 213v, 45, 141v, 144, 195v (45); *GrzegRóżn* Bv, Fv, F4, G, K marg (15); *Theologia* [...] Nauką zwłafzczá y vmieyętność Bożego słowa. *Mącz* 454c, 222b, 276d, 363c, 410c, 454c; *SarnUzn* B2, C2, C2v, Ev, G6v (10); *LeovPrzep* B4, C4v [2 r.]; *RejAp* 157v, D6, 60v, 145v, 167 (11); *HistRzym* 50v, 83v; *RejPos* 31v, 84, 89v, 130, 176v (39); *RejPosWiecz*² 95; *RejPosWiecz*³ 96v, 97v [5 r.], 98v; Słowem Bożym niebá vmocnioné fą *BiałKat* 76, 38v, 216, 238v, 241, 366 (23); *GrzegŚm* 17, 29, 60, 66, 67 (11); *KuczbKat* a2, 120, 260, 325, 415; *WujJud* 20v, 29, 43v, 76, 163 (65); *WujJudConf* 30, 147, 157v, 163, 207v (28); *RejPosRozpr* b3, b3v, cv, c4, c4v (47); *RejPosWstaw* [21²]v, [41²]v, 42, [143²]v, [143³]v (9); *BudBibKaw* Av [2 r.], A2v [2 r.]; *BiałKaz* D4v; *BudNT* a5, *Mar* 7/13, *Act* 4/31, 6/2, 18/11 (11); A czemużby teraz potrzebá miáło być podpierác tego/ iż [...] Ewánielia ktorey on [Chrystus] náuczál/ y náuczác rofkazál/ ieft fłowem Bożym? *CzechRozm* 186v, 7v, 12, 51, 84v, 186 (180); *KarnNap* Bv, B4v, C3v, D2v, F3 (6); ociągamy fię wierzyć słowam Bożem/ ktore nigdy niezginą *ModrzBaz* 144, 17, 52v, 53, 86v, 131v; Abowiem z Syoná wynidzie zakon y fłowo Boże z Hieruzálem. *SkarJedn* 9, 7, 8, 9, 10, 14 (38); *SkarŻyw* 261, 364, 498, 520, 536 (26); Wízytko ieft w słowie Bożym dostátecznie opiáno co potrzebá wiedzié ku zbáwieniu *CzechEp* 118 marg, 117 marg, 123, 137, 160, 343 (385); *CzechEpPORz* *3, *3v, *4, *4v, **2 (10); Páweł ś. oprocž Logiki fłowo Boże przepowiedál *NiemObr* 26, 19, 34, 54, 61, 143 (97); *KochMRot* A2v; Szátan Bożym fłowem przeciív BOgu walczy. *ReszPrz* 10 marg, 13, 44, 51, 64, 101 (18); *ReszList* 153; *WerKaz* 289; *ArtKanc* H15v, K7, K11, K20, M4 (8); Chćiwość ieft theż rzecz fprofna y fzkodliwa/ á wedle fłowá Bożego/ korzeń wśzech złości *Phil* R, P marg; *LatHar* 120, 128, 381; *KołakSzczęśl* B2v; Wierni fą liftem Chriřtuřowym/ y máią fłowo Boże ná fercách nápiřáne/ nie czernidłem ále Duchem Bożym. *WujNT* 628, 288, 460, 631 marg, 728, 799 (137); fłowo Boże ieft pokarmem duřz nářzych *WysKaz* 14, 27; *SarnStat* 638; *KlonKr* C; *SkarKaz* 43a, 81a, 83b, 160a, 485b (31); *SkarKazSej* 698a; *KlonFlis* B. Cf »boży i człowieczy«.

»Słowo Boże« = *Chrystus*; *Verbum Dei Vulg* (33); [Maryja] dořtoyna byla począc otrzymawřzy czefzcz panyenką flouo boze *PatKaz III* 97; *BibRadz II* 141 marg; Iefcže Kálwin vczy że wieczne słowo Boże względem Iftnośći y Bořtwá ieft Synem Bożym *GrzegRóżn* I2, C2v, C4, K3, L, L4 [2 r.]; *RejAp* 5, 61, 160v, 162, 169 (6); *BiałKat* 106; *GrzegŚm* 50 [2 r.]; Bo kiedy náture Słowá Bożego opiál [řw. Jan] onymi fłowy: Ná początku było Słowo/ á Słowo było v Bogá/ á Bog był Słowo: tedy náořtátek ták zámknął: A Słowo sřtáło śie Ciáłem/ y w nas mieřzkáło. *KuczbKat* 30; *BudBib* 2.Reg 16/23; *BudNT Apoc* 19/13; *CzechRozm* 47v; *CzechEp* 144, 222 [2 r.]; *LatHar* 193; Pan Iefus Chriřtus przyředel w ćiele: To ieft/ iż fłowo Boże przyięło prawdziwie ćiáło w iedność fwey perřony *WujNT* 825, 305 [2 r.], 816, 880, *Apoc* 19/13, Bbbbbbb4.

»řluga, řluzębnik boży; boży řluga« = *famulus Dei*; *minister Dei*, *puer Dei*, *servus Dei*, *servus Domini Vulg* (219 : 8); *BierEz* 113; iedno tego buog wyřlucháwá/ ien ieft řluga boży/ a czyni iego wolą. *OpecŻyw* 64, 4v, 5, 5v, 29v, 45 (8); *WróbŻořt* K6v, pp7, rr5; *RejPs* 226; *RejKup* Vv; *HistAl* K4v; *KromRozm I* Pv; *MurzNT Matth* 10 arg; *KromRozm II* Hv, H3, mv; Swyát zuchwálal/ y lud przeciív řlugam Bożym powřthał. *GliczKsiąż* O6v, Ev, O7, O7v; *GroicPorz* h; *KrowObr* B4, 3v, 18, 87, 118v (27); *Leop* 1.Par 6/49, 2.Par 1/3, *Sap* 12/7, *Dan* 14/36, 2.*Cor* 6 arg, 6/4; *OrzList* d3v;

BibRadz Ex arg, I 83v *marg*, 2. *Par* 24/9, *Es* 66 *arg*, *Sap* 10/16 (7); *BielKron* 7v, 110; *SarnUzn* F6v; *RejAp* 65v, 67v, 68, 129, Ffv (10); posłowie [...] rzekli kniemu: O Grzegorzu słuگو Boży/ wynidź knam ku chwale Bogá wżechmogącego/ bo iest wola Boża że byś był Papieżem. *HistRzym* 38v, 38v, 124v [2 r.]; *RejPos* 56; *BiałKat* 56; *RejZwierz* 69v; *WujJud* 5v, 17, 53, 142, 262 (13); *WujJudConf* 7, 13; *HistHel* B3; (widziałem) ftoiące ná morzu fklánem/ máiące árfy Boże. Y śpiewáią pieśń Moizéfzáfługi Bożego/ y pieśń báránkowę *BudNT Apoc* 15/3, *Iac* 1/1; *CzechRozm* 57v, 103, 173, 212v, 225v (8); *KarnNap* F3; *ModrzBaz* 114; *SkarJedn* 228, 300; Páni mátko/ chcę ia być dobrym fługá Bożym. *SkarŻyw* 470, 14, 35, 76, 103, 185 (44); Abowiem wżytkie fpofooby fprawiedliwości/ ktore máią fłudzy Boży w prawdzie/ mogą też mieć y fłudzy diabelscy w podobieńftwie. *CzechEp* 38, 38, 48, 200, 242, 290 (8); *NiemObr* 70, 170, 173; *ReszPrz* 24; *ReszHoz* 116; Znaiąc tu być nikczemny żywot fwoy ná świecie/ pokułzenia pełny tak Zimie iák Lećie/ iákoż tego fkuśił IOB służebnik Boży/ y wyznąć to mußił. *ArtKanc* Kv, R19v; Daywá pokoy: Bożych fług nie tykaywá fłowy. *BielRozm* 34; *LatHar* 2, 35, 46 *marg*, 133, 284 (12); *WujNT* 43, 44, 133, 566, 585 (27); *WysKaz* 8, 41; *SarnStat* 1272; *PowodPr* 25, 81; *SkarKaz* 119b, 579a, [2 r.], 580b, 611b [2 r.]; *SkarKazSej* 671a. Cf »sługa boża«, »boży i Chrystusow«.

»sługa sług bożych, nad sługami bożymi« = *papież* (22): Izali to nieieft wielka obłudá y zdrádá/ názywáf fie flugá nád flugámi Bożymi/ á przedfię wżyfłtkim mocá rofkázowáf? *KrowObr* 6v, 6v [2 r.], 234v; *BielKron* 13, 164; Grzegorz wielki [...] piáfć fię począł Gregorius feruus feruorum Dei: fluga flug Bożych. *SkarJedn* 192, 269, 312; *CzechEp* 326, 328, 333, 334, 335 (11); *NiemObr* 152 [2 r.].

»sługa, służebnic(zk)a boża« (9): Nábożná flużebniczko boża/ wzbierz fie z matuchną bożá/ pomoży iey nofítz onego fyná rofkófnégo. *OpecŻyw* 25v; *KrowObr* 87; woláfábych fię byłá w vbogim domie vrodzić/ ábych pokornieyfzáf flugá Bożá być mogłá. *SkarŻyw* 160, 211, 226, 459, 559; modl fię zá wżelákiami ftany wiernych Bożych/ zá wżytkiemi flugámi y flużebnicámi Bożymi *LatHar* 38, 287.

»służba boża; boża służba« = *kult, nabożeństwo; msza; cultus (Dei) Calag, Cn, Vulg, PolAnt; religio Mącz, Calag; latria Calep, Cn; res divina Mącz; ritus Calag; pietas in Deos Cn; cultura, officium Vulg* (242 : 20): *OpecŻyw* 1v, [34]v, [57], 58, 168v; *Acedia*. Lyeniłtwo ku bożey flużbye y dobrym vczynkom. *Murm* [207]; *KromRozm I* I4v, N4, O2v; *KromRozm II* h4v, i3v, k4; *KromRozm III* K8, Q3; *GliczKsiąż* C3, G6v, O5; *LubPs* dd3v; *GroicPorz* gg2; *OrzList* e3v, fv, f2v; *BibRadz I* 31, I 218v, *Hebr* 9/1, 6; *BibRadzBaz* ktv; Potym drugiego dnia odpráwiwłzy flużby Boże/ wroćili fie do domu do Sary fzczęfłiwie miefzkáiąc/ iż co chcieli v Bogá otrzymáli. *BielKron* 13, 36, 76v, 88v, 131v, 323 (33); *Religio* [...] Boża służbá/ Bogoboyność/ Nábożeńftwo/ Chwałá boska. *Mącz* 351b; *astringi sacris*, Ná służbę bożá być poślubión oddan. *Mącz* 421b, 9c, 113d, 162c, 363c, 415a (16); *OrzQuin* G2, K4v; *SienLek* 10; *RejAp* 119; *HistRzym* 113v; *RejPos* 71; wżákże ofobliwym obyczáiem więcey náleży tym/ ktorzy sie ná Bożá służbę poświęcili. *KuczbKat* 240, 240, 270, 350; *WujJud* 132v, 209v [2 r.]; Moyżefz práwá/ vftáwy/ zakon etc: podáf fynom Izráelłkim/ vczáf ich chwały y flużby Bożey *CzechRozm* 106v, 72, 83, 83v, 88, 97v (15); *PaprpPan* Dd4; *KarnNap* Dv, F4v; *ModrzBaz* 135; *SkarJedn* 15, 216, 221, 371, 388 (8); *Gottesdienst*. Boża służbá. Boży obchod. *Ritus, cultus, religio. Calag* 253a; *SkarŻyw* 58, 252, 454, 482, 501 (84); *CzechEp* 199, 361, 367, [405]; *ReszPrz* 29, 72;

ReszHoz 136; *ReszList* 148, 186; *Sacro* – Poświęczam, oddaie na bożą służbę. *Calep* 935b, 585a; *LatHar* 129, 493, 509, 511, 598 (6); *Krolom y Pánom docześnym* ták fluzyc mamy/ iákobyflmy fluzby Bożey nie nieomiefzkáli. *WujNT* 278, 52, 64, 233, *Act* 13/2 *marg*, *Rom* 9/4 (16); *SarnStat* 112, 185, 225 [3 r.], 700; *Szkoły y Akadémie dla náuki napierwey fię buduią: ále kościoły dla nabożeńftwá y fluzby Bożey* *SkarKaz* 455a, 3v, 312b, 386b, 453a, b (9); *SkarKazSej* 666a, 678a, b, 679a *marg*, 688b (10); *Pfzczołki kmietce kmiotowny gdy fię komu mnożą: Miod niołá nam ná żywność/ wołk ná fluzbę Bożą.* *KlonWor* 11, 49; *ZbylPrzyg ktv. Cf* »chwała boża«, »miłość boża«.

»sprawa boża; boża sprawa« = *opus Dei Vulg* (76 : 6): Tu prorok rozwodzi człowieká/ áby ráno to iefł zmłodołci bogá chwalił/ ták włfczefłciu iáko y wniełfczefłciu/ przypomináiac mu dziwne íprawy boże *RejPs* 137, 56, 93, 159 *marg*; a kto fię ym [*przełożonym świeckim*] íprzećiwiá/ bożey fię íprawie przećiwiá *SeklKat* H2; *KromRozm I* F3v, H2; *MurzHist* T2v; *KromRozm II* f, i4v; *LubPs* R2 *marg*, R5; To iefł íprawá Boża/ ábyłcie wierzyli weń ktorego on połłá *KrowObr* 55v; *RejWiz* Cc5; *Leop Ps* 65/5, *Ioann* 9/3; *BibRadz I* 1v *marg*, *Iob* 28 *arg*, *Eccle* 7/14, 4.*Esdr* 4 *arg*, *Rom* 14/20 (7); *BielKron* I4v, 39v, 82, 209; *Abowiem wízytki íprawy Boże kthore dla nas vczynil/ ku tym dwiema końcam fię zbiegáią/ ktore oboie vczynil przez Syná.* *GrzegRóżn* C, B, H2v; *BialKat* 46, 71, 231; *KuczbKat* 315; *RejZwierc* 125v; *WujJud* 64v, 90; *RejPosRozpr* b4, b4v [2 r.]; *BudBib Ps* 76/12, 77/7, *Eccle* 7/13 [14]; *BialKaz* 74 [2 r.]; *Gdyby íprawy Boże były/ iáko íá íprawy ludzkie/ tedyćby coł było podobnego powiełci twey.* *CzechRozm* 184, 144v, 155, 162, 162v, 210v; *ModrzBaz* 116, 136v; *SkarJedn* 327; *Oczko* 5v; *SkarŻyw* 118, 178, 243, 357, 527 (6); *CzechEp* 176, 272 *marg*; *NiemObr* 16, 35; *GrochKal* 21; *OrzJan* 130; *Dáleko tedy wíęcey vznáwáć y vyznáwáć mamy podobne cudá y íprawy Boże przy ofierze Mízey S.* *WujNT* 322, 51, 139, 147 *marg*, *Ioann* 9/3, s. 403 (11); *SiebRozmyśl* F3v, Gv; *SkarKaz* 4a, 349a. *Cf* »boży i ludzki«.

»sprawiedliwość boża; boża sprawiedliwość« = *iustitia Dei Vulg* (63 : 5): Ítego ukazuie íyá boża íprauyedlyuołcz gdy zathwardzyale wzłołczy karze *PatKaz III* 88v; *MiechGlab* 20 [2 r.]; *WróbŻołt* 52 [2 r.]; *SeklKat* Y4; *MurzHist* I4, Q2v; *MurzNT* 116; *GliczKsiqz* D; A dla tego grzełzny tu prołi/ áby był wyłłuchan dla prawdy á ípráwiedliwołci Bożey. *LubPs* ee4v, bb2 *marg*, bb5 *marg*, ee6v *marg*; Bo tego kthory nie znał grzechu/ zá nas grzechem vdziáłá/ ábyflmy fię my ítháli ípráwiedliwołciá Bożą w nim. *Leop* 2.*Cor* 5/21, *Rom* 3/21, 22, 10/3 [2 r.]; *BibRadz Rom* 3/6 [5], 21 [20], 23 [22]; *OrzRozm* C3v, E3, G2; *OrzQuin* V4, X3 [2 r.]; *HistRzym* 87v, 135; *BialKat* 113v; *KuczbKat* 60; *WujJud* 98v, 100v; *RejPosWstaw* [110³]v; A Ewánielium Chriřtułowe iefł tákíe/ w ktorym fię ípráwiedliwołć Boża pokázuie *CzechRozm* 94v, 90, 91v, 207v, 208, 219v (10); *ModrzBaz* 63; *Wízákze* gdy ich od ípráwiedliwołci Bożey y docześnego karánia wyprołić niemogł/ wołá ie łam karáć. *SkarŻyw* 482; *NiemObr* 17; *Lecz iefłiż niespráwiedliwołć náłzá Bożą ípráwiedliwołć záleca/ coł rzeczemy?* *WujNT Rom* 3/5, s. 526, 533, *Rom* 10/3, s. 688, *Iac* 1/20 (16); *WysKaz* 23, 27; *IZ* zá ípráwiedliwołciá Bożą iefłefmy powinni káždému ípráwiedliwołci y ízkody przełřtrzegáć *SarnStat* 644; *SkarKaz* 549a. *Cf* »boży i ludzki«.

»statut boży« (3): *WerGołc* 266; *WisznTr* 14; *Apołtoł łwiádczy: Státut Boży iefł áby káždy raz vmárl/ á potym łáđ.* *SkarKaz* 3b. *Cf* »boży i pański«.

»stolec boży, stolica boża« = *sedes Dei, thronus Dei Vulg* (33): *HistAl* L2; kto przysięgá na niebo/ przysięgáć na ftolec boży i na tego ktory na niém siedzi. *MurzNT Matth* 23/22; *WOyt* [...] to ma naprzod bączyc/ á pilnie rozmyśláć/ íze na Stolcu Bożym fyedzi *GroicPorz* cv; á Więc tho íeft wierzyć/ íz s ftołice Bożey y ze krwie báránkowej płynie więznie odkupienie? *KrowObr* 67v, 66v, 152v, 172v, 217, 229v; *Leop Apoc* 22/1, 3; *BibRadz Apoc* 22/1, 3; *BielKron* 298; [naznaczeni] ftoią przed Máyeftatem Páńłkim obleczeni w ftoły białe [...] dawáiąc cześć á chwałę fiedzącemu ná ftołcu Bożym y Báránkowi. *RejAp* 58; Ci fą ktorzy ízli przez wielkie vćifki y obmyli ízáty fwoie we krwi báránkowej/ przetofz fą przed ftołicą Bożą/ y służą mu wednie y wnocy w kościele íego *SkarŻyw* 22; íam Pan Chriftus [...] twierdzi/ o niebie/ íz íeft ftołicą Bożą *CzechEp* 171, 171, 280 [2 r.]; *LatHar* 380; *WujNT Matth* 5/35, 23/22, s. 841, 853, 856 (12). Cf »boży i Barankow«.

»stoł boży; boży stoł« (10 : 1): Ten íacrament [...] zowiem fwiętołcją ołtarza/ wieczerą pańłką/ ftołem bożym/ y ynymy ymiony *SeklKat* X4; patrzmi czo by Czynić yefcze wieczey ktemu Niż przydzies kítólu bozemu. *RejKup* Mv, M5; *BielKron* 161; *BiałKat* 288v; w niedońtátku winá gdzie ludzi wiele do ftołu Boże⁸⁹ idzie [kapłani] wodę miefzáią po poświęceniu kielichá *SkarJedn* 346, 233; *SkarŻyw* 36; *ReszHoz* 13; *WysKaz* 25; *WujNT* Yyyyy2.

»stworzenie boże; boże stworzenie« = *creatura Dei Vulg* (27 : 10): *PatKaz II* 29v, 36; Nalepfi wżech bytnofci íeft fwiat bo íeft Boże fтворzenie. *BielŻyw* 3; *LibLeg* 11/14; *SeklKat* Q2v; *RejKupSekl* a7v; dla wielkich bogactw kthorem miał/ nie Boże fтворzenie ále towarzyszem Bożym mnimałem fie być *HistAl* Gv; *KromRozm III* B; *LubPs* A4v; *GroicPorz* hv; Wízelkie fтворzenie Boże dobre íeft/ ktorego vżywamy tzníjąc dzięki Pánu. *KrowObr* 81, 93, 99v, 116v, 192v, 214v, *Leop* * A3v; *BielKron* 344v; *RejAp* 41v, 42 [2 r.], 42v; *BiałKat* 31; *GrzegŚm* 54; *RejZwierc* 61v; *BudBib Sap* 14/11; *BudNT 1.Tim* 4/4; *CzechRozm* 38v; *CzechEp* 64, 202; *WujNT* 470, *1.Tim* 4/4, s. 728, 730, *Apoc* 3/14; Rácz fie zá mną przyczynić do fynaczká twégo/ Zá mną namnieyfzą cząłtką fтворzenia Bożégo *SiebRozmyśl* Lv; Gdyż fład práwie przygáná Bożemu fтворzeniu/ Co ípráwił z láłki świętey/ ludzkíemu plemieniu. *PaxLiz* D3.

»syn(owie) boży; boży syn« = *filii Dei Vulg* (187 : 1): Blogońlawienij pokoynij/ bo fyny bożymi nazwánij będą. [bibl. *Matth* 5/9] *OpecŻyw* 42; *PatKaz III* 136v; *HistJóz* B4; *WróbŻolt* 28/1, 16v, 88/7; *SeklWyzn* g4v; *SeklKat* O2v; *KromRozm I* F4v [2 r.]; *MurzHist* B2, H3v, P; *MurzNT* 33v; *KromRozm II* b2v, r3v; *KromRozm III* D2 [2 r.], M4; *GliczKsiąż* Dv, D3v; *LubPs* T5v; wierzę w Páná mego Iezu Kryfthufá/ ktory dał tę moc/ áby fie wízelki ftał Synem Bożym/ kto wierzy w imię íego. *KrowObr* 206v, B4, 47, 54, 206v, 210v (12); *Leop Ico* 38/7, *Matth* 5/9, *Rom* 9/26, *1.Ioann* 3/1, 2 (7); *BibRadz Gen* 6/2, I 108v *marg*, *Ez* 15 *arg*, *Rom* 8/21, *1.Ioann* 5/2 (13); *BielKron* 4; *RejPos* 20, 29v, 57, 267, 300 (22); *GrzegŚm* 11, 38; *KuczbKat* 70, 100, 130, 140, 380; *RejZwierc* 141, 195v; *WujJud* 76, 93v, 111v, 138v; gdy pilnie záchowuiemy [słowo boże]/ bywamy odnowieni w fyny Boże. *RejPosRozpr* c4; *RejPosWstaw* [143⁴]; *BudBib 1.Gen* 6/2, 4, *Iob* 38/7; *BudNT Luc* 20/36; obietnice wízem fynom y corkam Bożym służące vczynione/ y czeńto ponowiáne bywáły. *CzechRozm* 172v, 33, 46, 69v, 97, 224v (22); fyn Adámow ma być przez krzeft święty przyiet w Chrześciáńłkie półpółtwo y obcowanie/ żeby fie iuż sftał fyne^m Bożym *KarnNap* A3v, A4v, Bv, Cv, C2v, Dv; *SkarJedn* 29; *SkarŻyw* A5v, 2, 3, 26, 268 (13); nie cí fą fynmi Bożymi w Chriftuśie/ ábo Chriftyány práwymi/ ktorzy ínfzych

prześląduią y morduią *CzechEp* 20, 195, 259, 303; *NiemObr* 12, 82, 97 [2 r.]; *LatHar* 106, 346, 581, 599, 687 (6); *KołąkSzczęśl* B2; *WujNT Matth* 5/9, *Luc* 20/36, *Ioann* 1/12, 11/52, *Rom* 5/2 (21); *PowodPr* 16; *SkarKaz* 84b, 117a, 276a, 484b, 637b (13).

»szafarz boży; boży szafarz« = *dispensator Dei Vulg* (6 : 1): fludzy kościelni y szafarze Boży [...] fwych włafnych żon niemaią mieć *KrowObr* 226; *OrzList* d3v; *RejZwierc* 97 marg, Bb, Mm3; *BudNT Tit* 1/7; Biłkup ma być bez przygány/ iako szafarz Boży *WujNT Tit* 1/7.

»światłość boża« (10): Toć yeft ono śwýete myáfto nowe złtępuyące z nyebá od bogá/ máyące śwýátłóć bożá *KromRozm II* t; *KrowObr* 43v; *Leop* *A3v; *Lucerna accensa* ieft Kápłan/ Duchem S. [...] oświecony: przeto/ áby [...] świecił człowiekowi Swieckiemu [...] śwýátłóćią nie fwą/ ále Bożá *OrzQuin* G3v; *KuczbKat* 10; *SkarJedn* 3, 8; nieboy fię ftarcze á zámkni oczy miły oycze/ wnetze śwýátłóć Bożá oglądálfz. *SkarŻyw* 305, 80; Śwýátłóć Boża wlfzędý świeći *ArtKanc* O4.

»śwýety boży« = *sanctus Dei Vulg* (90): panv bogv ieft wdzięcznieifze ftworzenie iego nad infze fwięte boże *SeklWyzn* F; *LubPs* ee; *KrowObr* 52v, 214v; *Leop Luc* 4/34; *BiałKat* 158; *WujJud* 183v; Znam cię kto iefteš/ śwýety Boży. *BudNT Luc* 4/34; *SkarJedn* 84, 348, 357, 366; Chwalenie Swýetych Bożych ieft śwýadectwo nálfzey dobrej woley. *SkarŻyw* 206 marg, A2, 125, 208, 358, 581 (26); *CzechEp* 78, 205, [380]; *NiemObr* 161, 170; *ReszHoz* 132; *OrzJan* 14, 103; Krolowa wfzytkich Swýetych Bożych/ modl fię zá námi. *LatHar* 505, 41, 43, 79, 175, 202 (32); *WujNT Mar* 1/24, *Luc* 4/34, s. 599, *Col* 3/12; *PowodPr* 34, 50; *SkarKaz* 579a, 634b, 636b, 638a [2 r.], 639a.

»tajemnica, tajemność boża; boża tajemnica« = *mysterium Dei, sacramentum Dei Vulg* (56 : 4): O niewymowné taiemnice Bożé zrzádenijé/ oto fgrzeflyf niešprawiedliwy a za to fkárán šprawiedliwy *OpecŻyw* 134, 33v; *PatKaz III* 99; Nułz co kołztuie piwnicá Toć więc boża táiemnicá *RejRozpr* G3; *KromRozm III* H2, H3; *KrowObr* 1, 54v, 130, 231v, 236v (12); *BibRadz Sap* 2/22, 1. *Cor* 4/1; Bog dał inny zakon Zydom flowny/ ktorego fie nie godźilo piłác áni obiáwiác káždemu dla tháiemności Bożey *BielKron* 462v, 132; *GrzegRóżn* N4; *RejAp* 84; *BiałKat* 11, 83v, 366 [2 r.]; *KuczbKat* 5; *WujJudConf* 66v, 148v, 150v; *RejPosRozpr* c2v, c3; *BudBib Sap* 2/22; *CzechRozm* 111, 191v, 259v; Bo iedną zapłátą wfzytcy wełpołek y z pány kupieni fą: iednychże Bożych táiemnic wczęstnikámi fą. *ModrzBaz* 89, 133v; między [...] szafarzmi táiemnic Bożych ieden muš być náwyżlfzy Piotr/ iako głowá wfzytkich *SkarJedn* 157; *SkarŻyw* A2, A5, 153, 243 [2 r.], 408; Wfpinamy fye do niebá/ Bożé táiemnice Vpátrując *KochTr* 11; *NiemObr* 83, 88, 89, 96; we dni głofu ániolá šiodmego/ kiedy pocznie trąbić/ dokona fię táiemnicá Boża *WujNT Apoc* 10/7, 1. *Cor* 4/1, s. 835, 861, Bbbbbbb3; Táiemnicé Bożé zákryte wiáry nálfzey/ káždy z nas lepiej wiárą zrozumieć [...] niźli flowy wczćić może. *SkarKaz* 277b, 80b, 205a.

peryfr. »tajemnice boże« = *Apokalipsa św. Jana* (2): tys poczeńnoftz ludu nálfęgo/ ktorą rzecz potwirdzaiątz fwięty Ián w taiemnitzach bożych piłfe w czwárté kapi: ijż widziál/ ono fwięci kladli korony fwé przed ftolcem *OpecŻyw* 189v, 188.

»testament boży« = *testamentum Dei Vulg* (15): Toć iafnie Teftament boży okazvie/ yż [...] wfzyftkim wiernym chrzełcijanom/ pan Chriřtus rozkazał pożywać ciałá/ y krwie fwoiei *SeklWyzn* c2, d4v, E [4 r.], e2, e3 [3 r.]; *Leop Eccli* 41/24; Iako czy cieřko zgrzełzily ktorzi zlamaly teftament

bożi *SeklKat* Y2; *ModrzBaz* 140v; Y możeż kto z ludzi teŃtamentowi Bożemu przygánić/ y iáki niedoŃtátek przyŃędzić? *NiemObr* 73; *SkarKaz* 517a.

»ustawa, uchwała boża; boża ustawa« = *praeceptum Dei Vulg* (34 : 5): *PatKaz I* 17; Bo zachouanye od grzechu pyeruorodnego yeŃt bycz nyepoddanym uŃtauye albo Ńtatutouy bozey uŃtauy *PatKaz III* 93; *SeklKat* V7; *KromRozm I* Iv; vŃtáwy Boże/ á vŃtáwy ludzkie/ ták fá dálekie/ y rozne od Ńiebie/ iá[k]o iefth niebo od ziemie? *KrowObr* 227, 227, 227v, 228, 229v *marg*, 230 (12); *BibRadz Ex* 18/16, I 251 *marg*, II 62 *marg*, 128 *marg*; *HistRzym* 115; *GrzegŚm* 7; *WujJud* 161v; *CzechRozm* 73, 256v; vchwały niezbożne w wiéŃŃzey fá wadze niź vchwały Boże y práwá ChriŃtuŃowe. *CzechEp* 80, 5, 113; *NiemObr* 170 [2 r.]; [owa sproŃnoŃć] ná ŃpráwiedliwoŃć Ńturmuie: y oney nie da Ńię roŃkurczyć: Boże vŃtáwy depce. *GórnRozm E3v*; *WujNT* 393; *SarnStat* 600, 601; *SkarKaz* 514b; *SkarKazSej* 698a. Cf »boży albo apostolski«, »boży i ludzki«.

»wcielenie boże; boże wcielenie« = *incarnatio Dei Cn* (12 : 1): *OpecŻyw* 13v, 183v, 184v; doŃtateczna chwála w nyebye bycz nyemogła przeŃz wczyelena bozego *PatKaz III* 99, 98v, 99, 106, 143; iako rano [prorok] wŃtawał na modlitwy rozmyŃláiácz taiemnice wcielenia bozego *WróbŻoŃt* aa2v, aa3, aa3v; *RejPs* 27; *NiemObr* 137.

»wieczera boża« = *cena Dei Vulg*: [anioŃ] záwołał gŃoŃem wielkim mowiácz [...] Chodźcie y zgromáďcie Ńię ná wieczeraŃ wielká Bożą *WujNT Apoc* 19/17.

»wojny boże« (3): Ńtárożytny Zbor [...] woyny Ńwoie/ woynámi Bożemi zwał. *ModrzBaz* 114; *SkarJedn* 389; TyŃ nie brukowy żołnierz/ pogránicznego nieprzyiáciela bijeŃz/ y woyny Boże odpráwuieŃz *SkarKaz* 313b.

»wola boża; boża wola« = *nutus Dei Mącz, fatum Calag, voluntas Dei Vulg* [w tym: wedle, wedlug itp. wolej bożej; *secundum voluntatem Dei Vulg* (28); z woli bożej (47); (z) za wolą bożą; *in voluntate Dei, per voluntatem Dei, Deo volente Vulg* (16); przez wolę bożą; *per voluntatem Dei Vulg* (7); bożą wolą (1)] (382 : 27): Ńtáń Ńie wola boża *OpecŻyw* 99v, 8v, 54, 193; *PatKaz II* 77v; *PatKaz III* 99v, 114, 138v; *LibLeg* 6/191v, 11/166; nye waŃzac Ńie to chcywoŃciá Ńtało ale bożą wolą izem tu poŃlań *HistJóz* D4v, E4v; *GlabGad* L7v [2 r.]; *RejPs* 53 *marg*, 196 *marg*, 205v, 206 *marg*, 221v; *SeklWyzn* b3v, C, d2v, e4; *RejJóz* N7; *SeklKat* A6, S2v [2 r.], X3v, Z3v; *RejKupSekl* a3; *MurzHist* D2, E2, O; *MurzNT* A4, 21, 76, 78v, 126 [3 r.]; *KromRozm II* k3 [2 r.], k3v; *KromRozm III* E8, K2v, O6v; Ale táka Boża wola bylá/ By ty Ńemná w ŃpoŃecznoŃci żyá. *BielKom* G6, G6v; *GliczKsiáż* B6v, H; gdy Ńie z wolą Bożą zgáďzac bęďziemy/ wŃytki Ńpráwy náŃze beŃpyeczne bęďá. *LubPs* aa2 *marg*, A4; K2v *marg*, R6, Xv *marg*, Z5 (18); *GroicPorz* c4v, ppv; *KrowObr* 53v, 64, 187; *RejWiz* 49v, 57v, 110v *marg*, Cc4; *Leop Hebr* 10/36, 1.Petr 4/19; *LeszczRzecz* A2v; *BibRadz I*2, Gen* 1/3, I2 *marg*, *Gen*, 18/19, *Act* 16 *arg* (15); *OrzRozm* A3v; *BielKron* 36v, 42v, 49, 98v, 342v (25); *Omnia Dei nutu ducunt[ur]*, wŃiŃŃtko Ńie dzieye wedle Bożej wolej *Mącz* 95d; *SarnUzn* H5v; *LeovPrzep* E4v; *RejAp* 104v, 106; *HistRzym* 38v, 77, 121, 121v [2 r.]; *RejPos* 34 *marg*, 39 *marg*, 147v *marg*, 167, 172v (9); *BiałKat* 33v, 176, 190v, 208v, 366v (8); *KuczbKat* 320, 395 [3 r.], 400 [3 r.], 416; *RejZwierc* A3, 73v, 87, 154, 244; *WujJud* B3, 43, 107 [2 r.], 214v; Dźiwnym á niewymownym kŃtaŃtem/ nie dzieie Ńie nic ná Ńwiećie mimo wolą Bożą *WujJudConf* 65, 66v, 67v, 214; *RejPosRozpr* b3; *RejPosWstaw* [21²], [21³]v; *BudBib* I 154v *marg*, *MycPrz* A4v; Bo ktoby czynił wolą Bożą/ ten brát moy/ y ŃioŃtrá moiá/ y mátká iefť.

BudNT Mar 3/35, c2, 1.Cor 1/1, 1.Thess 4/3, 1.Petr 2/15; Iák Krolá z wolą Bożą dla Cnoty obráli/ Y iák go do Kráková świetno przyimowáli. StryjWjaz A3, C2; CzechRozm 6, 59v, 80v, 92, 198v (47); PaprPan Ff; KarnNap Ev [2 r.]; ModrzBaz 18v, 108v; SkarJedn 44, 203; Calag 253a; SkarŻyw 2, 13, 15, 31, 131 (44); StryjKron 717; Chriřtuřowe wybićie kupcow z kořciołá/ było wedle woley Bożey CzechEp 49, kt, 27, 58, 80, 250 (14); NiemObr 5, 6, 11, 13, 70 (13); KochMRot C2v; ReszPrz 10, 11, 23, 24, 44 [2 r.]; on Bálwan Wittemberfki Luther řwoim zwolennikom pićkná á práwie z wolą Bożą [...] zgodná łáćinę dawał ReszList 154, 154, 169, 187; WerGořc 204, 209; WerKaz 298, 301; WisznTr 9; ArtKanc K20, N3v; PaprUp E2; ActReg 29, 30, 31, 32, 106 (6); Kogoż morřki řzum y gwałtowne řiły/ Nád wolą Bożą kiedy zátopiły? GrochKal 12; Phil M; GrabowSet V4; OrzJan 49; LatHar 579; A co řię z wolą Bożą zgadza nie ieřt zła rzecz KołakCath C; KołakSzczęřl C3 [3 r.]; WujNT 19, Act 18/21, s. 508, Rom 1/10, 1.Petr 4/19 (41); WysKaz 1 [2 r.], 34; Ale podług mieyřcá y czářu [...] ziechác řie do grómády koronnéy/ y [...] ten Akt Electionis podług woley bożéy do řkutu řłufzného przywićić SarnStat 117, 63, 134, 406, 882, 892 (8); SiebRozmyřl Av, F3; KmitaSpit C2; PowodPr 21, 75; SkarKaz 119b, 240a, 310a, 422b, 489a (6); VotSzl A4; Niech řię dzieie Boża wola. KlonWor 77; SzarzRyt C3v. Cf »rozkazanie boże«.

»boże (w niebo) wřtápienie« (8): *OpecŻyw 173; Boże w niebo wřtápienie [currus Dei] z dzieiác tyřieci rozmaite/ tyřiaczmi tych będice ktorzy řie będą radować WróbŻořt 67/18; KromRozm I H3; Yáko kyedy řye był wřłczáł řpor w Hyeruzálem/ rychło po bożym wřtápyenyu/ myędy żydy á pogány KromRozm II g2, c2, e, x3; ReszPrz 18.*

»wszechmocność boża« (7): *SeklWyzn g; KrowObr 97; LeovPrzep G4v; kthore tho dobrá wićřtře řwiádectwo dáię mądrořci/ á wřzechmocności Bożey/ niź řłoneczna řwiátłoř GórnDworz Gg4v; A wřzyřcy im nagłębey rozumy řwoie okazać chcieli/ tym nabrzydliwiey (bez wiadomořci o wřzechmocności Bożey [...]) błádzili. StryjKron 1; WujNT 171, 787.*

»wymowy boże« = *sermones Dei Vulg (12); zásię potrzebuiecie żeby was vcżono/ ktore řá porzádki poczátku wymow Bożych BudNT Hebr 5/12; CzechEp 107, 140, 142, 150, 183 (8); Y z ktoregoż piřmá ř. ty wymyřły wźięte/ y řáli to wymowy Boże? NiemObr 144, 98 [2 r.].*

»wyrok boży; boży wyrok« (19 : 3): *Tákowe řługi kořciołá Świętego/ tzářem Duch Święty zowie [...] obłokámi rořę y wyroki Boże wipulřtzáięcymi KrowObr 5, 20; BibRadz I 16 marg [2 r.]; RejPosWřtaw 42; Pytał ich/ ieřli tu ieřt/ iáki Páńřki Prorok/ Ktoryby nam dał Boży/ dořtátecźny wyrok. HistHel D2; Miecźnik w pochwach zás oddał [miecz] Arcybiřkupowi. Ktory on ták przypařał Krolowi do boku/ Winřzuiác mu zwycięřtwá/ z Bożego wyroku. StryjWjaz C3; Bo to napewnieyřza ná wyrokách Bożych wiernym przeřtawác CzechRozm 96v, 54, 96v, 193, 229, 230v (7); CzechEp 43, 46, 115, 123, 325; NiemObr 4, 82, 180.*

»zakon boży; boży zakon« = *prawo boskie zawarte w Piřmie řwićtyym; lex Dei, lex Domini Vulg (226 : 3); OpecŻyw 3, 76, 112, 121v, [123] [2 r.]; PatKaz I 5; BielŻyw 96; Oto vczy prorok iź pychy nikt nie řłumi iedno zakon boży peřniác. WróbŻořt oo2v, Bv, 1/2, nn4v, 118/1, k. nn7 (7); RejPs 225; Práwie według zakonu bożego Patrźmy řwego/ nic nam do cudzego RejRozpr K3; SeklKat E2, N3v; RejKup x4v; KromRozm I D3v, N4; MurzHist C; MurzNT 91 [2 r.]; KromRozm II n2; KromRozm III F5, K4; DiarDop 103; MrowPieř 7/123; LubPs R5v; GroicPorz y4; KrowObr 40, 44, 50v, 226, 227v*

(16); *Leop* 4.Reg 17 arg, 2.Par 14/4, *Eccli* 27/13, 2.*Mach* 8/21, 3.*Mach* 7 (9); *BibRadz* I*2, 103v żp, 2.*Esdr* 10/28, 1.*Mach* 10/14, *Rom* 8/7; *BibRadzBaz* ktv; *OrzRozm* F; Y nápiłaf to Iozue onego dnia w kfięgi wieczne zakonu Bożego *BielKron* 48v, 87, 90v, 96v, 463v (9); *GrzegRóżn* A2v; *Mącz* 148a; *OrzQuin* L3, N, T4, V2v; *SarnUzn* B2; *LeovPrzep* Hv; *RejPos* 98; iáko duch ożywia ciáto/ ták Kryłtus ożywia y oświeca w nas Zakon Boży/ ábychmy go rozumieli *GrzegŚm* 55; *KuczbKat* 245; *RejZwierc* 33v, 35v, 42, 43v; Grzech nic nie iełt inłzego/ iedno przełtápienie Zakonu Bożego *WujJud* 63v, 74, 74v, 80v, Nn6v (14); *WujJudConf* 39v, 43, 76v, 188, 211v (8); *RejPosWstaw* [21²], [41⁴]; oni 70 tłumacze [...] zákon Boży zięzyka Hywreykiego na Grecki przełozyli *BudBib* I b4v, *Ios* 24/26; *BudNT Rom* 7/22, 25; choć zakon Moyżefzow vftáł/ wżákże zakon Boży wieczny iełt *CzechRozm* 87v, 67, 68v, 82v, 83v, 85v (29); Gdy vsiędzie Krol ná Stolicy Krolełtwá fwego/ niech Zakon Boży od Offiárnikow weźmie/ á niech go czyta *ModrzBaz* 17, 9 [3 r.], [16]v, 75; *SkarJedn* 234, 235; *SkarŻyw* 41, 48, 262, 372, 501 (17); *CzechEp* 108, 167, 369, [380]; *NiemObr* 71 [4 r.], 170; *WerGośc* 208; *ArtKanc* M3, N12; *LatHar* + + +2, 316, 394, 518; *KołakSzczęł* B4v; Abowiem kocham fię w zakonie Bożym według wnątrznego człowieká. *WujNT Rom* 7/22, s. 64, *Rom* 7/25, 8/7, s. 557, 1.*Cor* 9/21 (10); *WysKaz* 6; *GrabPospR* N3; *PowodPr* 27, 29, 39, 41, 47 (14); *SkarKaz* 39b, 40a, 119b, 121b, 278b (9); *SkarKazSej* 668b [2 r.], 678a, 678b, 679b, 705b; Pomni ná zakon Boży/ y ná boiażń iego: Strzeż fwego vboftwiczká/ nie pragni ludzkiego. *KlonWor* 41. Cf »słowo boże«, »boży i kościelny«, »boży, przyrodzony«.

»zbor, zebranie, zgromadzenie boże (-y)« = *ecclesia Dei*, *foedus Dei Vulg* (27); *KromRozm III* B2v; *RejPos* 124, 137, 227v; A dla tego tedy poczęły fię ziáwiáf rozliczne y rozmaíte záburzenia/ między Kościóły á zebrániem Bożym *WujJudConf* 5, 191, 211v [2 r.]; [w *Giwehonie*] był namiot zgromádenia Bożego/ ktory był vdziáłaf Moiżefz slugá Iehowin *BudBib* 2.Par 1/3, b, 2.*Esdr* 13/1; *BudNT* a6, 1.*Cor* 1/2, 11/16; *CzechRozm* 155v, 196, 241; á iáko będzie Zbor Boży rządzić: Kto włáfnego domu fwego rządzić nieumie? *ModrzBaz* 23, 33, 129, 132; *CzechEp* 25, 85; wy brácia/ ftáliście fię násládowncámi zborow Bożych *NiemObr* 9, 33, 179, 180. Cf »boży i Chrystusow«.

»zmartwywstanie boże; boże z martwych wstanie« (1 : 1): Pieśń o Zmartwywftaniu Bożym. *SeklPieś* 15; *ArtKanc* F2v.

»zrządzenie, (roz)zrządzenie boże; boże zrządzenie, boży zrzáde« = *fatum Mącz*, *Calag* (23 : 6): a to fię ftáło bożym zrzádenijm *OpecŻyw* 120, 118v; *PatKaz III* 138v; *FalZiołUng* V 119; *KromRozm I* I3; *GroicPorz* mm v, pp4; *LeovPrzep* a2 [2 r.]; *Mącz* 118c; Y ftáło fię z zrzádenia Bożego/ że lew dziećię porzucił krom obrázenia. *HistRzym* 129, 124, 134v; *BiałKat* 33v; Bo kto fię zwierzchności álbo wrzędowi fprzećiwia/ BOżemu zrzádeniu fię fprzećiwia *WujJud* 107; wżytko torem fwym wedle rozrzádenia Boże⁶⁰ [się] fpełniło *CzechRozm* 91, 164; *ModrzBaz* 49v; Gottes wille. Boża wolá. Boży zrzáde. *Calag* 253a, 51a; *SkarŻyw* 15, 243; *NiemObr* 70, 72; Skarb drogi miłości Bołkiey/ Spuścił fię w żywot pánieńki/ Zrzádeniem Bożym wćielony *ArtKanc* C3v; *WujNT* 116, 403; *SarnStat* 155. Cf *W formułach dyplomatycznych*.

»żywot boży« = *vita Dei Vulg* (2); *BibRadz Eph* 4/18; ábyście fię więcey nie fpráwowáli iáko [...] Pogánie [...] będaf oddaleni od żywotá Bożego dla niewmieiętności która w nich iełt *WujNT Eph* 4/18.

Zestawienia: »Baran(ek) Boży« = *symboliczna nazwa Chrystusa; agnus Dei Vulg [w tym: Baran Boży (1)] (57):* Oto baranek boży/ oto który ludzkie grzechy gładzi. *OpecŻyw* 38v, 38v; Iezu prawdziwy baranku Boży ienżes od Iana krzciciela vказan być raczył. *TarDuch* Bv; *RejKup* dd2v; *MurzNT Ioann* 1/29, 36; *KrowObr* 68v, 69v, 81v, 182; *Leop* *2v, *Ioann* 1/29, 36, VVv; s they [panny] fie vrodzi báránek Boży niepomázány zbawiaiać wśytki *BielKron* 19; *RejAp* 12v; *HistRzym* 83v; *RejPos* 12, 16v, 81, 176, 180 (10); *BialKat* 288v; *RejPosWstaw* 22; Báránek Boży zá cię fię ofiáruie *SkarŻyw* 91, 113, 119; czym śmierdzi Kátoliká Rzymfka przed máiefátém páná zaftępow/ y przed Báránem Bożym. *CzechEp* 27; *ArtKanc* I5v; Báránku Boży który zgładzałz grzechy świátá wśyftkiego Zmiłuy fię. *LatHar* 178, 86, 102, 132, 178, 221 (15); *WujNT* 301, *Ioann* 1/29, 36, s. Xxxxx4v; *WysKaz* 26; *SkarKaz* 158b, 515b [2 r.].

»Bicz Boży; Boży Bicz« = *Attyla (6 : 1): MiechGlab* 55; *Attilá* [...] bicz Boży/ ftrách świátá. *BielKron* 298, 298; *SkarJedn* 191; *Attylá* biczem Bożym zwány/ iáko ieft od Leoná zwyciężony. *SkarŻyw* 317 *marg*, 317; *StryjKron* 61.

»Ciało Boże; Boże Ciało« = *eucharistia Murm, Mymer¹ [w tym: Ciało i Krew boża (8)] (98 : 27): BierRaj* 19, 19v, 20; ludzie maia fie gotowatz ku śmierci/ przez pokutę/ cialo bożé/ a przez ofstateczne pomazanié. *OpecŻyw* 178v, 93, 178v; *OpecŻywSandR nlb* 3v; *PatKaz I* 12v; yze kapłany [...] byuafia poszwyczeny od byskupa aby byly dostoiny pyastouacz y ofyrouacz czyalo boze za rodzaj ludzky *PatKaz II* 37v, 37v [2 r.], 38v [2 r.], 39v [5 r.], 44v, 70; *PatKaz III* 135, 137 [2 r.]; *Murm* 130; *Mymer¹* 7v; *WróbŻółt* H2v, H3, Q4, Q4v, 87 (7); *SeklWyzn* Ev [2 r.], e2, e2v, e3; *SeklKat* V2; iż wteyto śwyátosci nye yeft cyálo boże áni krew/ ále profty chleb y wino *KromRozm I* G3, F4v, G2v, [H3], I2, I4 (11); *KromRozm II* q3, v3v; *KromRozm III* D3, E8v, Fv, K3v, L (6); *OrzList* b2 [2 r.], fv, f2v; w Czechách ludziem dawáli ciálo Boże pod dwiema ofobami. *BielKron* 283, 185v, 206v, 323, 369, 385 (22); *GrzegRóżn* L4; *BialKat* 323v; iż ludzie wierni/ przez ten Sákráment Pokuty/ ku przyięciu Świátosci Bożego Ciála fpořobni y godni sie sftawiaia. *KuczbKat* 215, 160 *marg*, 175, 185, 410 *marg*, 420 (13); Bo około Sákrámentu Ciála Bożego [...] nigdy fie práwi Luterani [...] z Helwetami y z Hugonotami niezgodzą *WujJud* 14v, 33, 71v, 165, 180 *marg*, 250 (11); *WujJudConf* 180; Twierdzą/ ifz fię nie tylo słowem Bożym/ ále y Modlitwą Kápláńfká ftaie Ciało Boże y Krew ná Ołtarzu *SkarJedn* 345, 231, 232, 272, 317, 345 (9); Bernat S. odpráwiwfzy Communiá/ ábo vzywánie przenachwálebnieyfzey świátosci: wziął ciálo Boże ná pátyne *SkarŻyw* 165, 160, 165, 168, 278, 320 (31); *StryjKron* 672; *CzechEp* 191 *marg*; *ReszPrz* 40; Podobnego fzyderftwá Haeretykowie dziś vzywáia: bluzniac rozmáicie naświętfzy Sákráment ciála Bożego/ y boftwo P. Chriftuřowe złączone z człowieceńftwem. *WujNT* 57; *SkarKaz* Oooo2b.

»Ciało Boże; Boże Ciało« = *nazwa święta (20 : 17):* odpufty [...] fą dany na fzwýto bozego czyala. *PatKaz I* 16, 3; *LibLeg* 6/119; *ZapWar* [ca 1540] nr 2598; Item powyada yfch zbrathem Zidowy ze wronek dwv konyu wzyall zwoza therafz wboze czyalo; *LibMal* 1547/134v; *GroicPorz* k2, 1; *Goski* A9v; *OrzRozm* G2v; [Urban czwarty] vftáwił święćic dni Bożego ciála s procesyami *BielKron* 183v, 183v *marg*, 207v, 400v; *WujJud* 241v; *ZapKościer* 56 [2 r.]; Miechouius piřze [...] iż po Bożym ciele złożył Siem Krol Kázimirz w Lublinie Polakom/ y Litwie *StryjKron* 611; gdy ono Przyidzie święto ich/ ktore ciálem Bożym názywáia/ ono ciálo [...] nořzac [...] przed nim vpádáia *CzechEp* 191;

ReszList 192; *LatHar* 323, 356, 381, 474, 742 (8); *WujNT* 167, 328 *marg*, 349, 606 *marg*, *Vvvvv3v* (6); *SarnStat* 730, 734, 736, 744.

»boże ciało« = *prawdopodobnie kapliczka lub figura*: Zeznal yfch spawlem thowarziífem íwem, kony trzech na blonyv za bozym czyalem zabili, fktorych fkori odarwíchi Garbarzevi yednemv przedali *LibMal* 1545/107.

»kościół, kaplica Bożego Ciała« (3): [*król Kazimierz*] Kościół Bożego ciáá kofzthownie dał poftáwić w Kázimierzu *BielKron* 376; Zawifzá s Kurozwák [...] w Krákwie pochowan w káplicy Bożego ciáá *BielKron* 378, 376.

»dom boży« = *świątynia; templum Mącz, Cn; domus Dei Vulg, Cn; domus Domini, templum Dei Vulg; aedes sacra, basilica, delubrum, dominicum, fanum, sacrarium ritus Christiani Cn (178); OpecŻyw* 59v; *TarDuch* A5; Będę pełnił żądliwe ofiary [...] w pałaczu domu bożego w poľrozdku ciebie Ierufalem. *WróbŻoít* 115/19, H8, 67/13, 131/1; *MurzNT Matth* 12/4, *Mar* 2/26; *LubPs* O; O krámárze niebogoboyni/ tzeufz zdomu Bożego vtzyniliífie Lotrowfá iáfkinia? *KrowObr* 77v; *Leop Iudic* 20/18, 1.*Esdr* 6/3, 7, 12, *Eccle* 4/17 (20); *BibRadz* 1.*Esdr* 3/8, 1.*Par* 23/28, 2.*Par* 24/7, 2.*Esdr* 6/10, *Dan* 1/2 (9); Przed zbudowánim domu Bożego czynili [*Żydzi*] ofiáry ledá gdzye *BielKron* 39, 35v, 38, 38v, 39, 48 (77); Domus etiam pro templo accipitur, Kościół/ Boży dom. *Mącz* 94b; *OrzQuin* Aa3v [3 r.]; *RejPos* 144 *marg*; *KuczbKat* 405; Ten dom [*ratusz*] może zwáć dom Boży/ Iefli fie w nim cnotá mnoży *RejZwierc* [238]; *WujJud* 29v; *BudBib Gen* 28/22, 4.*Reg* 16/14, 2.*Esdr* 13/9, *Tob* 14/6, 2.*Mach* 14/33 (20). *CzechRozm* 235v, 253v; *SkarŻyw* A4v, 347 [2 r.], 356; *CzechEp* 47, 50, 51; *LatHar* +4, 474; Haereticy domy Boże obracáią w iáskinie zboycow. *WujNT* 167 *marg*, *Matth* 12/4, *Mar* 2/26, s. 167, *Luc* 6/4, *Yyyyy4v*; WSzyftki domy Bożé álbo Kościoły/ we wfzytkich ich práwiéich [...] chcemy wfále záchowác. *SarnStat* 181 [*idem*] 628, 890; *PowodPr* 52, 53, 83; krolowie/ y kfiáżetá/ dżiwne drogiemi ochędoftwy domy Boże ozdobili *SkarKaz* 456b, 453a, 454a, 455a, 455b, 456b (10); *KlonWor* 48.

»Duch Boży« = *trzecia osoba Trójcy Świétej; spiritus Dei Vulg (5); GrzegRóżn* K2; *CzechRozm* 14; *SkarJedn* 281; y widział Duchá Bożego sftepuiącego iáko gołębicę *WujNT Matth* 3/16, 13. Cf »świéty i boży«.

»Dziesięcioro Przykazanie Boże; Dziesięcioro Boże Przykazanie« = *Decalogus Mącz (15 : 8)*: Maż pyrwei wiedziec/ że to dziefięcioro Boże przikazanie dał był pan Bog Moizeífowy *SeklKat* G4v, B2, X; *KromRozm II* k2v; *Leop Ex* 20 *arg*; *BibRadz I* 104 *żp*; [*Mojżesz*] vkazał dwie tablicy dzyefięciorá przykázanía boże⁸⁰ pálcem Bożym nápiáfane. *BielKron* 35, 44, 465; Decalogus [...] Dziefięcioro Boże przikazánie *Mącz* 78d; *HistRzym* 40, 60v, 83v; *KuczbKat* 345; *WujJud* 78v; *CzechRozm* 97v, 99v, 101; Wyliczenie krotkie grzechow przeciwko Dżiefięciorgu Przykazániu Bożemu popełnionych. *LatHar* 113, + +8v, 112, 133, 748.

»Dziewica Boża« = *Maria*: błogofłáwiona dziewico Boża odpuść mi/ á modl fie zá grzech moy. *SkarŻyw* 184.

»kościół boży; boży kościół« = *zgromadzenie wiernych; ecclesia Dei, templum Dei Vulg (860 : 7)*: [*Panna Maryja*] ta wzyuoczye matky ducha ízwyáfego pelna zawzdy wkołzczyele bozym myefzkacz bądzye *PatKaz III* 105v; *WróbŻoít* aa4; *RejPs* 108; *SeklWyzn* d2v; *KromRozm I F*, F4v, Ov [2 r.], O2;

MurzNT 56, 116; kołcyoł boży prawdziwy nye błądzi *KromRozm II* y2v, a2v; *KromRozm III* A7, B4v, C3, E7, H4v (77); *DiarDop* 103, 109; *LubPs* A3v, A4, N4v, Q3 marg, cc2v (29); was połtawił Duch Święty ábyście pálli kościół Boży *KrowObr* 130, 101v, 131, 178v, 222v, 237 (33); *Leop Sap* 3/14, *Eccli* 50/7, *1.Cor* 15/9, *Gal* 1/13, *Philipp* 3/6 (7); Nieieftem iáko Kaim/ niemáiąc ná świećie to ieft w Kołćiele Bożym pewnego mieycá *OrzList* d3v, d2v, e, e4, h2v, g (15); *BibRadz I* *4v, *Ps* 41 arg, I 311 marg, 178v, *1.Cor* 3/17 (21); *OrzRozm D2* [2 r.], D2v, F3v, M2, P4; *BielKron* 3, 265v [2 r.]; *GrzegRóżn* G3v, Mv, Ov, O2v; [kacercz] mordował dułze ludzkié/ y Dyabłu ié z Kościółá Bożégo wydawał *OrzQuin* Aa3v, G4, K3v, M4, M4v (16); *SarnUzn* Bv, B2v, B4v, E2v, G4v (14); *RejAp* 96, 138; *RejPos* 137 marg, 153v, 198v, 261v, 295 (8); *RejPosWiecz*³ 97v; *BiałKat* 41v, 118v, 121, 126, 386 (14); tylko w fámym Bożym Kościóle á nigdzie indzie nayduie sie chwałá prawdziwa *KuczbKat* 80, 165, 215, 285, 390; *RejZwierc* 47, 126, 258; *WujJud* 8v, 82v, 122, 138v, 194 (42); Abowiem przez Krzeft zołobná káždy bywa w Kościół Boży włzczepion. *WujJudConf* 219v, 6, 143, 151v, 186, 201v (42); *RejPosRozpr* b4v, c2, c2v, c3, c4 (15); *RejPosWstaw* 42, 143v, [143⁴], [143⁴]v; *BudBib* 3.*Esdr* 8/67, *1.Mach* 1/47; *BiałKaz* M4; *StryjWjaz* C2; *CzechRozm* 165, 182v, 184, 184v, 191; *KarnNap ktv*; *ModrzBaz* 34v; Iáko może być kościół Boży ná ziemi iednym ciáłem/ gdy iedney głowy mieć nie będzie? *SkarJedn* 55, 27, 37, 40, 61, 157 (174); *Oczko* 30; *SkarŻyw* A4, A5v, 92, 165, 279 marg (119); *CzechEp* 30, 97, 374, [397], [398] (7); *NiemObr* 12; W Kościóle BOżym chrześcijáńskim [...] nie ieft inży fundáment/ iedno písmo święte *ReszPrz* 52, 4, 22, 24, 40, 101 (27); tákże y ci co z łodki kościółá Bożego wypádli [...] zbáwieni być żadná miárą nie mogą *ReszList* 192, 147, 152, 180, 184, 188; *Paprup* Dv, L4; *OrzJan* 95; *LatHar* 124, 245, 262, 376, 508 (27); *KołakSzczęśl* Cv; Pan Chrístus ieft głową przednieyżá kościółá Bożego. *WujNT* 669, 21, 93, 136, *2.Cor* 6/16, *1.Tim* 3/5 (62); *WysKaz* 19, 36; *JanNKar* A3 [2 r.], A3v; *SarnStat* 4, 199; *PowodPr* 2, 22, 25; do Kościółá Boże^o ábo owczárniey drzwiami ieft Chryftus *SkarKaz* Oooov b, 2v, 43a, 81b, 457b, 550b (39); *SkarKazSej* 700a, b; *KlonWor* 48. Cf »boży i krześcijáński«, »boży i Chrystusow«, »powszechny to jest boży«.

»krolestwo boże; boże krolestwo« = *regnum Dei Vulg* [w tym: przyszło, blisko jest itp. krolestwo boże (28); (wn)ić do krolestwa bożego (36)] (276 : 2); *OpecŻyw* [61], 90; nye w mouye zalezy krolestwo boze ale włamey cznoczye *PatKaz III* 150; *SeklWyzn* Fv; *SeklKat* 64, L3v, T4, V3, X2; *KromRozm I* M2; *MurzNT Mar* 1/15, 9/46, 15/43, *Luc* 6/20, 7/28 (14); *KromRozm II* d4v, o4, r4 [2 r.]; *KromRozm III* A6v, B2v, P2; *GliczKsiąż* I3; przez wielkie trudności muśim wnidż do krolestwá Bożego. *LubPs* Z4, B2v marg, dd2, dd4 marg; *GroicPorz* kk4; *KrowObr* 6, 21, 33, 153v, 180v (7); trudno ieft tym ktorzy w pieniądżách duffáią/ wniść do krolestwá Bożego [intrare in regnum Dei] *Leop Mar* 1/15, 10/15, 23, *Luc* 8/1, 14/15 (15); *BibRadz Matth* 21/43, *Mar* 4/30, *Luc* 13/28, 21/31, *Rom* 14/17 (25); *OrzRozm* A2, C, D4v; *OrzQuin* F [2 r.], N3 marg; *SienLek* T4v; *RejAp* 97; *GórnDworz* Gg; *RejPos* 12, 62v, 77, 152, 216v (15); Krolestwo Bożé przybliżyło fye wam [bibl *Luc* 10/9] *BiałKat* 171, 103v, 133v, 198v, 221, 353v; Krolestwo álbo Pánowánia Boże należy ná łowie Ewángeliey y Duchu Świętym. *GrzegŚm* 33, 11, 33 [2 r.], 41, 43, 57 [2 r.]; *KuczbKat* 116, 320, 390 [3 r.], 435; *WujJud* 78, 94, 115v, 203v, 204 (8); *WujJudConf* 84v, 88; *BiałKaz* B2v; Iesli lepak duchem Bożym ia wyrzucam czárty tedyć na was przyłzło krolestwo Boże [pervenit in vos regnum Dei]. *BudNT Matth* 12/28 [idem *WujNT*], *Luc* 10/9, 11, 18/16, 17, *1.Cor* 15/50 (9); *CzechRozm* 7v, 27v, 87v, 184v,

185v (8); *KarnNap* A3v, Bv; kto kroleństwá Bożego nie przyjmie iáko dziecię/ nie wnidzie do niego, [bibl *Luc* 18/17] *ModrzBaz* 10, 10 [3 r.], 67v; *SkarŻyw* 32; *CzechEp* 32, 80, 175, 309, 325; *NiemObr* 9, 14, 74, 78, 90 (10); *ReszHoz* 127; *WerGośc* 212, 268 [2 r.]; Ani nieczyści/ áni cudzołożnicy [...] Bożego kroleństwá otrzymac mogą. *WerKaz* 300, 293; *ArtKanc* N3v; *LatHar* 445, 706, 714, 717, 726; Błogofławieni vbodzy: boć wálże ieft krolestwo Boże. *WujNT Luc* 6/20, *Matth* 12/28, *Mar* 1/14, s. 551, *1.Cor* 15/50, *Zzzzz3* (76); *WysKaz* 10, 32; *SkarKaz* 44a, 82a, 84b, 242a, 312b (7); *SkarKazSej* 679a; *KlonWor ded* **3. Cf *Przysłowia*.

»Lew Boży«: Aryel przekłáda się Lew Boży/ Ták zwano kościół Ierufzálimfki iż był ná kíztałt lwá zbudowan *BudBib Is* 29/1 marg.

»Matka, Matuchna Boża; Boża Matka« = *Dei mater Murm, Mymer*¹ [*Matuchna Boża tylko OpecŻyw* (10)] (179 : 8): ij zali to mály ímętek był matuchnie bożeé ij Iozefowi świętemu/ iijby takowe dziecię [...] przez ímiertz okrutná ítracitz mieli. *OpecŻyw* 28, 3, 12, 151, 183, 187v (20); *OpecŻywSandR nlb* 5; *PatKaz I* 1, 3, 9, 10, 18v; Oto y wízYTEK ízwyath są dzyíz uefely yfch są poczála mathka boza czyítha panna wzyuoczye ízwyáthey hanny *PatKaz II* 86v, 44v, 52, 71, 73v, 75 (36); *PatKaz III* 88, 89, 90, 144v, 148 (17); *Murm 1; Mymer*¹ 2v; *SeklWyzn* e4v; *RejJóz* C6v; *RejKup* g8v; *KrowObr* 152, 162, 164; *Mącz* 393d, *RejZwierc* 234v; *WujJud* 26v; *SkarJedn* 232; *SkarŻyw* 111, 119, 174, 198, 243 marg (33); *ReszPrz* 37; *ArtKanc* B2; *PaprUp* I2; O Páнно/ ná rátkunk/ mnie záváždy chętlíwa/ Corko Boża/ Boża mátko dobrotlíwa *GrabowSet* R4v; Święta Mária Mátko Boża/ modl się zá námi grzełznymi *LatHar* 7, 8, 67, 331, 409, 465 (30); *WujNT* 195 marg, 293, 533; *SiebRozmyśl* F3v; *PowodPr* 32; Niech nie równáią fłóncá z gwíazdámi: náśwíętlzey mátki Bożey z innemi niewiáftámi. *SkarKaz* 549b, 40b, 549b, 576a, 578b, 579b (22); *SkarKazSej* 685b; *KlonWor* 46.

»u Matki Bożej« = w kościele pod wezwaniem Matki Bożej (2): [*Szafraniec*] pomordował ty miełzczány/ [...] ktore do Kráková przywiezyono/ y pochowano v Mathki Bożey w kościele w íednym grobie. *BielKron* 397, 407.

»Boże Narodzenie; Narodzenie Boże« = nazwa święta (59 : 3): *Murm* 11; *Natalis Christi. Christag.* Boze narodenie *Mymer*¹ 8v; *MiechGlab nlb* 8, 34; w wigíliá Bożego narodenia w noci máło było gwíazd *LudWieś* B, A4v [2 r.], B [2 r.], Bv, B3v; *LibMal* 1554/187, 189v; *Diar* 42, 43; IAwni złoczyńce y w dzień Święty mogą być ná mękę wedle Práwá dáni/ y w dzień Wielkonocny/ y Bożego Národzenia *GroicPorz* hh2v; *KrowObr* 168, 168v; *Goski* 16; *BielKron* 149v, 170, 214, 215v, 365v (7); *Feriae natalitiae, Boże národzenie. Mącz* 121b; *RejPos* 14v, 225v; *WujJud* 226; *StryjWjaz* B; *SkarJedn* 239; *SkarŻyw* 1; *ReszList* 144; *ActReg* 14; *GostGosp* 34, 76, 86, 90; *LatHar* 126, 391, 400, 401, 742 [2 r.]; Lekcyá ná wtorey Mízey Bożego Národzenia y w októwę Národzenia Bożego. *WujNT* 746 marg, 1 marg, 197 marg, 198 marg, 301 marg, 522 marg (14); ZAdné miáfto áni wieś od Bożego Národzenia blítko przyízłégo poczáwfy: Podwoody dármó dáwác nie má *SarnStat* 974; *SkarKaz* 483, 483 źp. Cf *Przysłowia*.

»Przemíenienie Boże« = nazwa święta: Przemíenienie B. *Goski* A11v.

»Syn Boży; Boży Syn« = *Chrystus; Filius Dei Vulg* (2196 : 30): *OpecŻyw* 8v, 9v, 160, 184v, 185v (77); *OpecŻywList* C, C2; *OpecŻywPrzedm* C4; Gabriel przyífedwífy ku pannie Marij/ zwiáftowál iéy íyná bożégo poczęcié. *OpecŻywSandR nlb* 2; *PatKaz I* 4v, 8v, 11, 15v; *PatKaz II* 22v, 29v, 45v, 59v,

74v (115); *PatKaz III* 101v, 105v, 106v, 136v, 152v (20); *WróbŻoIt* C4, V6v, aa2v, aa4, dd5v(9); *RejPs* 91v, 126, 127, 210v, 223v (17); przecz nyebela potrzeba abi fyn bozi za then tho grzech czierpyal *LibMal* 4544/191, 1544/83v, 84v, 89, 89v; *SeklWyzn* B, Bv, Cv, F, G4 (12); *SeklKat* C, O4, P, S2, Y (35); *KromRozm I* B2, B2v [2 r.], K4, M, Mv; *MurzHist* C4v, F, L; *MurzNT Matth* 11 arg, *Mar* 15/39, *Luc* 4/9, *Ioann* 1/34, 3/18 (7); *KromRozm II* d2v, fv, m2v, pv, q4v, r3; Bez pochyby Yudafz by był wyerzył/ iż pan yeIt Kryftufem á Synem bożym/ nye zdrádzil by go był. *KromRozm III* N2v, A4v, B2, B5, D, N3v (11); *GliczKsiqż* Q4; *LubPs kt*, Z3v; *GroicPorz* a3v, hhv, mm4v; *SeklPieś* 6v [3 r.]; I co może być profłszego y głupšzego/ w Ewánielij Święthey/ iedno przepowiadác [...] iż Pan Kryfthus fyn Boży/ Krol nád Krolmi/ y Pan nád Pány/ przyšzedł tu ná fwiát [...] áby on wšzytkim fluzył? *KrowObr* 49, 47, 83v, 193v, 207, 215v (473); *RejWiz* Dd5v; *LeopPs* 50/1, *Mar* 1/1, *Ioann* 1/49, 9/36, *Hebr* 10/29 (10); *OrzList* h2v, h3v; dlategož thež Páweł Ńwiádczy/ iż my przez męki zftawamy fię podobnymi Synowi Bożemu. *BibRadz II* 120v marg, *Matth* 27/54, II 64v marg, 88 marg, *Eph* 4/13, *Apoc* 2/18 (19); *BielKron* 25v, 137, 140v, 145, 193 (7); A Troyca prawdziwa ieIt/ w ktorey Ieden ieIt Bog Ociec/ ieden Syn Boży/ ieden Duch s. a nie ieden Bog Troyca. *GrzegRóżn* L2 marg, A4v, C4v, E, E4, L2v (155); *OrzQuin* L3 [2 r.], N4v, P3, Z2; *SarnUzn* E8, F8, Hv, H4, H5 (50); *LeovPrzep* E4, E4v, F, F2, I4v (7); *RejAp* 14, 28v, 29, 86, 121 (12); *GórnDworz* Mm8; fyn Boży powrozem męki Ńwoiey wyćiągnął nas z dołu nędze z mocy Dyabellkiey. *HistRzym* 69v, 40, 51, 69, 83v, 133 (9); *RejPos* 71v, 118, 271, 272, 339v (39); *RejPosWiecz*² 93, 93v [2 r.]; *BiałKat* a4, b2v, 8v, 81, 106 (23); *GrzegŚm* 37, 64 [2 r.], 65 [3 r.]; *KuczbKat* 5, 25, 180, 380, 430 (10); *RejZwierc* 42, 141, 190; *WujJud* 24, 158, 178, 246v, 248 (12); *WujJudConf* 6, 69v, 80, 242v, 243 (17); *RejPosRozpr* b4, b4v [2 r.], c, cv; *RejPosWstaw* [21³]v [2 r.], 22, [41⁴], [110²]v (9); *BudBib* c4, *Sap* 2/13, 12/18, 18/13; *BudBibKaw* A3; *BiałKaz* E2, E3v, E4v, G3v, G4 (27); Kto wierzy włyná Bożego/ ma Ńwiádectwo Boże w łobie *BudNT* 1.*Ioann* 5/10, a6v, *Matth* 8/29, *Ioann* 3/18, *Luc* 1/35, 1.*Ioann* 5/12 (25); *CzechRozm* 34, 42v, 46v, 59v, 61v (304); Y prágnąc tego zbáwienia ludzkie⁸⁰ Syn Boży/ rofkazał Apoštołom Ńwoim/ áby po Ńwiećie idąc á każąc/ krzcili wšzytki poŃpolicie/ w imię Oycá y Syná y Duchá S. *KarnNap* A4v, B4v, F2v; *ModrzBaz kt*, 62v, 67v, 69; *ModrzBaz Bud* ¶5; *SkarJedn* 12, 22, 151, 234, 276 (6); Syn Boży/ łowo oycá/ y Bog práwy/ dla nas z wyŃkocí zftapil *SkarŻyw* 1, 172, 279, 357, 383, 429 (56); *MWilkHist*. K3v, L2v; o iednym tylko prawdziwym y włálnym/ nie o dwu fynách Bożych/ wiem y weń wierzę *CzechEp* 219, 8, 24, 72, 104, 198 (217); *CzechEpPorz* xx3v, xx4 [2 r.], xv; *NiemObr* 79, 95, 109, 112, 114 (53); *ReszPrz* 43, 77 [2 r.], 78, 80; *ReszHoz* 122; *ReszList* 183; *WerGośc* 211; PRzez twoie Ńwięte z martwych wftánie/ Boży Synu odpuścilz nam náŃze zgrzeŃzenie *ArtKanc* F16v, A3v, A11v, B15v, D9v, F15 (34); *GrabowSet* Kv, N4v; *LatHar* 5, 7, 57, 63, 378 (58); *KołakSzczęśl* B2, D; Chriřtus tenże ieIt Synem Bożym y Synem człowieczym. *WujNT* 345 marg, *Matth* 8/29, *Luc* 22/70, s. 350, 375, *Ioann* 19/7 (105); *SiebRozmyśl* A3v, E2v, H3, H4v; *PowodPr* 16, 31, 40, 44, 52 (15); Słowo Ńtáło fię ciálem/ Syn Boży Ńtál fię człowiekiem *SkarKaz* 488a, 44b, 117a, 207a, 245a, 486b (68); *SkarKazSej* 679b; *KlonWor* 1, *2v, *3. Cf »boży i człowieczy«.

»Boże (w niebo) wstápienie; wstápienie Boże« = *nazwa Ńwięta; ascensio Domini Mymer*¹ (13 : 1): *Mymer*¹ 8v; Ifch wdzien bozego wnyebowftápyenya theráfz blifko przefli zelyaza plufzne Puchalye

[...] pokradł *LibMal* 1551/161; *RejPos* 225v; Drugdy dni iedenascie od wstąpienia Bożego aż do Świątek/ nieiadła nic *SkarŻyw* 580; *LatHar* ++8, 357, 742; *WujNT* 368 *marg*, 372 *marg*, 394, 805 *marg*; *SarnStat* 218, 726, 1228.

»Zmartwychwstanie Boże« = *nazwa święta* (2): *OpecŻyw* [170]; za Apoštołow rofkazanie było/ aby Chrześciane Niedzielę/ dzień Zmartwychwstania Bożego/ Świątki etc. święcili *WujJud* 196.

Szeregi: »boży albo apostolski«: niemowi tam Bożą/ albo Apoštołką [*ustawę*] ale Sirycyuszową *KrowObr* 232v.

»boży i (a) Barankow« = *Dei et Agni Vulg* (10): VKazałmi theż rzekę [...] która wychodziła z łtholcá Bożego y Báránkowego. *Leop Apoc* 22/1, 3; *BibRadz Apoc* 22/1, 3; tu Ian święty wfpomina Máieftat Boży y Báránkow *RejAp* 188v, 187v [2 r.]; *LatHar* 380; Y nie będzie więcej żadne przeklęctwo: ale łtolicá Bożą y Báránkową w nim będzie *WujNT Apoc* 22/3, 22/1.

»boży i (albo *itp.*) (Pana) Chrystusow (Pana Jezu Krystow); Chrystusow(y) i (a) boży« = *Dei et Christi Vulg* (30 : 6): *KromRozm II* hv; Wrzucił [*czart*] [...] myędzy ludźye [...] wąpliwość o kołcyele tym Kryłtułowym á bożym *KromRozm III* A2v, B2v, E4, E4v, L, Q2v (10); *KrowObr* 66v; Iákub Boży y Páná Iezu Kriftułow łługá. *SarnUzn* F6v; *RejAp* 167v; *GrzegŚm* 33; Zaden nieczyłty [...] niema dziedzictwa w Krolełtwie Chriftułowym y Bożym. *KuczbKat* 390, 239v; przy tych náznáczonych mieyfcách [...] opifáne łá zaráz powinowáctwá tych/ ktorzyby łie ábo Bożym ábo Chriftułowym imieniem názywáć chcieli. *CzechRozm* 197v, 24, 72v, 96v, 191, 197 (11); *CzechEp* 34, 58, 131, [393]; Prawdziwy zbor Boży/ y páná Chriftułow ten ieft/ który [...] ná łłowie iego [*Boga*] świętym przełtawa *NiemObr* 179; *WujNT* 69, *Eph* 5/5, *Apoc* 20/6.

»czartowski a nie boży«: Luter piłal Ierzykowi Lipłkiemu/ żeł ty czártowski ápoštoł á nie Boży. *BielKron* 211v.

»(nie) boży i (ale, a nie) człowieczy; nie człowieczy ale boży« = *Dei et non hominis Vulg* (7 : 1): A lud záwołal/ Boże głófy/ á nie człowiecze. *Leop Act* 12/22; *BielKron* 141v; Kriłtus Syn Boży y człowieczy *RejAp* Ee, 14 *marg*; *CzechRozm* 56; Confesłya Aufzpurłka/ nie ieft Boże ale człowiecze [...] łłowo. *ReszPrz* 71; *WujNT Act* 12/22 [2 r.].

»boży i kołcielny; kołcielny to jest (więcej niż) boży« (6 : 2): *KromRozm I* Iv; co Bożego y Kołcielnego ieft/ niełpráwiedliwie łobie przywłázczácie. *WujJud* 230v, 76, 101v, 197; *KarnNap* Cv; *SkarJedn* 199; wedłóg łporzádenia Zakonu Bożego y kołcielnego/ niech łie pierwey opátrzą vbodzy *PowodPr* 60.

»boży i (albo) krzełcijiáński« (3): *KromRozm II* *2v; ábyłmy z tąd poználi w ktorych [*kacerstwach*] yełt kołcyoł boży albo krzełciyáńłki/ ktorego łłukamy. *KromRozm III* C2; *ReszPrz* 16.

»(nie) boży i (ale, a nie *itp.*) ludzki; boży z ludzkim; (nie, więcej *itp.*) ludzki ale (ale i, niż) boży« (24 : 8): *KromRozm I* Cv; *Diar* 47; [*człowiek*] poznawłzy łrogość łądu łrogyego Bożego nád łobá/ przypułzczá włzytko łpráwiedliwołci Bozey/ á nie ludzkiey wymyłłoney. *LubPs* bb2 *marg*; *GroicPorz* A3v, av, kk4, mm2, pp2; *BibRadz II* 93 *marg*; *BielKron* 197, 198v, 209, 213v, 236; Iezus potym mnożył łie w mądrołci y w leciech/ á łálká Boża y ludzka byłá z nim. *RejPos* 38v; *KwiatOpis* B; *RejPos Rozpr* b3v, b4v; Bo to ieft nie ludzka ale Boża łpráwá *ModrzBaz* 116, 81, 135; *SkarJedn*

314; *KochPs* 51; Gdzie fię [...] vřtává Boża z ludzką/ mowy Boże z ludzkimi [...] ná plác wywodzą. *CzechEp* 5, 28; *NiemObr* 59; *OrzJan* 130; *WujNT Matth* 16/23, *Mar* 8/33, Yyyyy2; *PowodPr* 61.

»boży a niebieski; niebieski i boży« (1 : 1): w kroleřtwyie bożym á nyebyelkim/ yełć/ pić/ y inych rořkolfy éyeełstnych vżywać bęđzyemy. *KromRozm II* r4; *KromRozm III* A6v.

»boży i pański«: Boży řtátut/ y páńłki/ trzebá dobrze vmieć. *RejZwierz* 100v.

»(ani) powszechny to jest (ani) boży« (2): łámi řye řkázuyá y ołáđzáyá/ iż nye łá z nas [...] A ták áni z kořcyołá powřłfechnego/ áni bożego/ z ktorego wyřzli *KromRozm III* E4v, E3v.

»boży, (i, a) przyrodzony; przyrodzony i boży« (6 : 1): *Diar* 121; *GroicPorz* av; Zakon Boży á przyrodzony ieden. *WujJud* Nn6v, 74; A do tych oboich praw y przyrodzonych y Bożych/ vřtáwy roznych narodow [...] trzebá áby do nich [...] przyřtěpowáły. *ModrzBaz* 74, 63, 81.

»řwięty i boży«: řtárzy nie czynili łobie ducha Bożego Bogiem/ áni go ták názywáli/ ále tylko dárem y duchem řwiętyem y Bożym *CzechRozm* 14.

W przen (107) : yam [sułtan *Solejman Chan*] czien buozi na ziemy. *MetrKor* 46/175, 46v, 117v; Słonce ieřt oko Boże nieba y przyrodzenia okrařła [...] pořel niebieski, ozdoba Boża *BielŻyw* 135; Bo to [pokoř] pierwřłfy klenot Boży *RejRozpr* I4; Widzimi řyę žem ya wygrał Zem řyę Franczyřłkowi wmoz dał Bo jeden ře tem obranj Ktory nořij Boże ranij *RejKup* v2v; Y przybywáło ich [ludzi męžnych] ná káđdy dzień Dawidowi ná ráthunek áž ich był wielki poczeth iáko wořłká Bożego. *BibRadz 1.Par* 12/22; Słóńce być powiadáią Czapką Bożą *BielKron* 267v; Nápiłá teź Rábi Eliefer w rozdzieleniu Křiąg řwoich [...] iż Niebo ieřt řzátá Boża iáłna *BielKron* 462v; [Babilończykwie] rozmáité wieże/ przeciwné wieży Božéy/ którey wzór wyřtáwiliřmy teraz przed wámi/ [...] řwiebodnie buduią *OrzQuin* L4; wřzytcy wierni łá bráćia iego [Chryřtusa]/ á duřzá ieřt Siořtrá y dziewká Boża. *HistRzym* 39v; Vřzędnicy narodow zebráli fię z ludem Bogá Awráhámowego/ bo (łá) Boże tarcze ziemie/ (ktory) bárzo wywyřłzon. *BudBib Ps* 46/10; [ludzie Cieplice řwiętyimi być zową] že z rzeczy řwiętych łá vczynioné. á řwięté rozumieli/ řiárkę/ y ogieñ piorunowy: tenže řiárká řmierđzi/ á ieřt iako řtrzáłá Boża *Oczko* 6v; [zakon chrzeřcijańřki] łamá to ieřt y řzczera gwiazdá Boża/ ktorą myřli náłze zgotował *SkarŻyw* 26; Idźie do Ciborium do Božey řpiźárnii/ Tám y řrebro do řiebie y Sákráment gárnii. *KlonWor* 9.

Wyrażenia: »budowanie boże« = *Dei aedificatio Vulg* (5): Abowiem ieřteřmy pomocniki Bożymi/ rolą Bożą/ y budowániem Bożym ieřteřcie. *BibRadz 1.Cor* 3/9; *SkarŻyw* 354; Apořtoł Páweł řiebie/ y z inřzymi towarzyřłzmi zwał *cooperarios dei*, á Koryntczyki budowániem Bożym. *NiemObr* 35; *WujNT 1.Cor* 3/9, Xxxxx3v.

»dom boży« (5): oto dom bozy y odpoczyuanye ducha řzwyátego ta myła panna. *PatKaz II* 40, 42; ktory [*Duch řwięty*] ie [ciała dziecinne] mocą řwą czyřci wewnátrz ná duřzy/ y pořwiáca/ žeby ře řřtáli domem Bożym/ y Troycy S. przybytkiem. *KarnNap* B; *SkarŻyw* 354; *SkarKaz* 457a.

»dzieñ boży«: A dla tego wyele ich [ludzi]/ iżeby dźyeñ Boży widźyeli y wefełili řye/ przez kácerze bywáýą obudzeni. *KromRozm I* L2.

»księgi boże« (5): Ináđnie was kođdy tżłowiek wierny/ y w księgi Boże wpifány/ poznáć może *KrowObr* 107; A żywot wieczny tym tylko řłuży ktorzy řpiřáni łá w Křięgách onych Bożych

CzechRozm 124v, 69; Lud on poddane fwe [...] tak miłował/ iż dla nich aby Bog im grzechy odpuścił/ wypifany być z ksiąg Bożych chciał *SkarŻyw* 482; *SkarKaz* 3v.

»łodka boża« (2): za mądrym spráwowáním tego to łzterniká łodki Bożey/ taki [w *Rzymie*] pokoy *ReszList* 185, 185.

»miasto boże« (7): Wyflawyenye łrogości/ ktora łie od złych nieprzyiaciół dzyeie nád miáłtem Bożim/ to ielth nád kołciołem. *LubPs S2 marg* v; *SkarJedn* 8, 24; *SkarŻyw* 206, 268; *ArtKanc* K11; *SkarKazSej* 667b.

»miecz boży«: [Turcy] łá miecz Boży/ á iż wolá Bożá przeciwko nam spráwuia *ReszPrz* 44.

»miotła boża« (2): Tak tá Bábylonia/ od wieká zówłze miotłá Bożá ielth *OrzQuin* Z3v, Z3v *marg*.

»naczynie boże« (6): *BibRadz* I 293c *marg*; Apołtołowie Pána Kryłtułowi nawiernieyłzy łudzy/ á naczynie wybráne Boże/ [...] nie przyciągáli łerc ludzkich *RejPos Rozpr* b4; *SkarŻyw* 249 [2 r.]; *ReszPrz* 92; *SkarKaz* 579b.

»owce, owieczki boże« = *wierni* (7): Aleć iedno te łá prawdziwe owieczki Boże/ ktore iednego Páłterzá Rzymłkie⁸⁰ łłuchaiá *WujJud* 18v, 18v, Mm8v; [*Ewangelia*] iednego Páłterzá Piotrá widomego y namieltniká Chryłtułowego włzytkich báránów y owiec Bożych vkázuie. *SkarJedn* 343; *SkarŻyw* 312, 373; *CzechEp* 332.

»owczarnia boża; boża owczarnia« = *kościół* (5 : 2): Takiećci w Bożey Owczárni/ Są wilcy łzarzy y czarni *BierEz* R4; By [król] błędnych drogi vczył/ vpádłych ráłował/ Iák práwy páłterz/ Bożá owczárniá spráwował. *StryjWjaz* C3; *SkarJedn* 122, 228; ołtátnich czálów mieli [się] ználeć zwodziciele źdrádlwi/ odrywáiaący łudzie od owczárniey Bożey *ReszPrz* 13; *ReszList* 183; *SkarKaz* Oooovb.

»pasterz boży« = *kapłan* (4): Bogwie/ bydlo/ łwinie/ kozy/ Mądrłze niź ten páłtirz bozy. *RejKup* i8v; *KrowObr* 83v; *OrzList* q4v; á thu obáč w tych máluczkich [...] łłowiech Proroká thego łwiętego [...] iáki pożytek páłterz Boży/ kthoremu ielth poruczono łładko Páńłkie prawdziwą náuká łwoia/ moze vczynić Pánu łwoiemu. *RejPos* 274v.

»podnozek boży«: Ziemiá ielth/ powiáda [łw. *Augustyn*]/ podnozek Boży/ á tá ziemiá ielth Ciáło Pána Chryłtułowe *WujJud* 241 v.

»przybytek boży« (2): gdyłz przeto przybytek bozy yelth panna marya *PatKaz* I 15v; Otózi to łzaleńłtwo/ [...] abył óno [*Chryłtusowe*] ciáło Przybytek Boży do łwego porównáć miał *BiałKat* 301.

»pszczółka boża«: Tak y my podłemi łudźmi w [...] kmiecych domkách/ nie gardźmy. włzytko to płzczółki y robaczkowie Boży/ ktorzy w niebie będą wielkimi *SkarKaz* 84a.

»ramię boże« (2): *KrowObr* 43v; Mnich Dionifius Kártuzian [...] łyná ręká/ á duchá rámieniem Bożym twierdzi być názwánego/ iż oćiec włzytko prze zeń czyni. *CzechEp* 197.

»ręka boża«: Arcybiłkup Gnieźniéńłki/ ielth w Polłzce Káplán naywyzłzy [...] ręká y vłtá Bożé. *OrzQuin* Aa6.

»robaczek boży«: *SkarKaz* 84a *cf* »pszczółka boża«.

»rola boża« = *Dei agricultura Vulg* (4): *BibRadz* 1.Cor 3/9; Wiernych łudzi łercá łá płodną rolá Bożá. *RejPos* 65 *marg*; S. Nicetá [...] do wzrołtu y pożytku duchownego pomagá: iáko wierny robotnik páńłkiey winnice/ y roley Bożey. *SkarŻyw* 298; *WujNT* 1.Cor 3/9.

»skrzynia boża«: O wielkie łzczenie Iozephá tego/ ktory ták wolną rozmowę miał z tą łkrzynią Bożą y z łtolicą mądrości nawyżłzego. *SkarŻyw* 243.

»stado, stadko boże; boże stadko« = *grex Dei Vulg* (6 : 1): Wy/ mowie/ ktorym ludzi páć poruczono: Y zwierzchności nád łtádem Bożym zwierzo *KochOdpr* B2v [*idem KochPieś* 46]; A zołobná Piotr nápomina towarzysze łwe [...] żeby páśli to ktore przy nich było łtadko Boże *CzechEp* [384], [384]; *NiemObr ktv*, 43; *KochPieś* 46; *WujNT* 1.*Petr* 5/2.

»stolec boży«: Ale łtoletz boży nitz inłłégo nieiełt/ iedno paⁿna maria/ przed którą kładli łwe korony *OpecŻyw* 189v.

»trzoda boża« = *grex Dei Vulg* (10): Abowim teźci łam Pyotr kápłanom álbo łtárlłym á przełozonym [...] każe páć álbo rzáđzić trzodę bożą. *KromRozm III* M5v; *Leop* 1.*Petr* 5/2; *RejPos* 227v, 301; *WujJud* 148; *SkarJedn* 15; *SkarŻyw* 238, 567; *WujNT* 807, Xxxxx2v.

»usta boże« (2): Arcybłkup Gniéźniéńłki/ iełt w Polłzce Kápłan naywyżłzy/ [...] początek Rády: ręká y vłtá Boże. *OrzQuin* Aa6, L3 marg.

»winnica boża« (5): *RejPos* 60 marg; ábyś tym ochotniey kopał á robił w tey winnicy Bożej/ áby oni wieprzowie dzicy [...] wźdy mogli być iákkolwiek pohámowani. *RejZwierc* 119v; *SkarJedn* 298; *WujNT* 85; [panom] P. Bog zwierzył y poruczył [poddanych]/ áby ie opátrowáli/ iáko ogrod y winnicę Bożą. *SkarKaz* 351b.

»zbroja boża« = *armatura Dei Vulg* (4): káždy dobry przełozony [...] ma [się] oblec w zbroię Bożą/ áby był mocny przeciw dyabellłkim przeciwnołciam *HistRzym* 88v; *WujNT* 679, *Eph* 6/11, 13.

a. Zestawienia w funkcji nazw botanicznych (96) :

»dłóń boża« = *palma Christi (Rost)*; rośłina z rodz. *storczykowatych*: Iełth drugie ziele łtego teź rodzaju ktore nazywaią dłóń boża *FalZioł* II 127.

»boże drzewko; drzewko boże« = *abrotanum L. (Rost)*; rośłina z rodz. *złozonych*; *abrotanum Murm*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*, *SienLek*, *FalZioł* (58 : 1): *Murm* 112; Korzeń złotogłowow zbożem drzewkiem wługu warzone włofi rołci y krołty łpáđza *FalZioł* II 15v, II 1v, 18c, 20, 27v, 66v (41); *Abrotonites* [...] Wino s Bożim drzewkiem náczinione/ przypárwione/ korzenne wino. *Mącz* 1c, 1c; Weźmi garść drzewká Bożego Szczépkę łuczywá łmolnégo/ Warz to dobrze wpiwie łtárym *SienLek* 149v, 30, 47, 150v, 155v, 240v (14); *Calep* 7b.

»Matki Bożej len (łnek); łnek Matki Bożej« = *Linaria vulgaris Mill. (Rost)*; rośłina z rodz. *psiankowatych*; *linaria FalZioł*, *SienLek* (5 : 1): MAtki bożey len iełt podobny ku łnu, albo ku łońce *FalZioł* I 79, t4, II 78v, 79; Łnek panny Marijey álbo máłtki Bożey. *Linaria SienLek* 239.

»Matki Bożej włoski (włosek)« = *capillus veneris L. (Rost)*; rośłina z rodz. *pokrzyw*; *callitrichon Mącz*, *Calep*; *capillus (veneris) Mącz*, *Calep*; *adiantum politrichon Calep*, *Cn* (25): matki bożey włoski łą podobne w łłiciu, koriandrowemu łłiciu *FalZioł* I 26v; MAtki bożey włosk woda iełth mierna w ciepłóci *FalZioł* II 8av, I 26v, 27, 92v, II 7, 17v (17); *Capillus veneris*, *herbae species*, *Murna* rutá ale włáfniey Máłtki Bożey włoski Vide łupra, CALLITRICHON. *Mącz* 34c; Pomagać teź temu páprotká y ielenie ięzyczki/ máłtki bożey włoski: ábowiem czyściá Melánkoliá. *SienLek* 94v, 47v, 115; *Calep* 23b, 152b, 161a, 819b.

»boża trawka« = *fenum grecum* L. (Rost); roślina z rodz. motylkowatych; *carphos*, *fenumgrecum*, *silicia Calep*, Cn; *faseolus teliformis Calep*; *aegoceras*, *buceras*, *silicula*, *siliqua*, *telis* Cn (5): *Foenumgraecum* – Boża trawka. *Calep* 427b, 167a, 409b, 980a, 1051a.

b. lek. Zestawienie: »boża kaźń« = *epilepsja* (22) : Gdy Brzemienna ięmioło dębowe przy łobie noši/ lekko porodzi, á dziećię Bożey kaźni nie vzna. *SienLek* 59v; Pádaiąca niemoc/ ieft Boża kaźń *SienLek* S4, 19v, 59v, 60, T2, T2v (22).

Cf **BOGOW**, **BOSKI**, [**BOŻOCIELSKI**], **BOŻOGROBSKI**, [**BOŻYBYT**]

KCh,TK